

Tekst jednolity
Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 3/23
Zarządu Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”
z dnia 7 sierpnia 2023 r.

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

STOWARZYSZENIE „LASOWIACKA GRUPA DZIAŁANIA” „LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU”

Zaleszany, 07.08.2023 r.

Spis treści

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego	3
Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR.....	8
Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR	13
Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR	21
Rozdział V. Spójność, komplementarność, synergia.....	61
Rozdział VI. Cele i wskaźniki	69
Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	78
Rozdział VIII. Plan Działania.....	82
Rozdział IX. Plan finansowy LSR.....	85
Rozdział X. Monitoring i ewaluacja	87
Literatura:	92
Załącznik nr 1: Cele i przedsięwzięcia	93
Załącznik nr 2: Plan Działania.....	95
Załącznik nr 3: Budżet LSR	99
Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR.	100

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

I.1. Nazwa stowarzyszenia i forma prawna

Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania”, jest stowarzyszeniem utworzonym i działającym na podstawie ustawy z 7 kwietnia 1989 roku prawo o stowarzyszeniach oraz ustawy z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności. Jest organizacją pozarządową realizującą swoje cele statutowe jako stowarzyszenie „specjalne” posiadające osobowość prawną. Jako lokalna grupa działania podlega nadzorowi Marszałka Województwa Podkarpackiego. W Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 10.12.2008 r. zostało wpisane pod numerem 0000319475. W stowarzyszeniu w charakterze członków zwyczajnych działają: osoby fizyczne, podmioty gospodarcze, przedstawiciele organizacji i instytucji reprezentujących sektor pozarządowy oraz sektor publiczny. W strukturze stowarzyszenia występują następujące organy: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna oraz Rada LGD.

I.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia grupy/jej członków

Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” zostało powołane 21 listopada 2007 r. w Przyszowie, Gmina Bojanów. W początkowym okresie, tj. do 2015 roku obszar działalności Stowarzyszenia obejmował Gminy Baranów Sandomierski, Nowa Dęba i Bojanów. W czerwcu 2015 roku do Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” przystąpiło 6 nowych gmin, 4 ośrodki kultury, 17 przedsiębiorców, 25 stowarzyszeń oraz 25 mieszkańców. W związku z przystąpieniem w dniu 16 czerwca 2015 r. nowych gmin, tj. Gorzyce, Grębów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Zaklików i Zaleszany, obszar LGD uległ znacznemu powiększeniu. Wskazane gminy realizowały Lokalną Strategię Rozwoju na lata 2009-2015 stowarzyszenia pn. Forum Mieszkańców Wsi „SANŁĘG” Lokalna Grupa Działania mające swą siedzibę w Zaleszanych.

Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” poprzez realizację działań wynikających z wdrażania poszczególnych Lokalnych Strategii Rozwoju budowała lokalne partnerstwa, szkoliła mieszkańców, zapoznawała z różnorodnością obszaru, prezentowała dorobek mieszkańców, stowarzyszeń, przedsiębiorców. Wydawała publikacje edukacyjne, informacyjne i promocyjne. LGD realizowała projekty współpracy z podmiotami reprezentującymi inne obszary kulturowe i geograficzne, jak również różne obszary działalności.

Stowarzyszenie w trakcie swojej działalności sięgało z sukcesami również po fundusze z innych programów np. w ramach Rządowego Programu na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020, czy też w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.

W ramach „Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2023-2027”, wykorzystane zostaną doświadczenia wynikające bezpośrednio z założeń przyjętych do zarządzania bieżącą działalnością realizowaną przez zarząd i biuro Stowarzyszenia. Dotychczasowe 14 lat doświadczeń we wdrażaniu Lokalnych Strategii Rozwoju pokazało, iż sposób organizacji struktur wewnętrznych jaki został przyjęty w statucie stowarzyszenia jest najbardziej optymalny, pozwalający na odpowiednie dla sytuacji reagowanie i dostosowywanie się do zmieniających warunków wynikających ze zmian przepisów prawa, czy też nowych zarządzeń, interpretacji, informacji pokontrolnych jakie przekazywane są przez instytucje kontrolujące LGD.

Pozyskiwanie kwalifikacji ekonomicznych i administracyjnych członków zarządu, członków organu decyzyjnego, pracowników biura LGD realizowane jest w oparciu o przyjęty plan szkoleń, potrzebę samodoskonalenia się poszczególnych osób, czy też jako odpowiedzi na zmieniające się regulacje prawne. Oprócz powyższego - o ile są przesłanki ku temu - realizowane są szkolenia wynikające z potrzeby zmieniających się uwarunkowań w otoczeniu organizacji (o ile takie ma miejsce).

Uznaje się, iż ustalony w liczbie 9 osób Zarząd (ekspertki) daje możliwość wymiany poglądów i opinii pozwalając tym samym na podejmowanie najbardziej racjonalnych decyzji i rozwiązań.

Struktura zatrudnienia w biurze opierająca się o doświadczony i wykształcony personel w składzie:

- dyrektor biura – zatrudnienie: umowa o pracę w wymiarze ½ - 1 etatu;
- specjalista ds. wdrażania LSR – zatrudnienie: umowa o pracę w wymiarze ½ - 1 etatu;
- specjalista ds. aktywizacji – zatrudnienie: umowa o pracę w wymiarze 1 etatu;

- specjalista ds. finansowych i sprawozdawczości – zatrudnienie: umowa o pracę w wymiarze ½ - 1 etatu lub umowa zlecenie;

Zakładana struktura zatrudnienia pozwala na szybkie reagowanie na pojawiające się potrzeby, wyzwania. Pozwala na szybkie reagowanie na pojawiające się problemy, nie ogranicza się do wąskich specjalizacji, dzięki czemu pozwala na wdrażanie działań finansowanych z różnych źródeł publicznych i prywatnych.

Dla powyższych stanowisk pracy zostały opracowane procedury i podziały zadań do realizacji. Dodatkowo w celu zapewnienia wysokiej jakości obsługi zarówno LSR, jak i działalności biura LGD, przewiduje się realizację szkoleń (uwzględniających możliwości podnoszenia wiedzy i kwalifikacji zawodowych), których potrzeba realizacji wynikać będzie m.in. z wdrażanych działań oraz ze zmieniających się przepisów.

Szczegółowy opis stanowisk, zakres zadań pracowników, opis zadań w zakresie animacji lokalnej i współpracy, metody ich pomiaru, a także metody pomiaru udzielanego doradztwa znajdują się w regulaminie pracy Biura LGD. Lokalna Grupa Działania dopuszcza możliwość realizacji usług księgowych przez wyspecjalizowane firmy zewnętrzne.

Siedziby biura LGD zlokalizowane są w wynajętych lokalach w Nowej Dębie oraz w Zaleszanach. Pomieszczenia biurowe są w pełni wyposażone, tj. umożliwiające prowadzenie działalności administracyjnej adekwatnej do działań wskazanych w planie komunikacji / działań związanych z obsługą administracyjną LSR. Biura posiadają podstawowe zaplecze sanitarno-socjalne. Wielkość i wyposażenie pomieszczeń są wystarczające do prowadzenia w nich posiedzeń Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej. Dla potrzeb odbywania Walnych Zebrań Członków, bardziej licznych narad, spotkań i szkoleń, LGD ma zapewnioną możliwość korzystania z sal konferencyjnych Urzędów Gmin członkowskich.

I.3. Opis struktury LGD

Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem trójsektorowym. Na trójsektorowość składają się przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego, społecznego i mieszkańców.

Reprezentatywność sektorowa członków zwyczajnych LGD na dzień 31.12.2020 r. przedstawia się następująco:

- sektor publiczny (osoby prawne – gminy, ośrodki kultury, zakłady opieki zdrowotnej) reprezentowany przez – 14 członków;
- sektor gospodarczy (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby prawne - przedsiębiorcy) reprezentowany przez -28 członków;
- sektor społeczny (organizacje pozarządowe, stowarzyszenia) reprezentowany przez - 35 członków;
- mieszkańcy reprezentowani przez - 77 członków.

Głównym obszarem sektora publicznego jest: świadczenie usług publicznych, rozwój infrastruktury lokalnej, rozwój kultury, promocji, sportu oraz ochrony zdrowia. Główne branże sektora gospodarczego to: działalność usługowa w zakresie budownictwa, stolarstwa, gastronomii, hotelarstwa, handlu, motoryzacji.

Główne obszary działalności sektora społecznego to: aktywizacja społeczności lokalnej, promocja dziedzictwa kulturowego, historii regionu, oraz rozwój oświaty, sportu i bezpieczeństwa publicznego. **Liczba członków i podział według sektorów potwierdza inkluzywny charakter działalności stowarzyszenia, powszechny dostęp dla każdej osoby fizycznej, czy prawnej chętnej do realizacji celów stowarzyszenia. Dostęp do udziału w partnerstwie zawsze był i pozostaje otwarty.**

Dla właściwej realizacji celów stowarzyszenia, a wśród nich dla prawidłowego wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, możliwym będzie **rozszerzanie i modyfikowanie składu członkowskiego** Stowarzyszenia. Zasady, na których odbywać się będzie ten proces, określa statut Stowarzyszenia. Zgodnie z nim - organem właściwym do stwierdzania nabycia i utraty członkostwa jest Zarząd, który rozstrzyga te kwestie w drodze uchwały, przyjmowanej zwykłą większością głosów.

Wszystkie założenia dotyczące funkcjonowania LGD, zmian w dokumentacji dotyczącej wdrażania LSR będą podlegały **konsultacjom społecznym**. Stowarzyszenie będzie **otwarte na inicjatywy członków LGD, członkowie będą mogli zgłaszać propozycje dotyczące funkcjonowania Stowarzyszenia, jak również wdrażania lokalnej strategii rozwoju**. Istotną rolą LGD jest aktywne wspomaganie oraz zachęcanie do zgłaszania przez beneficjentów i członków LGD pomysłów lub projektów, które mogą przyczyniać się do lepszej realizacji LSR.

LGD będzie skupiać się nie tylko na wyborze, ale na rozwijaniu już wdrażanych projektów. Taka animacja, która nadzorowana będzie przez specjalistę ds. aktywizacji stanie się istotnym narzędziem służącym wdrażaniu podejścia LEADER na obszarze Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”.

I.4. Informacja o składzie organu decyzyjnego

Rada Stowarzyszenia – organ decyzyjny w zakresie wyboru operacji wskazanych w Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR). Do kompetencji Rady należy wybór i opiniowanie operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie LSR. Rada Stowarzyszenia wybierana jest w głosowaniu jawnym na Walnym Zebraniu Członków spośród członków reprezentujących partnerów sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. Kadencja Rady wynosi cztery lata, członkowie Rady nie mogą być jednocześnie członkami Zarządu Stowarzyszenia, Komisji Rewizyjnej lub pracownikami Biura.

W razie zmniejszenia liczby członków Rady, Walne Zebranie Członków dokonuje wyboru uzupełniającego na najbliższym posiedzeniu.

Rada Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” liczy 9 członków, członkowie zostają wybierani przez Walne Zebranie Członków.

W skład Rady wchodzi: Przewodniczący, dwóch Wiceprzewodniczących oraz 6 członków. Członek Rady LGD nie może być zatrudniony w LGD i nie może pełnić żadnych innych funkcji w organach LGD. Przedstawiciele władzy publicznej ani żadnej pojedynczej grupy interesów nie kontrolują procesu podejmowania decyzji przez ten organ. Wśród członków organu decyzyjnego LGD są przedstawiciele grupy osób w tym w niekorzystnej sytuacji tj.: senior, kobieta, przedstawiciel OSP.

I.5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym zawarte zostały w: LSR, Regulaminie Rady, Procedurze wyboru i oceny operacji LSR, Kryteriach wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów. Wszystkie przyjęte rozwiązania to rozwiązania wypracowane w procesie konsultacji społecznych z udziałem społeczności lokalnej i zostały opracowane z wykorzystaniem metod partycypacyjnych przedstawionych w niniejszej strategii. Zostały one zatwierdzone przez Walne Zebranie Członków LGD.

W przypadku procedur wyboru i oceny oraz kryteriów wyboru decyzję o zatwierdzeniu podejmuje Zarząd LGD. Przyjęte procedury dostępne są na stronie internetowej LGD oraz dostępne do wglądu w Biurze LGD. Przyjęte rozwiązania / procedury mają na celu zapewnić przejrzysty i niedyskryminujący proces wyboru operacji.

Charakterystyka funkcjonowania Rady LGD, jako organu decyzyjnego, oraz zasady obowiązujące w procesie decyzyjnym zawarte będą w Regulaminie Rady oraz w następujących procedurach:

- a) procedura wyboru i oceny operacji w ramach LSR;
- b) procedura ustalania niebudzących wątpliwości interpretacyjnych kryteriów wyboru operacji;
- c) procedura wyboru i oceny grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, niebudzący wątpliwości interpretacyjnych, szczegółowy opis wyjaśniający ich znaczenie oraz sposób oceny wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów.

Wszystkie procedury będą podane do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD wraz z możliwością przesyłania uwag do poszczególnych dokumentów, które będą brane pod uwagę podczas aktualizacji i wprowadzania zmian.

Przyjęto, iż na każdym etapie oceny i wyboru operacji nie może dojść do sytuacji, w których istnieją jakiegokolwiek przesłanki mające wpływ na brak bezstronności oceny, jak również stworzenia sytuacji mogącej mieć wpływ na brak możliwości rzetelnego i racjonalnego uzasadnienia oceny, czy też wyboru operacji.

LGD ma zagwarantować powyższe każdemu kto składa wniosek o dofinansowanie. W przypadku jakichkolwiek wątpliwości składający wniosek o dofinansowanie operacji ma mieć ponadto możliwość wniesienia protestu na każdym etapie oceny / wyboru - takie sytuacje mogą mieć miejsce w przypadku uzasadnionego braku zgody na przeprowadzone postępowanie w w.w. zakresie, jak również w przypadku stwierdzenia odstąpienia przez Radę od przyjętych założeń określonych w LSR, regulaminie organizacyjnym Rady, czy też innych przyjętych procedurach, przepisach, czy też aktach prawnych regulujących proces wykonywania powyższych czynności przez LGD.

Wybrani do oceny operacji Członkowie Rady posiadają wiedzę z zakresu rozwoju obszarów wiejskich i podejścia Leader lub doświadczenie w zakresie realizacji operacji lub projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z budżetu UE, dzięki czemu tworzą zespół, który będzie potrafił realnie oceniać wszelkie wnioski z zakresu realizacji LSR. Osoby zasiadające w Radzie są gwarancją rzetelnej oceny składanych w przyszłości wniosków. Istotnym kolejnym elementem w przypadku ocen projektów prowadzonych przez Radę LGD, jest fakt, iż w przypadku zdań odrębnych poszczególnych członków takie sytuacje mają obowiązek zostać opisane w protokole z posiedzenia Rady i zostać podane do publicznej wiadomości.

I.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które będą w nich zawarte.

Dokumentami regulującymi funkcjonowanie LGD są:

- 1) Statut (wskazujący zakres uregulowań zgodnych z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym, posiadający zapisy odnoszące się do działalności organu jakim jest Rada LGD, określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia i aktualizacji LSR, zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach);
- 2) Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków (określający m.in.: zasady zwoływania i prowadzenia posiedzeń Walnego Zebrania Członków, zasady prowadzenia posiedzeń, zasady podejmowania uchwał, zasady protokołowania posiedzeń);
- 3) Regulamin Zarządu (określający m.in.: zakres kompetencji członków zarządu, podział zadań pomiędzy członków Zarządu, procesy decyzyjne);
- 4) Regulamin Organizacyjny Rady (określający m.in.: zasady wyboru członków Rady, zwoływania i organizacji posiedzeń, zasady prowadzenia działań kontrolnych, zasady protokołowania posiedzeń);
- 5) Regulamin Komisji Rewizyjnej (określający m.in.: zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, zasady prowadzenie działań kontrolnych, zasady protokołowania posiedzeń);
- 6) Regulamin Pracy Biura (określający zasady prowadzenia biura, zatrudniania pracowników);
- 7) Akty prawne / podstawy prawne:
 - a. ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.),
 - b. ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 z późniejszymi zmianami,
 - c. rozporządzenie 2021/1060 - rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021),
 - d. ustawa z dnia 8 lutego 2023r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz. U. z 2023 r. poz. 412),
 - e. ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. z 2022 r. poz. 1079).

Wspólnym celem działania wszystkich organów Stowarzyszenia Lasowiacka Grupa Działania jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na obszarze działania 9 gmin: Baranów Sandomierski, Nowa Dęba, Zaklików, Bojanów, Gorzyce, Grębów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem i Zaleszany.

Organem uprawnionym do uchwalenia Lokalnej Strategii Rozwoju jest Walne Zebranie Członków. Statut Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” – jest nadrzędnym dokumentem regulującym funkcjonowanie LGD określa zakres uregulowań zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym m.in. cele i zasady działania Stowarzyszenia, sprawy dotyczące członkostwa w szczególności sektorowość/ reprezentatywność, procedury wprowadzania zmian w LSR, określa władze Stowarzyszenia i zakres działania

Walnego Zebrania Członków i innych organów Stowarzyszenia, określa majątek i gospodarkę finansową Stowarzyszenia.

Wszystkie regulaminy określają skład organów, wskazują reprezentatywność organu, określają kadencyjność w poszczególnych organach, która wynosi 4 lata dla wszystkich organów wymienionych w Statucie (Zarząd, Komisja Rewizyjna, Rada LGD), szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, zasady podejmowania decyzji oraz sposób protokołowania posiedzeń. Regulaminy są uchwalane i zmieniane przez Walne Zebranie Członków, z wyłączeniem Regulaminu Organizacyjnego Biur, który uchwała i zmienia Zarząd LGD. Regulamin Obrad WZC określa ponadto szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie składu, wyboru i odwoływania organów stowarzyszenia. Do wyłącznej właściwości WZC należą sprawy wymienione w Statucie Stowarzyszenia dotyczące jego kompetencji.

Regulamin Zarządu ponadto określa sposób reprezentowania Stowarzyszenia na zewnątrz, wskazuje uprawnienie zarządzania majątkiem, nadaje uprawnienia do przyjmowania nowych członków, daje umocowanie prawne w zakresie opracowywania projektu i realizację LSR, określa zakres nadzoru w stosunku do Prezesa Zarządu wynikający z prawa pracy oraz uprawnienia do zatwierdzania regulaminu funkcjonowania Biura Stowarzyszenia.

Regulamin Organizacyjny Rady określa ponadto sposób wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju, określa organizację wewnętrzną i tryb pracy Rady, szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady, reprezentatywność sektorową w składzie osobowym Rady, rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji członków Rady, prowadzenia rejestru interesów, oraz sposób postępowania w przypadku wnoszenia protestów i odwołań.

Regulamin pracy biura LGD określa zasady naboru i zatrudniania pracowników, strukturę i opis stanowisk, sposób świadczenia bezpłatnego doradztwa, uprawnienia dyrektora Biura, zasady udostępniania informacji uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych.

Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

II.1. Opis obszaru – dane podstawowe

Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” działa na rzecz rozwoju 9 gmin położonych w powiecie stalowowolskim i tarnobrzskim. Wszystkie gminy łączą się ze sobą stanowiąc spójny, powiązany ze sobą terytorialnie obszar zajmujący 1 270 km², co stanowi 7,12% całkowitej powierzchni województwa podkarpackiego. W 2020 roku obszar ten zamieszkiwało 98 528 osób. Na przestrzeni 5 lat obszar LGD zanotował spadek liczby mieszkańców o 205 osób. Jest to stosunkowo niewielki spadek liczebności mieszkańców gmin. 5 gmin z obszaru zanotowało spadek liczebności, a 4 gminy odnotowały wzrost. Podobna tendencja spadku liczebności zauważalna jest w całym kraju. Na przestrzeni lat 2015 – 2020 liczba ludności w Polsce spadła o 0,24%, natomiast na terenie Stowarzyszenia spadek ten wynosi 0,21%. Gorzej ma się spadek liczby ludności dla województwa podkarpackiego, który wynosi 0,7%. Wynika z tego, że obszar LGD jest w skali województwa jak i całego kraju obszarem atrakcyjnym dla mieszkańców, co przekłada się na liczbę emigrujących osób. Kolejnym wnioskiem przemawiający za spójnością obszaru jest to, że obszar Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” jest w aspekcie migracji terenem spójnym.

Tabela 1. Struktura mieszkańców w poszczególnych gminach oraz powierzchnia gmin

Nazwa gminy/rok	Liczba mieszkańców		Powierzchnia [km ²]	
	2015	2020	2015	2020
Bojanów	7 489	7 579	179	179
Pysznica	10 650	11 522	147	147
Radomyśl nad Sanem	7 342	7 300	134	134
Zaklików	8 675	8 261	202	202
Zaleszany	10 866	11 019	87	87
Baranów Sandomierski	12 028	11 571	122	122
Gorzyce	13 402	12 965	69	69
Grębow	9 878	9 982	187	187
Nowa Dęba	18 403	17 401	143	143
SUMA	98 733	97 600	1 270	1 270
POLSKA	38 437 239	38 088 564	312 696	312 696
PODKARPACKIE	2 127 657	2 096 166	17 846	17 846

Źródło: dane z gmin obszaru

II.2. Wielofunduszowość.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność opracowana przez Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” jest strategią wielofunduszową objętą Planem Strategicznym Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 i Programem Regionalnym Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.

Oznacza to, że jest ona współfinansowana przez różne Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne (EFSI). Zgodnie z załącznikiem Nr 1 do Uchwały Nr 467/9693/23 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie w ramach wdrażania wybranych do dofinansowania strategii stwierdza się, iż będą one finansowane przez:

- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
- Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027,

Poszczególne EFSI obejmują swoim zakresem oddziaływania cały obszar LGD, czyli każdą z 9 wchodzących w skład Stowarzyszenia gmin. Oznacza to, że w każdej z nich będzie możliwość realizowania operacji w ramach każdego z w/w Funduszy, pomimo iż każda z gmin posiada cechy odróżniające ją od pozostałych. Pomimo dostrzeganych różnic to jednak obszar LGD posiada podobne problemy społeczne i gospodarcze, a także podobne zasoby przyrodnicze i kulturowe, które jak pokazują dotychczasowe doświadczenia niejednokrotnie służyły

poprawie sytuacji całego obszaru LGD. Fakt ten potwierdza możliwość zastosowania obydwu funduszy na całym obszarze LGD bez wyjątków.

II.3 Spójność przestrzenna

Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” jest obszarem spójnym przestrzennie. Oznacza to, że współpracujące w ramach LGD gminy albo graniczą ze sobą albo tworzą pary bezpośrednio sąsiadujących ze sobą gmin. Siedziba Stowarzyszenia znajduje się w gminie Nowa Dęba.

Źródło: Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność Objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na Lata 2014-2020

Szeroko rozumiana spójność obszaru jest kluczową cechą, która wpływa na zasadność stosowania w jego obrębie podejścia RLKS. W przypadku Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” spójność ta nie ogranicza się jedynie do przestrzennej bliskości gmin wchodzących w skład LGD. Tworzą one spójny obszar nie tylko geograficznie, ale także społecznie, gospodarczo i środowiskowo.

II.4 Spójność środowiskowa i turystyczna

Teren Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” posiada specyficzny mikroklimat występujący w obrębie kompleksów leśnych, stanowi pozostałość dawnej Puszczy Sandomierskiej. Lasy i grunty zadrzewione znajdujące się na prezentowanym obszarze stanowią niewątpliwie jego bogactwo. Powierzchnia obszarów leśnych występujących na omawianym terenie wynosi 56 461,07 ha, co stanowi 44,45% powierzchni obszaru działania LGD. Obszar w całości leży w prawym dorzeczu Wisły. Gęsta sieć rzeczna stanowi pomost łączący wszystkie gminy ze sobą. Położenie gmin realizujących LSR, w tym samym regionie geograficznym warunkuje

występowanie podobnych cech środowiska naturalnego, takich jak: ukształtowanie terenu, szata roślinna, świat zwierzęcy, warunki klimatyczne i glebowe. Na terenie każdej z gmin LGD występują dość przeciętne walory turystyczne w porównaniu z głównymi turystycznymi regionami kraju takimi jak np. Bieszczady, czy morze. Adekwatnie do przeciętności walorów turystycznych rośnie ilość infrastruktury turystycznej. Ilość turystycznych obiektów noclegowych w ciągu 4 lat wzrosła z 12 do 16, natomiast liczba agroturystycznych gospodarstw od roku 2018 do 2020 nie zmieniła się. Na terenie całej LGD istnieją tylko 2 takie gospodarstwa.

Tabela 2. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach

Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat		
Nazwa gminy/rok	2016 ¹	2020
PODKARPACKIE	582	609
Bojanów	0	1
Radomyśl nad Sanem	2	2
Zaklików	0	1
Baranów Sandomierski	5	7
Gorzyce	1	1
Nowa Dęba	4	4
Pysznica	0	0
Zaleszany	0	0
Grębów	0	0

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>, P3186 Turystyczne obiekty noclegowe w lipcu

II.5 Spójność gospodarcza

Gospodarka Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” jest uzależniona od rozwoju sektora przemysłowego i rolniczego, a powiązana jest z większymi pobliskimi miastami takimi jak Sandomierz, Tarnobrzeg, Stalowa Wola, czy Nisko. Znacząca część gmin LGD stanowi „sypialnię” tych miast i zaplecze dostarczające produkty spożywcze. Zauważany jest rozwój gospodarczy we wszystkich gminach Stowarzyszenia, poprzez chociażby rosnącą liczbę podmiotów gospodarczych.

Na terenie Stowarzyszenia znajduje się łącznie 5 665 ha gospodarstw rolnych. Najwięcej jest gospodarstw o powierzchni między 1 a 5 ha. Mimo, że rolnictwo mogło być ważnym źródłem utrzymania mieszkańców, to liczba gospodarstw domowych utrzymująca się tylko z rolnictwa jest niewielka.

Tabela 3. Gospodarstwa rolne w gminach obszaru LGD

Nazwa gminy	gospodarstwa rolne ogółem					
	ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
Bojanów	647	9	509	109	13	7
Pysznica	433	15	376	30	7	5
Radomyśl nad Sanem	593	10	476	63	14	30
Zaleszany	773	21	641	62	20	29
Baranów Sandomierski	964	22	772	101	29	40
Gorzyce	773	20	618	78	23	34
Grębów	876	12	622	166	23	53
Nowa Dęba	606	8	484	64	16	34

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Łączna liczba gospodarstw do 5 ha jest zdecydowanie wyższa niż gospodarstw powyżej tej wielkości. Przeważają zatem małe gospodarstwa nastawione na produkcję rolną na potrzeby swojego gospodarstwa

¹ Przedstawione są dane z roku 2016, ponieważ nie ma danych dotyczących ilości turystycznych obiektów noclegowych z roku 2015.

i lokalnych łańcuchów dostaw. Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy wskazywali, że właściciele małych gospodarstw rolnych mogli by być zainteresowani podejmowaniem działań zmierzających do dywersyfikacji źródeł dochodu, zajmowania się agroturystyką i rozwijaniem zagród edukacyjnych. Małe gospodarstwa to szansa na produkcję ekologicznej żywności, która ostatnimi laty bardzo zyskuje na popularności, co z kolei daje potencjał na wzmocnienie i rozwijanie krótkich łańcuchów dostaw.

Istotnym wskaźnikiem dostarczającym danych do analizy zagadnienia przedsiębiorczości mieszkańców gmin jest kwestia liczby podmiotów gospodarczych, zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. Daje się zauważyć trend wzrostowy, wskaźnik wyraźnie rośnie w każdej gminie. Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych odnotowała w roku 2020 gmina Pysznica, notując wynik na poziomie 1 269,9 podmiotów na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. Największy wzrost liczby podmiotów odnotowała również gmina Pysznica (wzrost o 268,9 podmiotów na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym) jest to jedyna gmina, której wzrost liczony na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym jest większy niż dla całego województwa Podkarpackiego (226,30). Szczegóły widoczne są w poniższej tabeli.

Tabela 4. Podmioty gospodarcze w gminach obszaru LGD

Nazwa gminy	Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym – ogółem	
	2015r.	2020r.
Bojanów	675,5	844,5
Pysznica	1 001,0	1 269,9
Radomyśl nad Sanem	1 021,4	1 190,0
Zaklików	922,5	1 059,7
Zaleszany	1 043,5	1 223,6
Baranów Sandomierski	984,0	1 120,5
Gorzyce	997,8	1 195,1
Grębów	846,9	1 028,9
Nowa Dęba	1 043,9	1 220,0
PODKARPACKIE	1 227,6	1 453,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Obszar, na którym działa LGD to obszar o dużym zróżnicowaniu gospodarczym. Od przemysłu zbrojeniowego, maszynowego i obróbczego do przedsiębiorców działających w branżach takich jak, m.in. przetwórstwo aluminium, farmaceutyki, szkło gospodarcze, elektronika, produkcja materiałów budowlanych, meblarstwo i przemysł poligraficzny. Także dane obiektywne potwierdzają to zróżnicowanie. Według informacji z BDL, w 2020 roku największa liczba podmiotów działała w sekcji G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, F – Budownictwo, C – Przetwórstwo przemysłowe, S i T – Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby oraz sekcja H – transport i gospodarka magazynowa. Jedyną sekcją, która nie występuje na terenie Stowarzyszenia to sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne.

Duże zróżnicowanie podmiotów gospodarczych występujących na obszarze Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” jest dużym potencjałem dla rozwoju regionu. Tak różnorodna działalność prowadzi do zaspokojenia zróżnicowanych potrzeb społeczności lokalnej. To właśnie dzięki zaspokajaniu potrzeb lokalnie, budżet gminny się zwiększa, dzięki czemu możliwe są nowe inwestycje. By fundusze pozostawały w gminie, a inwestycje były możliwe potrzebne jest dofinansowanie małych lokalnych przedsiębiorstw, aby utrzymać poziom rentowności. Dlatego już w poprzednim okresie programowania, LGD podjęła szereg działań mających na celu wsparcie lokalnych przedsiębiorców.

II.6 Spójność kulturowa

Wskazując na poziom udziału mieszkańców analizowanego obszaru w życiu kulturalnym, warto odnieść się do dostępnych wskaźników w Monitorze Rozwoju Lokalnego (MRL). Liczba mieszkańców przypadająca na 1 placówkę zmniejsza się w większości gmin, co oznacza, że dostępność do obiektów kulturalnych wzrasta.

Kulturowo teren ten związany jest z występowaniem etnicznej grupy Lasowiaków, którzy zamieszkiwali teren między Sanem, a Wisłą, a więc obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju. Społeczność lokalna ze wszystkich partnerskich gmin chętnie i licznie uczestniczy w organizowanych przedsięwzięciach i imprezach okolicznościowych, co ma duży wpływ na integrację lokalnej społeczności. Wzrasta również znaczenie ośrodków kultury, bibliotek, zespołów ludowych i artystycznych, które stanowią mocne zaplecze dla rozwoju i kultywowania tradycji.

Oferta spędzania wolnego czasu dla młodych ludzi zamieszkujących obszar Lokalnej Grupy Działania skupia się między innymi na dostępności obiektów sportowych. Na terenie LGD znajduje się 31 boisk uniwersalnych wielozadaniowych, które służą do gry w piłkę nożną, czy siatkową. Do tego znajduje się tam jedno boisko do koszykówki oraz 4 otwarte korty tenisowe. Wśród dostępnej oferty znajdują się także centra kultury i kluby specjalnościowe.

Na obszarze LGD znajdują się różne kluby i fundacje, w których zarówno młodzi ludzie, jak i seniorzy mogą spędzać czas wolny angażując się w różne prospołeczne działania. Są to między innymi Ochotnicze Straże Pożarne, który możemy na terenie LGD znaleźć aż 86 oddziałów, 68 Kół Gospodyń Wiejskich oraz 29 Klubów Sportowych (w tym 4 stowarzyszenia sportowe). Ponadto znajdują się tam stowarzyszenia działające na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej, edukacji wychowawczej, florystów polskich, dzieci, emerytów i rencistów, rekonstrukcji wydarzeń historycznych, miłośników starych motocykli, ekorozwoju i trzeźwości. Do tego na wskazanym obszarze znajdują się kółka rolnicze, uniwersytet III wieku, klub abstynenta i aeroklub. Mnogość i różnorodność, istniejących na obszarze Lasowiackiej Grupy Działania, stowarzyszeń bardzo mocno wspiera rozwijanie kapitału kulturowego lokalnej społeczności, a także z powodzeniem aktywizuje mieszkańców do wspólnego działania. W związku z tym, spora grupa młodych i starszych osób jest w stanie znaleźć dla siebie dogodną formę rozwoju, czy spędzania wolnego czasu. Zarówno młodzież chętniej spędzająca czas aktywnie, jak i seniorzy, którzy z kolei wolą mniej dynamiczne formy, znajdą dla siebie sposób na zagospodarowanie wolnego czasu.

W okresie konsultacyjnym przeprowadzono badanie diagnostyczne na potrzeby opracowania Lokalnej strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”, w czasie którego poruszono między innymi kwestię poziomu zadowolenia z dostępu do infrastruktury kulturalnej i sportowo – rekreacyjnej. Oba obszary otrzymały wysokie oceny od respondentów, są to kolejno 74% i 83%. Tak wysoko oceniona dostępność przekłada się na atrakcyjny program dla różnych grup wiekowych. Respondenci wskazali, że kierowana do seniorów oferta kulturowa jest na wysokim poziomie. Takie zdanie ma 63% respondentów. Nie zgadza się z tą opinią 11%, a 26% ocenia wydarzenia i zajęcia kulturowe umiarkowanie. Wnioskować można, że program kulturowy dla seniorów jest na zadawalającym poziomie. Natomiast ofertę kulturalną dla dzieci i młodzieży pozytywnie oceniło 58% osób, a negatywnie aż 40%.

W sytuacji obszaru sportowo-rekreacyjnego sytuacja ma się odwrotnie. Zdaniem respondentów najlepiej jest rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna dla dzieci i młodzieży. Taką odpowiedź wskazało 61%, a zaledwie 10% negatywnie ją oceniło. Oferta dla seniorów została dobrze oceniona przez 44% respondentów, negatywnie zaś przez 24%. Wynika to z faktu starzejącego się społeczeństwa. Chcąc zachęcić ludzi do osiedlenia się tworzy się infrastrukturę dla dzieci, bo to właśnie młodzi rodzice najczęściej porzucają życie w mieście i wyjeżdżają na obszary wiejskie.

Z odpowiedzi mieszkańców wynika, że nadal należy inwestować w rozbudowę infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i kulturalnej. Zwłaszcza w dofinansowaniu infrastruktury kulturalnej dla, dzieci i młodzieży oraz sportowo – rekreacyjnej dla seniorów. Możliwość spędzania wolnego czasu w dogodnej dla siebie formie, gdzie można odpocząć, porozmawiać z ludźmi i czegoś się nauczyć to skuteczny sposób do wzrostu poziomu zadowolenia z życia mieszkańców Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”.

Całość aspektu kulturowego wzbogaca integrację lokalnej społeczności oraz budowanie poczucia wspólnotowości przez co obszar ten staje się bardziej kulturowo spójny. Dzięki aktywnością społeczną, spójności przestrzennej oraz wspólnym tradycjom obszar Stowarzyszenia „Lasowiackiej Grupy Działania” bardzo dobrze wpisuje się w realizację Strategii RLKS.

Potrzeba realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego na przedstawionym obszarze jest wskazana dla tego obszaru z uwagi na wieloaspektową spójność. Jak to już wcześniej opisano - obszar na którym działa Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” pod względem społeczno-gospodarczym wykazuje zbliżone do

siebie charakteryzujące go cechy. Obszar zamieszkuje ludność wyznająca podobne poglądy, uznająca podobne wartości, kulturowo zbliżona do siebie. Na obszarze istnieją podobne problemy społeczne (patologie, wykluczenie, emigracja zarobkowa, itd.). Popularnym jest status chłoporobotnika, gdzie jednak praca poza gospodarstwem rolnym daje główne źródło utrzymania. Mieszkańcy w większości poszukują zatrudnienia w ośrodkach miejskich, w tym na występujących na obszarze Specjalnych Strefach Ekonomicznych.

Infrastruktura drogowa łącząca poszczególne gminy obszaru LGD jest bardzo dobrze utrzymana, a dodatkowo rozwijane główne krajowe i wojewódzkie trasy komunikacyjne sprzyjają pracy poza obszarem.

Obszar Lasowiackiej Grupy Działania poza wyżej opisanymi cechami posiada jeszcze jeden silny atut przemawiający za jednolitym charakterem tego terenu: jest to ogromna integracja i silna sieć współpracy pomiędzy JST np. w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF-ów) tj. tarnobrzesckiego i stalowowolskiego. Takie współdziałanie tworzy wiele inicjatyw służących mieszkańcom i obszarowi. Niniejsza Strategia jest kolejnym przykładem, który pokazuje możliwości takiej współpracy i poprawy sytuacji na obszarze.

Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” przygotowana została na zasadzie partycypacji społecznej, tj. przy udziale mieszkańców, którzy zostali poinformowani, iż są zaproszeni do wspólnego tworzenia strategii, a także, iż stale mogą być osobami podejmującymi decyzję o kształcie strategii tj. jej pierwotnej, a także zaktualizowanej w przyszłości - o ile będą zachodzić takie potrzeby.

Przyjmując do wiadomości założenia dla opracowania LSR dla kolejnego okresu programowania - Zarząd, Rada, oraz pracownicy biura LGD dokonali ponownego przeglądu raportu ewaluacyjnego LSR z okresu 2014 – 2020. W wyniku tych czynności stwierdzono, iż przyjęte metody działania związane z udziałem społeczności lokalnej dla tamtego okresu Lokalnej Strategii Rozwoju, były jak najbardziej adekwatne i skuteczne.

W związku z powyższym uznano, iż należy skorzystać z tamtych doświadczeń i opracować dokument w podobny sposób, co ma zagwarantować poprawną i skuteczną realizację LSR w perspektywie 2023 – 2027. W związku z powyższym tworzenie LSR odbywać będzie się w oparciu o szeroki dialog społeczny, który będzie procesem ciągłym trwającym w trakcie realizacji strategii. Służyć temu będą sprawdzone rozwiązania, jakie były stosowane dotychczas w oparciu o wykorzystywanie formularzy aktualizacji LSR – będące dostępnymi / do pobrania zarówno ze strony www.lasowiacka.pl, jak też z każdego z biur Stowarzyszenia. Takie podejście oznacza, iż dopuszcza się możliwość zmian w LSR i jej aktualizacji, jak również zachęca do współpracy i zgłaszania nowych inicjatyw / pomysłów, które mają być odpowiedzią na zmieniające się otoczenie, nowe sytuacje, które mogą się pojawić, a nie ma możliwości ich zdefiniowania i określenia na danym etapie wdrażania LSR.

Opracowując LSR można powiedzieć, iż uczestnicy tego procesu (tj. szeroko pojęta społeczność lokalna) byli zaangażowani w jej opracowanie począwszy od oceny potrzeb, identyfikację silnych stron, szans oraz zagrożeń obszaru LGD, jak również wyznaczanie celów Strategii, zdefiniowanie grup w niekorzystnej sytuacji oraz grup wymagających interwencji (**tj. osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie, kobiety, poszukujący pracy bezrobotni oraz dzieci i młodzież do 25 r.ż. a także absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych którzy ukończyli szkołę nie później niż 3 lata, osoby 50+ oraz seniorzy**) oraz określenia procedur wyboru operacji, kryteriów wyboru operacji, jak i określeniu poziomu pomocy dla poszczególnych grup beneficjentów. Pracownicy biura, Zarząd, Rada LGD, zespół ds. opracowania LSR – w oparciu o dane uzyskane podczas konsultacji społecznych oraz prezentacji i wystąpień związanych z LSR, zgłoszone potrzeby, problemy, zasoby, wykorzystując doświadczenie zdobyte podczas wdrażania LSR w poprzednich latach opracowali zgodnie z oczekiwaniami społeczności lokalnej LSR dla nowej perspektywy finansowej obejmującej lata 2023-2027.

Można zatem stwierdzić, iż partycypacyjny charakter realizowany był na każdym etapie opracowania LSR. Prace nad opracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju rozpoczęto od zaplanowania i realizacji spotkań konsultacyjnych w gminach, przeprowadzenia badań ankietowych mających na celu analizę problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych na terenie objętym realizacją Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”. Badania ankietowe umożliwiły pozyskanie informacji pozwalających by projektowane w przyszłości działania, realnie odpowiadały na problemy i wyzwania, z jakimi spotykają się mieszkańcy tego obszaru. Dzięki tym badaniom możliwym było precyzyjne określenie kierunków działań, celów oraz

przedsięwzięć, jakie znalazły się w opracowywanym dokumencie strategicznym. Kolejnym przykładem skuteczności pozyskania danych i zaplanowania działań jakie znalazły się w LSR były fiszki projektowe, jakie zostały złożone za pośrednictwem strony internetowej LGD do biura LGD na ręce zespołu opracowującego LSR.

Opracowując LSR przeprowadzano także spotkania na których można było zapoznać się z LSR, jak również zgłosić swoje uwagi / propozycje zmian.

W procesie przygotowania LSR umożliwiono zaangażowanie i współudział różnych grup i środowisk istotnych z uwagi na społeczno – gospodarczy rozwój obszaru LGD. Dokument został opracowany metodą społeczną, w której istotnym elementem jest zaangażowanie społeczeństwa. W procesie opracowania LSR uczestniczyło szerokie grono mieszkańców obszaru objętego jej założeniami, a w szczególności przedstawiciele instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców. Uwzględniono wyniki badań własnych i raportu ewaluacyjnego. Wykorzystano dotychczasowe doświadczenia z poprzedniego okresu programowania PROW 2014-2020 bazując w szczególności na raportach ze stanu wdrażania / ewaluacji LSR Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”. Ugruntowana wiedza w tym zakresie pozwoliła nam na określenie metodologii, jaką przyjęto do procesu partycypacyjnego na kolejny okres PROW 2023 - 2027.

III.1 Metody/narzędzia angażowania zainteresowanych stron jakie zostały wykorzystane w trakcie opracowania LSR

Przystępując do opracowania lokalnej strategii zaplanowane zostało wykorzystanie wielu narzędzi pozwalających włączyć społeczność lokalną w prace związane z opracowaniem dokumentu. Głównym narzędziem stały się spotkania zrealizowane w każdej z gmin. Pozostałe metody partycypacji wykorzystywane do dalszego opracowywania strategii to: badania, spotkania zespołu redakcyjnego, konsultacje on-line, spotkania organów stowarzyszenia oraz uruchomiony punkt konsultacyjny w biurze LGD oraz w niektórych gminach członkowskich. Użycie poszczególnych metod partycypacyjnych na każdym kluczowym etapie opracowania LSR zostało opisane poniżej:

- a) **informowanie o planowanych i realizowanych działaniach** ↔ działania realizowane na etapie początkowym za pośrednictwem strony internetowej, informowanie o zawarciu umowy w ramach poddziałania Wsparcie przygotowawcze, która zapoczątkowała proces przygotowania LSR na kolejny okres programowania; przedstawienie Planu włączenia społeczności w proces przygotowania LSR;
- b) **badania ankietowe – analiza problemów, potrzeb rozwojowych** ↔ zostały przeprowadzone w okresie czerwiec – sierpień 2022, metodami: podczas spotkań otwartych/warsztatowych i wywiadów grupowych, a także poprzez zamieszczenie formularza ankiety na stronie internetowej LGD. Badania w szczególności posłużyły do określenia potrzeb i problemów społeczności lokalnej, poszukiwania rozwiązań formalno-instytucjonalnych oraz określenia wskaźników. Łącznie zebrano odpowiedzi od 125 ankietowanych;
- c) **fiszki projektowe** ↔ w okresie czerwiec – sierpień 2022 na stronie <https://prow2014-2020.lasowiacka.pl/category/lsr-na-lata-2023-2027/> zamieszczona została fiszka projektowa, dzięki której potencjalni wnioskodawcy mogli wskazać jakiego rodzaju projekty chcieliby realizować w ramach nowej LSR Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”. Respondenci byli proszeni także o zdefiniowanie własnego pomysłu w odniesieniu do takich pojęć jak: innowacja, cyfryzacja, ekologia, czy też przeciwdziałanie negatywnym zmianom demograficznym. W ankiecie znalazło się również pytanie dotyczące potencjalnych grup defaworyzowanych / osób w niekorzystnej sytuacji, tj. jakie należy uwzględnić w opracowywanej LSR i umożliwić tym osobom zmianę ich „niekorzystnej” sytuacji. Fiszki dały możliwość dokładniejszego oszacowania efektów będących rezultatem wdrażania LSR i zaplanowania budżetu i wskaźników do strategii. Łącznie zebrano 72 fiszki projektowe;
- d) **spotkania z przedstawicielami społeczności lokalnej** ↔ w tym przedstawicielami OSP, KGW, Sołtysami, samorządowcami oraz przedstawicielami lokalnych działalności gospodarczych w trakcie których, opracowano diagnozę obszaru, analizę SWOT oraz zdefiniowano grupy w niekorzystnej sytuacji, a także zdefiniowano potrzeby i problemy obszaru działania LGD, określono cele dla nowej LSR, zidentyfikowano grupy docelowe dla poszczególnych celów LSR (przeprowadzono 9 spotkań warsztatowych we wszystkich gminach obszaru objętego LSR, w których uczestniczyło ogółem 83 osób);

Tabela 5. Informacje dot. spotkań z przedstawicielami społeczności lokalnych

L.p.	Nazwa gminy i miejsce spotkania	Grupa biorąca udział w spotkaniu	Termin spotkania wraz z godzinami spotkania
1.	Baranów Sandomierski Sala konferencyjna w Miejsko Gminnym Ośrodku Kultury w Baranowie Sandomierskim	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 6	Termin spotkania: 25.07.2022 godz. 9:00
2.	Gorzyce Sala konferencyjna w Remizie OSP w Gorzycach	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 6	Termin spotkania: 26.07.2022 godz. 9:00
3.	Grębów Sala ślubów w Urzędzie Gminy Grębów	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 11	Termin spotkania: 03.08.2022 godz. 9:00
4.	Nowa Dęba Sala kameralna w Samorządowym Ośrodku Kultury w Nowej Dębie	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 16	Termin spotkania: 18.07.2022 godz. 9:00
5.	Bojanów Sala obrad pok. nr 9 w Urzędzie Gminy Bojanów	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 7	Termin spotkania: 08.08.2022 godz. 9:00
6.	Pysznica Sala Urzędu Stanu Cywilnego w Urzędzie Gminy Pysznica	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 13	Termin spotkania: 27.07.2022 godz. 9:00
7.	Radomyśl nad Sanem Sala widowiskowa w Urzędzie Gminy Radomyśl nad Sanem	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 13	Termin spotkania: 04.08.2022 godz. 9:00
8.	Zaklików Sala spotkań w Gminnym Ośrodku Kultury w Zaklikowie Filia w Lipie	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 5	Termin spotkania: 05.08.2022 godz. 9:00
9.	Zaleszany Sala obrad w Urzędzie Gminy Zaleszany	lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych (OSP, KGW itp.), samorządowcy oraz przedstawiciele lokalnego biznesu. Liczba uczestników: 6	Termin spotkania: 22.07.2022 godz. 9:00

Źródło: Opracowanie własne

- d) **konferencja podsumowująca cykl spotkań konsultacyjnych** ↔ w dniu 12.09.2022 godz. 9:00 w Sali obrad w Urzędzie Gminy Zaleszany odbyła się konferencja podsumowująca cykl spotkań konsultacyjnych nt. tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2027. W konferencji wzięło udział 22 przedstawicieli lokalnej społeczności. Podczas konferencji dokonano podsumowania wszystkich spotkań konsultacyjnych przeprowadzonych w gminach członkowskich, zaprezentowano mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia obszaru działania LGD wypracowane na przeprowadzonych spotkaniach informacyjnych, zaprezentowano potrzeby i problemy obszaru działania LGD zgłoszone podczas spotkań informacyjnych. Dokonano także prezentacji celów i ich hierarchii w LSR oraz przedstawiono grupy w niekorzystnej sytuacji, jakie zostały wskazane przez uczestników spotkań konsultacyjnych;

- e) **warsztaty dla członków Rady LGD dot. przyszłego programowania, tworzenia oraz pisania nowej LSR na lata 2023-2027** ↔ w dniach 27-28 października 2022 r. w miejscowości Chańcza zorganizowane zostały warsztaty, w których udział wzięli pracownicy biura LGD oraz Członkowie Rady. Łącznie 11 osób. Celem tego spotkania było opracowanie procedur oraz opisu sposobu oceny i wyboru operacji, a także ustanawiania kryteriów operacji;
- f) **powołanie Zespołu ds. opracowania LSR** ↔ w celu zapewnienia oddolnego charakteru dokumentu opracowano system włączenia przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego oraz mieszkańców każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia nr 13/22 z dnia 15 listopada 2022 r. powołano Zespół ds. opracowania LSR, który był odpowiedzialny za opracowanie LSR i koordynację wszystkich prac związanych z wszystkimi opracowywanymi do strategii tekstami, formułowaniem celów i przedsięwzięć oraz planowaniem budżetu i planu działania;
- g) **spotkania Zespołu ds. opracowywania LSR** ↔ w dniu 16 grudnia 2022 r. w Restauracji Rybka 2.0 w Grębowie odbyło się spotkanie zespołu ds. opracowywania LSR w którym udział wzięło łącznie 12 osób. Na spotkaniu ustalono podział środków dostępnych w ramach PS WPR, tj. uczestnicy ustalili, iż na operacje w zakresie podejmowania działalności gospodarczej należy przeznaczyć co najmniej 40% dostępnych środków, a na rozwijanie działalności gospodarczej należy ulokować 60% środków. Ponadto ustalono też maksymalną wartość pomocy dla przedsięwzięć w zakresie podejmowania działalności gospodarczej w wysokości 25 000,00 €. O powyższym zdecydowały informacje pozyskane ze złożonych do biura LGD fiszek projektowych, w których to osoby zainteresowane miały możliwość wskazania budżetów planowanych przez nich do realizacji projektów, jak również na wysokość w. w. wartości oraz dotychczasowej kwoty pomocy jaka udzielana była beneficjentom przez LGD w ramach perspektywy 2014 – 2020;
- h) **badania stanu infrastruktury na potrzeby opracowania LSR** ↔ w celu opracowania diagnozy i analizy potrzeb rozwojowych i inwestycyjnych obszaru LGD, w związku z brakiem Planów Odnowy Miejscowości przeprowadzono badania stanu infrastruktury na potrzeby opracowania LSR, które zostały przeprowadzone dla każdej miejscowości obszaru LGD, wyniki zamieszczono na stronie internetowej LGD poświęconej nowej perspektywie – wersję skróconą przeprowadzonego badania zamieszczono w rozdziale IV;
- i) **badania nad obszarem edukacji formalnej na potrzeby opracowania LSR** ↔ w celu opracowania diagnozy i analizy potrzeb wsparcie edukacji na obszarze LGD, przeprowadzono badanie obejmujące wszystkie podstawowe publiczne placówki oświatowe na obszarze w zakresie realizowanych programów edukacyjnych, zainteresowań dzieci i młodzieży uczęszczających do tych placówek. Raport z przeprowadzonego badania pozwalającego na zastosowanie dla tej grupy docelowej przedsięwzięć w ramach EFS+ został opublikowany na stronie internetowej LGD poświęconej nowej perspektywie – wersja skrócona przeprowadzonego badania zamieszczono w rozdziale IV;
- j) **spotkania Zarządu LGD** ↔ cykliczne spotkania członków Zarządu oraz dyskusje nad wszystkimi kluczowymi elementami strategii pozwoliły konstruować ją w oparciu o szerokie spojrzenie na temat. Bogate doświadczenie i wiedza osób zasiadających w organach była istotnym głosem w trakcie budowy całej strategii oraz konstrukcji celów i przedsięwzięć. Członkowie Zarządu uznali, iż zaplanowane do realizacji działania należy podzielić na dwa spójne i komplementarne cele, które wzajemnie się dopełniają i uzupełniają oraz w sposób komplementarny odpowiadają na potrzeby lokalnej społeczności oraz będą wykorzystywać dostępne środki w sposób efektywny, co wpłynie na realizację zaplanowanych wskaźników produktu i rezultatu;
- k) **prezentacja przygotowanej LSR na lata 2023-2027** ↔ 9 maja 2023 r. w Sali Kameralnej Samorządowego Ośrodka Kultury w Nowej Dębie odbyło się spotkanie na którym dokonano prezentacji LSR na lata 2023 - 2027, przygotowanej w oparciu o dialog partnerski przedstawicieli różnych sektorów i reprezentantów zróżnicowanych grup interesu. Informacja o prezentacji projektu LSR upowszechniana była za pośrednictwem strony internetowej poświęconej nowej perspektywie;
- l) **konsultacje społeczne projektu LSR** ↔ w dniach 11,12.05.2023r w Biurze LGD w Nowej Dębie oraz Zaleszanach, odbyły się spotkania konsultacyjne dla mieszkańców obszaru LGD na których możliwe było zapoznanie się z dotychczas opracowanym materiałem oraz zgłaszanie uwag do opracowanego dokumentu.

Informacja o spotkaniach konsultacyjnych upowszechniana była za pośrednictwem strony internetowej poświęconej nowej perspektywie oraz plakatach informacyjnych rozkolportowanych we wszystkich Gminach obszaru.

O wszystkich działaniach związanych z powstawaniem strategii Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” mieszkańcy mogli dowiedzieć się z takich źródeł upowszechniania jak: strona internetowa LGD, profil Facebook LGD, strony internetowe gmin partnerskich, informacje mailowe.

Różnorodność metod partycypacyjnych sprawiła, że w trakcie prac nad lokalną strategią rozwoju nikt nie został wykluczony z możliwości udziału w przygotowywaniu dokumentu. Spotkania w każdej gminie pozwoliły na udział osobom mniej mobilnym, konsultacje online, badania ankietowe sprawiły, że każda osoba mająca do dyspozycji komputer lub telefon z Internetem mogła wyrazić swoje zdanie na wszystkie kluczowe tematy, a jeśli ktoś nie posługiwał się komputerem zawsze mógł skorzystać z konsultacji w biurze. Działania informacyjne w trakcie tworzenia LSR oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne, których atrakcyjność i stopień innowacyjności dostosowane były do poszczególnych adresatów pozwoliły włączyć lokalną społeczność w proces przygotowania LSR oraz skutecznie dotrzeć do społeczności lokalnych i przekonać je, że warto aktywnie uczestniczyć w pracach nad opracowaniem LSR, jak i w późniejszej jej realizacji.

III.2 Analiza przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji

Wnioski i rekomendacje wypracowane w trakcie spotkań, to przede wszystkim strategia obejmująca działania w zakresie poprawy ogólnodostępnej infrastruktury społecznej, pomoc dla osób chcących założyć działalność gospodarczą lub rozwinąć już istniejące przedsiębiorstwo i działania w obszarze społecznym kierowane do dzieci, młodzieży i osób starszych. Informacje / dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które zostały wykorzystane do opracowania dokumentu to przede wszystkim konkretne propozycje projektowe dzięki którym możliwe było zaplanowanie celów i przedsięwzięć przewidzianych do realizacji.

W trakcie realizowanych konsultacji społecznych przyjęto następujące kryteria, których brak akceptacji powodował odrzucenie propozycji przedsięwzięć lub uwag (takie podejście do opracowania LSR realizowane było w trakcie całego procesu tworzenia LSR):

- brak powiązania z diagnozą obszaru i analizą SWOT oraz wnioskami z konsultacji społecznych;
- przedsięwzięcie lub uwaga jest niezgodna z celami inicjatywy LEADER;
- przedsięwzięcie nie jest zgodne z obowiązującymi przepisami prawa krajowego i UE;
- przedsięwzięcie negatywnie wpływa na obszar;
- koszty przedsięwzięcia nie są zgodne z budżetem przewidzianym dla poszczególnych przedsięwzięć;
- ramy czasowe propozycji wykraczają poza okres przewidziany dla wdrażania LSR.

Zastosowanie powyższych kryteriów stosowane było w wyniku m.in. z pojawiających się interpretacji, wyjaśnień instytucji zarządzającej, wytycznej dla programu. Działania te były realizowane przez personel zatrudniony w biurze LGD oraz osoby z zespołu ds. opracowania LSR, które współpracowały z biurem LGD przy opracowywaniu LSR. Poniżej przedstawiono sytuacje, w których miało zastosowanie przyjęcie bądź odrzucenie wniosków z realizowanych konsultacji.

Nazwa etapu	Zgłoszone uwagi, wnioski, propozycje do: dyskusji, zaprezentowanych informacji, dokumentów etc. (wstaw. X)		Wnioski wynikające z przeprowadzonych konsultacji
	Tak	Nie	
<i>informowanie o planowanych i realizowanych działaniach</i>		X	Brak
<i>badania ankietowe – analiza problemów, potrzeb rozwojowych</i>		X	Brak
<i>fiszki projektowe</i>	X		uznano, iż LGD w realizowanych przez siebie działaniach będzie dążyć do wsparcia wszystkich zgłoszonych na etapie konsultacji przedsięwzięć. W przypadku zgłaszanych

			przedsięwzięć które nie znajdą się w obszarze wsparcia finansowego przewidzianego w LSR, LGD będzie mogło zaoferować wsparcie doradcze w zakresie poszukiwania innych źródeł finansowania, lub też doradztwa w zakresie pomocy przy przygotowaniu stosownej dokumentacji projektowej;
<i>spotkania z przedstawicielami społeczności lokalnej</i>	X		w ramach czynności przedstawionych w punkcie III.1.d oraz III.1.d.1 – prowadzono rozmowy i dyskusje związane z przygotowaniem matrycy celów i przedsięwzięć, w trakcie których dokonano konsolidacji propozycji przedsięwzięć i celów w sposób uwzględniający wszystkie zgłaszane na spotkaniach propozycje. Tym samym <i>nie odrzucono żadnego zgłoszonego przedsięwzięcia.</i>
<i>konferencja podsumowująca cykl spotkań konsultacyjnych</i>		X	Brak
<i>spotkania Zespołu ds. opracowywania LSR</i>	X		w ramach czynności realizowanych w ramach prac przedstawionych w punkcie III.1.g – dotyczących ustalania budżetu dla LSR odrzucono w trakcie głosowania wnioski o nieograniczaniu limitu (wniosek zgłaszany przez dwóch uczestników spotkania) dla przedsięwzięć związanych z podejmowaniem działalności gospodarczej. <i>W wyniku dyskusji i głosowania przyjęto zwykłą większością głosów wniosek wprowadzający limit pomocy dla przedsięwzięć związanych z podejmowaniem działalności gospodarczej w kwocie 100 000,00 tj. 25 000,00 € przy przyjętym kursie 4,00 PLN/€.</i>
<i>badania stanu infrastruktury na potrzeby opracowania LSR</i>		X	Brak
<i>badania nad obszarem edukacji formalnej na potrzeby opracowania LSR</i>		X	Brak

III.3 Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków i konsultacji wraz z odniesieniem do grup zaangażowanych w przygotowanie LSR, planowanych działaniach informacyjnych i działań zachęcających do większej współpracy

W trakcie planowania przyszłej strategii najbardziej zaangażowaną grupą byli przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych (sektor pozarządowy złożył 17 fiszek projektowych) oraz przedstawiciele sektora publicznego (sektor publiczny złożył 24 fiszki projektowe). Przedstawiciele tych grup złożyli łącznie 41 fiszek projektowych. Trochę mniej udzielali się przedsiębiorcy (dla inwestycji w ramach funduszy na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej złożono 31 fiszek projektowych). Współpraca z lokalnym środowiskiem sprawiła, że strategia na lata 2023 – 2027 kładzie nacisk na:

- wzmacnianie zaangażowania lokalnej społeczności we wdrażanie LSR poprzez: spotkania tematyczne związane z naborami, spotkania i szkolenia, itp.
- szerokie informowanie o realizacji lokalnej strategii za pomocą różnych kanałów i technik informacyjnych. Z uwagi na różnorodne grupy społeczne informacje o realizacji lokalnej strategii rozwoju będą przekazywane za pomocą strony internetowej, Facebooka, indywidualnie w biurze, w trakcie różnego rodzaju imprez i spotkań, mailingu, a nawet informacji prasowych, jeśli zajdzie taka konieczność.
- zachęcanie do wprowadzania zmian w strategii. Pomimo bardzo przemyślanych zapisów lokalnej strategii rozwoju może zdarzyć się konieczność dokonania zmian w dokumencie – tym bardziej, że jest on przygotowany na bardzo długi okres, a życie społeczne i gospodarcze intensywnie się zmienia więc w trakcie wdrażania poszczególnych przedsięwzięć może okazać się, że niezbędne będą zmiany. W takim

przypadku uruchomione zostaną różne kanały informacyjne w celu przeprowadzenia możliwie szerokich konsultacji społecznych i wprowadzenia zmian rzeczywiście wymaganych i potrzebnych z punktu widzenia przyszłych beneficjentów. Wszelkie zmiany będą opiniowane i zatwierdzane przez Zarząd w kolejalnym procesie podejmowania decyzji.

- włączanie do współpracy ludzi młodych i seniorów – w ramach wdrażania EFS+ zaplanowane zostały konkursy zarówno dla pierwszej jak i drugiej grupy społecznej, w ramach których będą mogły być realizowane różnego rodzaju zajęcia ruchowe, zajęcia artystyczne, spotkania aktywizujące, wyjazdy, kolonie, kluby osiedlowe, uniwersytety trzeciego wieku itp.
- strategia przewiduje także wsparcie grup osób w niekorzystnej sytuacji poprzez zadedykowanie im konkursu w ramach podejmowania działalności gospodarczej, jak również uczestnictwo w projektach grantowych. Wśród tych osób można wymienić przede wszystkim: osoby niepełnosprawne i ich opiekunów, kobiety, poszukujący pracy bezrobotni oraz dzieci i młodzież do 25 r.ż. a także absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych którzy ukończyli szkołę nie później niż 3 lata, osoby 50+ oraz seniorzy. Przygotowanie dla nich specjalnego konkursu, a także uczestnictwo w projektach grantowych ukierunkowanych na edukację i integrację - znacznie zwiększy ich szanse na samo uniezależnienie się i powrót do aktywności zawodowej lub społecznej, środowiskowej. Szczegółowy opis wsparcia grup osób w niekorzystnej sytuacji znajduje się w rozdziale VI.
- promowanie wszelkiego rodzaju przedsięwzięć innowacyjnych, w przypadku trudności we wprowadzaniu innowacji LGD rozpocznie działania animacyjne w postaci spotkań, szkoleń – działania planowane i realizowane w zależności od potrzeb i zgłoszeń samych beneficjentów. Innowacyjność będzie rozumiana jako podejmowanie lub rozwijanie działalności gospodarczej lub działalności społecznej z podejmowaniem działań mających na celu ulepszanie produktów, procesów, usług. Wyróżniać się to może w nabywaniu nowoczesnych technologii i urządzeń, budowie obiektów, organizacji miejsca pracy lub poprawy stosunków z otoczeniem. Uznaje się, iż innowacyjność jest pojęciem wielowymiarowym, trudnym do jednoznacznego zdefiniowania, o nieostrych granicach, co może decydować o złożoności i trudności zadania, jakim jest pomiar i ocena tego zjawiska przez ubiegającego się o dofinansowanie w ramach poszczególnych przedsięwzięć ujętych w LSR. Szeroko kwestia innowacyjności w LSR została opisana w rozdziale VII.
- prowadzenie szerokiej akcji informacyjnej o realizowanych i przyszłych działaniach oraz o ich efektach. LGD posiada spore możliwości komunikowania się z lokalną społecznością: strona www, Facebook, lokalne media, mailing (bardzo duża lista adresowa członków i sympatyków LGD), spotkania w gminach, współpraca z gminami i lokalnymi organizacjami pozarządowymi – możliwość publikacji różnych ogłoszeń na ich stronach internetowych, możliwość uczestniczenia w cyklicznych spotkaniach gminnych, spotkaniach branżowych organizowanych na terenie LGD (coroczne dożynki, dni miejscowości, pikniki rodzinne itp.). Szeroki wachlarz technik i metod przekazywania informacji sprawi, że każdy będzie miał szanse otrzymać skuteczną informację o działaniach LGD i możliwościach dofinansowania. Skuteczne i systematyczne przekazywanie informacji o realizowanych działaniach pozwoli zbudować wiarygodność i zaufanie do LGD.

III.4 Wykorzystanie danych z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR do jej opracowania

Przeprowadzone konsultacje społeczne pozwoliły w sposób jasny i klarowny opisać analizę potrzeb i potencjału LSR, wskazać cele i wskaźniki, a także zaplanować plan działania. Spotkania z przedstawicielami różnych środowisk pozwoliły bardzo szeroko spojrzeć na lokalne problemy społeczne i określić obszary tematyczne strategii.

Już po pierwszych spotkaniach widoczny był trend, który w późniejszych konsultacjach potwierdzał potrzebę wpisania do strategii działań ukierunkowanych na poprawę sytuacji społeczno – gospodarczej oraz działania wspierające wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży. Zarówno konsultacje społeczne prowadzone w gminach, jak i późniejsze konsultacje poszczególnych elementów lokalnej strategii rozwoju pozwoliły stworzyć dokument strategiczny odzwierciedlający rzeczywiste potrzeby lokalnej społeczności i zaplanować działania realizujące te potrzeby.

III.5 Działania planowane w ramach wzmocnienia partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR wraz z opisem działań planowanych w celu rozwinięcia współpracy pomiędzy podmiotami z obszaru LGD

W celu wzmocnienia partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR zaplanowano następujące działania, aby wzmocnić współpracę pomiędzy podmiotami z obszaru LGD:

- a) możliwość zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów przez LGD lub podmioty inne niż LGD w ramach LSR (także w partnerstwie),
- b) możliwość zgłaszania pomysłów/inicjatyw realizacji projektów wykraczających poza LSR (co czasem może wymagać zmiany LSR),
- c) zapewnienie informowania o wyniku dokonanej przez LGD weryfikacji zgłoszonej propozycji/inicjatywy z uzasadnieniem tego wyniku (taka możliwość może mieć różnorodną formę np. formularzy kontaktowych na stronie internetowej; informowanie poprzez liderów społecznych, do których w pierwszej kolejności wysyłane są wszystkie wiadomości związane z LGD, lider pełni funkcję lokalnego animatora, który zapewnia sprawny przepływ informacji pomiędzy biurem, a lokalną społecznością). LGD będzie informowała lokalną społeczność poprzez zamieszczanie informacji na stronie internetowej, prowadzenie profilu na Facebook'u, a także systematyczne przekazywanie informacji (ustnych i pisemnych) na spotkaniach organizowanych dla lokalnej społeczności, poprzez uczestnictwo LGD w lokalnych imprezach i wydarzeniach. LGD będzie udzielała doradztwa zarówno ogólnego, jak i związanego z konkretnymi naborami. Informacje na ten temat będą: zamieszczane w siedzibach j.s.t. z terenu działania LGD, w tym na ich stronach internetowych, przekazywane w ramach organizowanych stoisk promocyjno-informacyjnych podczas przedsięwzięć organizowanych przez inne organizacje, które z LGD stale współpracują.
- d) otwarte konsultacje nowych pomysłów LGD np. przy okazji zmiany/ aktualizacji LSR.
- e) przystępna forma komunikacji, dostosowana do odbiorców.

Na każdym etapie tworzenia, jak i realizacji LSR uwzględniano zasady horyzontalne określone w art.9 rozporządzenia 2021/1060 tj. zagwarantowano poszanowanie podstawowych praw człowieka oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej w procesie wdrażania Funduszy; poszanowanie równości kobiet i mężczyzn; poszanowanie zasad równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób niepełnosprawnych podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów wdrażanych przez LGD. Działania zaplanowane do realizacji są zgodne z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyn poważnych szkód”.

III.6. Działania ukierunkowane na animację związaną z wdrażaniem i realizacją projektów innowacyjnych

Mając na uwadze, iż w ramach podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej przewidziano do realizacji projekty o charakterze innowacyjnym tj. zgodnych z przyjętą w rozdziale VII definicją innowacyjności, która mówi, iż ma to być działalność m.in. mająca na celu ulepszanie produktów, procesów, usług. Przewiduje się do realizacji wyjazdy studyjne do firm / przedsiębiorstw / inkubatorów przedsiębiorczości / agencji rozwoju regionalnego wdrażających projekty o charakterze gospodarczym określane jako innowacyjne.

Powyższe ma na celu pokazanie znaczenia realizacji projektów o charakterze innowacyjnym jak również wynikających z tego szans i zagrożeń dla funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Działania powyższe sygnalizowane będą w terminach poprzedzających ogłoszenia konkursów na przedsięwzięcia, których celem jest wdrożenia i realizacji projektów innowacyjnych. Działanie realizowane będzie w połączeniu z doradztwem przewidywanym dla beneficjentów LSR, którzy mają zamiar złożyć wniosek o dofinansowanie projektu innowacyjnego i zakłada się, iż będzie ono konsekwencją udzielonego lub planowanego do realizacji doradztwa. Potrzeba realizacji takiego działania wynika z faktu złożoności i trudności zadania, jakim jest pomiar i ocena projektów określanych jako innowacyjne.

Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR

IV.I. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR

IV.I.1 Zagospodarowanie przestrzenne/układ osadniczy z uwzględnieniem planów odnowy miejscowości

Przemiany gospodarcze dokonujące się w regionie bez wątpienia mają wpływ na przestrzenną formę osiedli wiejskich, które występują na obszarze LGD. Związane z migracjami oddziałują one na rozwój funkcji mieszkaniowej i usługowej, a tym samym wpływają na zagospodarowanie przestrzenne. W strukturze gmin wiejskich na obszarze LGD pojawiły się obszary inwestycyjne, zlokalizowane najczęściej wzdłuż głównego układu transportowego. Mowa tu o drogach krajowych. Powstały też obszary osiedli mieszkaniowych, oddalone nierzadko od centrum wsi, połączone z istniejącą strukturą jedynie siecią ulic podstawowych i umiejscawiane w pobliżu większych kompleksów zieleni. Dotyczy się to szczególnie tych wsi, które w swych granicach dochodzą do miast regionu: Stalowej Woli, Tarnobrzega, Nowej Dęby. Przykładem tego typu układu osadniczego są miejscowości Jastkowice i Pysznica w Gminie Pysznica oraz Agatówka w Gminie Zaleszany.

Sieć osadniczą na obszarze na którym działa Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” tworzą miasta i wsie. Wśród dziewięciu gmin tworzących obszar LGD mamy trzy gminy miejsko – wiejskie oraz sześć gmin wiejskich. Z danych uzyskanych od UG z obszaru LGD wynika, iż miejscowości Zabrze w Gminie Grębów oraz Rozalin w Gminie Nowa Dęba posiadają utworzone Plany Odnowy Miejscowości. Pozostałe sołectwa z obszaru LGD nie posiadają takowych dokumentów planistyczno-rozwojowych. Ponadto w perspektywie najbliższych 2 lat nie jest planowane tworzenie Planu Odnowy Miejscowości dla żadnej z miejscowości wchodzących w obszar administracyjny LGD. Z kolei Planów Zagospodarowania Przestrzennego nie posiada 37 miejscowości. Pozostałe 70 miejscowości takowe Plany posiada.

Żadna z miejscowości nie posiada kompleksowego planu zagospodarowania przestrzennego, tj. obejmującego swym zakresem obszar całej miejscowości. Większość z wykazanych sołectw posiada natomiast cząstkowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Kształtowanie się nowych osiedli mieszkaniowych na obszarze LGD dokonuje się obecnie na podstawie prawa budowlanego oraz przepisów mówiących o sposobie zagospodarowania przestrzeni. W wyniku braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego decyzje o sposobie zabudowy wydawane są w oparciu o obowiązujące prawo budowlane. Zagospodarowanie obszarów wyłącznie w oparciu o decyzje uniemożliwia tworzenie wielofunkcyjnych układów przestrzennych o zróżnicowanym programie i zabudowie. Oczywiście podlega ona weryfikacji z obowiązującymi przepisami, ale nie musi być zgodna ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które zgodnie z ustawą nie stanowi prawa miejscowego. Fakt ten jest często wykorzystywany przy próbach lokalizacji, nie zawsze pożądanym, inwestycji. Niespójność i niejednoznaczność przepisów, a także nieprzemyślane zakazy i nakazy formułowane w planach miejscowych powodują tworzenie osiedli chaotycznych, nielogicznych, w których brakuje zapewnienia odpowiednich funkcji (usług), przemyślanego układu kompozycyjnego. W osiedlach wiejskich nie występuje stopniowa koncentracja zabudowy: od otwartego krajobrazu poza osiedlem, poprzez zabudowę luźną do niektórych partii zabudowy zagęszczonej, brakuje ekspozycji obiektów charakterystycznych pod względem widokowym, brakuje wjazdów i wyjazdów z osiedla, placów, obszarów hierarchicznie ważnych, zorganizowanych terenów zieleni, także terenów publicznych. Brakuje łączników w postaci zieleni izolacyjnej, placów, czy elementów małej architektury.

IV.I.2 Stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji jako kompleksowego procesu społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-infrastrukturalnego

Obszar LGD stale się rozwija dzięki inwestowaniu w rozwój infrastruktury ale nie tylko. Wdrażane zostają projekty polepszające życie mieszkańców w kontekście zamieszkiwania na obszarze, wypoczynku i rekreacji, ułatwiające funkcjonowanie w środowisku pracy i wspierające zależności związane z rozwojem zawodowym i osobistym. Samorządy lokalne w ramach swej działalności stale dbają o przestrzeń publiczną rozwijając infrastrukturę przyjazną mieszkańcom, opartą w zgodzie z naturą i uwzględniając zrównoważony rozwój w regionie. Procesy te poprzedzają konsultacje społeczne, zaś pomysły oparte są na nowoczesnych technologiach w których wykorzystuje się chociażby narzędzia mające wpływ na ochronę klimatu i środowiska (np. wykorzystywanie paneli słonecznych w zasilaniu energetycznym przestrzeni publicznych).

Poniższa tabela prezentuje zakres potrzeb w tworzeniu nowej i modernizacji istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej w danym sołectwie z obszaru LGD na najbliższe 3 lata. Prezentowane dane zostały pozyskane w trakcie konsultacji dokumentu LSR ze środowiskiem samorządowym. Wśród wymienianych potrzeb na tworzenie nowej infrastruktury technicznej dominuje budowa dróg o nawierzchni bitumicznej, sieci kanalizacyjnej i wodociągowej, utwardzonych placów, chodników, oświetlenia drogowego, tworzenie instalacji fotowoltaicznych, ścieżek rowerowych z małą infrastrukturą rekreacyjną, a także budowa budynków o przeznaczeniu użyteczności publicznej: remiz strażackich, domów kultury i spotkań mieszkańców, domów seniora. W zakresie modernizacji infrastruktury technicznej dominują plany w modernizacjach dróg oraz modernizacja istniejących budynków użyteczności publicznej, szkół i przedszkoli oraz remonty obiektów sportowych.

Tworzenie nowej infrastruktury społecznej na obszarze LGD w swych planach opiera się głównie na budowie nowych szkół i przedszkoli, domów kultury i remiz strażackich, świetlic oraz domów seniora, placów zabaw i tworzeniu obiektów typu muzeum, przystań kajaków, boiska sportowe. Modernizacja istniejącej już infrastruktury społecznej w swych planach uwzględnia takie działania jak remonty szkół i ośrodków kultury i domów ludowych oraz remiz strażackich, modernizacje placów zabaw i boisk sportowych, skwerów i placów .

Dane szczegółowe w zakresie potrzeb tworzenia nowej i modernizowania istniejącej infrastruktury społecznej i technicznej prezentuje poniższa tabela.

Tabela 6. Potrzeby w zakresie stanu infrastruktury na obszarze LGD

Nazwa gminy	Potrzeby w zakresie tworzenia nowej infrastruktury technicznej w gminie na najbliższe 3 lata	Potrzeby w zakresie tworzenia nowej infrastruktury społecznej w gminie na najbliższe 3 lata	Potrzeby w zakresie modernizacji istniejącej już infrastruktury społecznej w gminie na najbliższe 3 lata	Potrzeby w zakresie modernizacji istniejącej infrastr. technicznej w gminie na najbliższe 3 lata
Baranów Sandomierski	Budowa infrastruktury drogowej o nawierzchni bitumicznej – łączna długość zapotrzebowania na powstanie nowych dróg w gminie – 23,5 km, rozbudowa chodników - łączna długość zapotrzebowania na powstanie nowych chodników w gminie - 8850 m; Zapotrzebowanie na budowę sieci kanalizacji sanitarnej w gminie ~ 37,0 km, Budowa indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków ~ 130 szt., Rozbudowa parkingu; Rozbudowa ścieżek pieszo-rowerowych dł. ~ 2650 m; Rozbudowa oświetlenia ulicznego w 3 sołectwach; Rozbudowa remizy OSP w Dymitrowie Małym o dodatkowy boks garażowy.	Utworzenie muzeum historii lokalnej.; Budowa domu pomocy społecznej, przystani kajakowej na Wiśle, cmentarza komunalnego, Utworzenie Centrum edukacji i promocji Puszczy Sandomierskiej (Natura 2000) oraz kultury lasowiackiej w Markach, Utworzenie ośrodka dziennego pobytu dla osób starszych; Utworzenie klubu seniora, Utworzenie żłobka, Utworzenie Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji.	Przebudowa rynku, w tym budowa fontanny typu dry plaza i poprawa estetyki miasta poprzez zagospodarowanie zieleni, przebudowa budynku zlokalizowanego pod adresem Rynek 17, przebudowa i adaptacja budynku po byłej Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskiej w Baranowie Sandomierskim, termomodernizacja budynku remizy OSP w Baranowie Sandomierskim, Markach, modernizacja i adaptacja budynku zlokalizowanego pod adresem Rynek 24 w Baranowie Sandomierskim pod potrzeby Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, modernizacja pomieszczeń w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Baranowie Sandomierskim, modernizacja pomieszczeń znajdujących się w budynku zlokalizowanym na działce nr 327/19 w Baranowie Sandomierskim, modernizacja placów zabaw, miejsc rekreacji i wypoczynku na terenie Gminy Baranów Sandomierski, budowa instalacji OZE na budynkach użyteczności publicznej, modernizacja i adaptacja bazy WOPR” nad Wisłą w Baranowie	Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej; Modernizacja sieci kanalizacji wody deszczowej; Kompleksowa modernizacja dróg bitumicznych.

			Sandomierskim na stanicę wodną i rowerową, modernizacja zbiorników wodnych, rozbiórka istniejącego budynku gminnego na działce nr 729 w Dąbrowicy oraz budowa nowego budynku handlowo-usługowego użyteczności publicznej, modernizacja i przebudowa szkoły podstawowej w miejscowości, modernizacja przedszkola, wykończenie i adaptacja na potrzeby lokalnej społeczności I piętra Centrum Rekreacji w Durdach,, termomodernizacja budynku po byłej szkole w Dymitrowie Dużym i zagospodarowanie terenu wokół a także budynków dawnej szkoły i remizy OSP w Markach, termomodernizacja budynku Domu Ludowego w Skopaniu i przebudowa Środowiskowego Domu Kultury w Skopaniu, modernizacja placu zabaw i kortu tenisowego w parku osiedlowym w Skopaniu, modernizacja placu zabaw przy przedszkolu; utworzenie Izby Regionalnej przy Parafii, w Ślęzakach, termomodernizacja i modernizacja budynku domu ludowego w Woli Baranowskiej, modernizacja placów zabaw, miejsc rekreacji i wypoczynku na terenie Gminy, w tym obszaru rekreacji "Gaj" w Woli Baranowskiej.	
Bojanów	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej – ok.33 km, Budowa sieci	Nie wykazano	Projekt „modernizacja energetyczna szkół	Modernizacja infrastruktury drogowej w gminie Bojanów

	wodociągowej – ok. 1,5 km, Budowa dróg.		na terenie gminy Bojanów,	Przebudowa mostu w Stanach; Przebudowa dróg gminnych na długości 26,7 km
Grębów	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej - 12,5 km., Budowa dróg 10,3 km Budowa oświetlenia ulicznego w 4 miejscowościach; Budowa ścieżki pieszko-rowerowej o długości 1,1 km.	Utworzenie 3 żłobków i 4 przedszkoli;	Remont w Gminnym Centrum Kultury, remonty 3 szkół podstawowych, remont domu ludowego,	Modernizacja wodociągu na łącznej długości 6,5 km. Przebudowa dróg na długości 2 km., Modernizacja oświetlenia ulicznego w 8 sołectwach; Rozbudowa Stacji Uzdatniania Wody
Gorzycy	Budowa instalacji fotowoltaicznych; Modernizacja oświetlenia ulicznego Przebudowa dróg: 3,7 km; rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej na długości – 7,3 km; rozbudowę sieci wodociągowej o długości – 1,8 km;	Budowa 2 żłobków; Budowa 2 placów zabaw; Budowa 2 boisk piłkarskiego ze sztuczną nawierzchnią wraz z zapleczem; Termomodernizacja 11 szkół i obiektów innych o użyteczności publicznej; przebudowa placu zabaw przy Domu Kultury; Rozbudowa sali gimnastycznej.	Rewitalizacja centrum Gorzyc – uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w centrum Osiedla Gorzycy (zielony kwadrat, park relaksu (tężnia, hamaki), park niskiej i wysokiej zieleni, tereny piknikowe (stoły piknikowe), oświetlenie terenu oraz budowę i przebudowę ciągów komunikacyjnych (przedłużenie deptaka, przedłużenie chodnika - etapu I), wykonanie systemu monitoringu, budowa Domu Kultury z salą widowiskową wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego, modernizacja Domu Kultury,	Przebudowa i nadbudowa budynku Urzędu Gminy w Gorzycach; Przebudowa dróg na dł. 1,25 km
Nowa Dęba	Budowa łącznika Nowa Dęba TSSE do obwodnicy, Budowa i rozbudowa ulic: Śmiśniewicza, W Ogrodzie, Działowej, Spacerowej, Różanej,	Budowa: przychodni zdrowia, remizy w Os. budowa placu zabaw przy remizie OSP w N. Dębie, Utworzenie Muzeum Regionalnego/Izby Regionalnej	Wymiana średniego samochodu-ratowniczo-gaśniczego w OSP Poręby Dębskie i Alfredówka, Przebudowa deptaka, budowa parkingu, remont tarasów widokowych, oznakowanie	Remont przepompowni ścieków, Modernizacja układu komunikacyjnego w rejonie bloków Kościuszki 106 -108, Modernizacja kanalizacji

	Drozdowskiej, Budowa drogi Dębska w Os. Dęba; Budowa infrastruktury drogowej na osiedlu Północ Budowa chodnika przy DK 9 w Os. Dęba i Poręby, wzdłuż ul. Hubala w Os. Poręby Dębskie; Budowa parkingu ul. Tetmajera, Budowa miejsc utwardzonych przy Alei Zwycięstwa, Budowa ciągu pieszo jezdni ul. Szkolna; Budowa drogi Alfredówka – Tarnowska Wola Na Granicy, Budowa drogi wewnętrznej w Budzie S.; Rozwój oświetlenia ulicznego w Budzie S.; Przebudowa drogi powiatowej ul. Górka i Strażacka wraz z budową chodnika, budowa parkingu przy kościele i szkole, przepompowni wody, rozbudowa oświetlenia ulicznego, budowa kanalizacji deszczowej na ul. Kolnica do Mokrzychów, przebudowa rowu melioracyjnego na ul. Weneckiej w Chmielowie; Budowa dróg gminnych na osiedlu domów jednorodzinnych, rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, budowa drogi wewnętrznej wraz z zjazdami do działek w Cyganach; Budowa chodnika przy drodze powiatowej, budowa drogi na Borek w Jadachach; Zagospodarowanie budynku	w budynku „Willa Szypowskiego”, Remont remizy na potrzeby świetlicy wiejskiej, doposażenie placu zabaw, wykonanie boiska sportowego przy szkole w Alfredówce, Budowa placu zabaw, budowa altany grillowej; rozbudowa remizy OSP w Chmielowie; Zakup instrumentów i strojów dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej oraz strojów dla mażorettek „Diamant” w Chmielowie, Budowa altany grillowej i rozbudowa remizy OSP w Chmielowie; Zagospodarowanie placu sołeckiego za remizą OSP w Cyganach; Przebudowa budynku wiejskiego Krokus , Zakup lekkiego samochodu ratowniczo-gaśniczego , budowa placu zabaw na placu za szkołą w Jadachach; Rozbudowa remizy OSP, zagospodarowanie terenu przy remizie OSP w Rozalinie; Budowa sali gimnastycznej przy szkole, rozbudowa remizy OSP w Woli Tarnowskiej.	ścieżek edukacyjnych nad Zalewem w Budzie Stalowskiej, Remont Sali widowiskowej w CKL oraz wzbogacenie placu zabaw przy remizie w Chmielowie; Remont płyty boiska sportowego na stadionie, wymiana średniego samochodu-ratowniczo-gaśniczego, remont boiska wielofunkcyjnego przy szkole w Cyganach; Remont wiaty grillowej przy szkole w Jadachach; Wymiana średniego samochodu-ratowniczo-gaśniczego w Rozalinie; Wymiana średniego samochodu-ratowniczo-gaśniczego w Woli Tarnowskiej.	deszczowej miasta, Modernizacja dróg gminnych ul. Krasickiego i Cementarna, Przebudowa ul. Wczasowa – Zarzecze w Os. Dęba, Przebudowa ul. Strażackiej w Os. Poręby Dębskie, Rozbudowa ul. Wojska Polskiego i ul. Anieli Krzywoń, Przebudowa przepustu na rzece Dęba w Alfredówce Godyniec o tonażu min 8 T, Remont kładki na rzece Dąbrówka, Wymiana sieci wodociągowej i remont przepompowni ścieków w Chmielowie; Modernizacja dróg gminnych: Mała Uliczka, Piasek, remont rowów odwadniających, remont przepompowni ścieków w Cyganach; Remont przepompowni ścieków w Jadachach; Remont drogi Szubienice oraz remont przepompowni ścieków w Woli Tarnowskiej.
--	--	---	--	--

	poszkolnego na cele mieszkaniowe, remont drogi powiatowej, uzbrojenie terenów mieszkaniowych przy leśnictwie – wodociąg, kanalizacja w Rozalinie; Budowa odwodnienia i chodnika w Woli Tarnowskiej, budowa drogi Pogorzały, budowa oświetlenia ulicznego pomiędzy Tarnowską Wolą i Rozalinem oraz od kościoła do cmentarza, budowa drogi do Alfredówki na Spoleniskach			
Pysznica Brandwica	Budowa kanalizacji, rozbudowa sieci wodociągowej, budowa dróg gminnych, budowa ścieżek rowerowych, odnawialne źródła energii, budowa oświetlenia ulicznego w sołectwach Brandwica i Baków, Krzaki, Chłopska Wola; Słomiana, Studzieniec,	Budowa terenów rekreacyjnych w centrum Brandwicy, Jastkowicach, budowa świetlicy wiejskiej w Bąkowie, budowa przystani kajakowej na Sanie, Rozbudowa remizy OSP Jastkowice Budowa osiedlowych placów zabaw w Pysznicy; Budowa centrum kulturalno-rekreacyjnego w Kłyżowie; Budowa żłobko-przedszkola i rozbudowa i modernizacja Domu Kultury w Pysznicy,	Modernizacja dróg w sołectwach Brandwica i Bąków, Chłopska Wola, Jastkowice, Kłyżów, Krzaki, Pysznica, Słomiana, Studzieniec.	Modernizacja obiektów sportowych, termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej; Modernizacja budynków szkół w zakresie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami w Krzakach i Kłyżowie. Budowa kompleksu lekkoatletycznego oraz budynku zaplecza socjalnego w Pysznicy; Modernizacja i dostosowanie budynku ul. Wolności 275 na potrzeby krzewienia dziedzictwa lokalnego – Pysznica; zagospodarowanie terenów gminy na potrzeby Gminnego Centrum Kulturalnego w Pysznicy; adaptacja budynku zabytkowej plebanii w Pysznicy na potrzeby Muzeum/Galerii

				Historycznej; Adaptacja budynku przy ul. Wolności na Klub Seniora w Pysznicy; „Brama do leśnych traktów” – Słomiański Ośrodek Kultury Lasowiackiej, modernizacja i dostosowanie istniejącego budynku świetlicy wiejskiej na potrzeby turystyki wiejskiej w Słomianej;
Radomyśl nad Sanem	Budowa nowych odcinków sieci wodociągowej. Przebudowa drogi wojewódzkiej – wykonanie ciągu pieszo-rowerowego w Radomyślu, Woli Rzeczyckiej oraz Dąbrowie, przebudowa drogi wojewódzkiej – wykonanie chodnika w Chwałowicach; Budowa dróg osiedlowych oraz rozbudowa sieci wodociągowej i budowa oświetlenia ulicznego w Musikowie; Budowa kanalizacji sanitarnej w Żabnie;	Budowa żłobko-przedszkola w Chwałowicach; Budowa garażu OSP oraz ogniwa fotowoltaiczne na SUW i oczyszczalni ścieków w Radomyślu; Budowa siłowni zewnętrznej w Rzeczycy Długiej; Budowa remizy OSP w Rzeczycy Okrągłej;	Remonty bieżące dróg utwardzonych.	Zagospodarowanie terenu wokół biblioteki w Radomyślu n.Sanem; Modernizacja stadionu sportowego; zagospodarowanie placu przy Orliku w Chwałowicach; zagosp. terenu przy UG w Radomyślu nad Sanem; Doposażenie placu zabaw przy Domu Ludowym w Dąbrowie Rzeczyckiej; Zagospodarowanie terenu wokół Domu Ludowego w Witkowicach; Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania PSP w celu utworzenia żłobka w Woli Rzeczyckiej; Zagospodarowanie terenu wokół Domu Ludowego w Żabnie
Zaklików	Rozbudowa sieci wodociągowej - 700m, Budowa sieci kanalizacyjnej na Gielni i Irenie, budowa studni ujęcia wody w Karkówce; rozbudowa	Budowa siłowni plenerowej w Goliszowicz; Budowa placu zabaw w Starych Barakach oraz Zdziechowice Drugie;	Remont budynku sołeckiego w Gielni; remont budynku wraz budową parkingu przed budynkiem OSP i sali spotkań w Goliszowicz, remont budynku	Modernizacja dróg wewnętrznych, budowa oświetlenia ulicznego drogi gminnej Antoniówka – Dąbrowa, modernizacja

	dwóch odcinków sieci kanalizacyjnej ul. Lipowa i ul. Świerkowa w Lipie oraz Zaklikowie; Rozbudowa sieci wodociągowej		sołeckiego, przebudowa pochylni dla osób niepełnosprawnych w Irenie, utwardzenie terenu przy budynku sali zebrań wiejskich w Karkówce; przebudowa i remont budynku NZOZ w Lipie, przebudowa kotłowni w budynku ZS w Lipie wraz z wymianą kotłów gazowych; Przebudowa i remont budynku dawnej szkoły w Łysakowie; Remont budynku Sali zebrań wiejskich w msc. Łysaków Kolonia; Przebudowa budynku byłego NZOZ w Zaklikowie; Remont budynku OSP w Zdziechowicach, modernizacja budynku NZOZ w Zdziechowicach, przebudowa kotłowni w budynku ZS w Lipie wraz z wymianą kotłów gazowych.	oświetlenia ulicznego ze starych lamp na energooszczędne lampy LED we wszystkich sołectwach gminy;
Zaleszany	Sieci wodociągowe- 18,2 km, sieci kanalizacyjne-27,5 km, budowa parkingów wraz z towarzyszącą infrastrukturą techniczną, budowa drogi dojazdowej -3,7 km, Budowa parkingów wraz z towarzyszącą infr. techniczną w Zbydniowie;	Budowa Domu Ludowego w Agatówce, Motyczu Szlacheckim, Obojnej, Pilchów; Zagosp. przestrzeni publicznej poprzez budowę miejsca rekreacji dla dzieci i młodzieży – miasteczko rowerowe w Turbi.	Budowa placu zabaw w Dzierdziówce, Kępiu Zaleszańskim; Przebudowa i remont Domu Ludowego w Motyczu Szlacheckim.	Sieci wodociągowe- 139,0 km, sieci kanalizacyjne- przebudowa pompowni ścieków, przebudowa i modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych.

Źródło danych: dane z UG z obszaru LGD

IV.I.3 Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości, branż z potencjałem rozwojowym

Istotnym wskaźnikiem dostarczającym danych do analizy zagadnienia przedsiębiorczości mieszkańców gmin jest kwestia liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. Badając okres 2017-2021 daje się zauważyć trend wzrostowy, wskaźnik wyraźnie rośnie w każdej gminie. Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych odnotowała w roku 2021 gmina Pysznica notując wynik na poziomie 1361,8 podmiotów na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. Największy jednak wzrost liczby podmiotów odnotowała gmina Grębów (wzrost o 258 podmiotów na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym) i wraz z gminą Radomyśl nad Sanem (wzrost o 252,8) są to jedyne gminy, których wzrost liczony na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym jest większy niż dla województwa (245). Żadna gmina nie zbliżyła się do wartości zmian, jakie można obserwować w skali kraju (wzrost o 314,2). Szczegóły widoczne są w poniższej tabeli.

Tabela 7. Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym – ogółem.

Nazwa	Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym – ogółem				
	2017	2018	2019	2020	2021
Bojanów	708,3	765,8	793,6	844,5	901,0
Pysznica	1 064,1	1 134,7	1 201,8	1 269,9	1 361,8
Radomyśl nad Sanem	1 007,2	1 067,1	1 142,8	1 190,0	1 232,9
Zaklików	902,0	960,3	1 021,4	1 059,7	1 154,8
Zaleszany	1 091,3	1 134,6	1 190,2	1 223,6	1 290,5
Baranów Sandomierski	994,4	1 051,2	1 066,8	1 120,5	1 183,0
Gorzyce	1 037,2	1 086,2	1 146,6	1 195,1	1 235,6
Grębów	849,9	908,2	984,2	1 028,9	1 107,9
Nowa Dęba	1 059,1	1 109,3	1 153,4	1 220,0	1 285,9
POLSKA	1 832,6	1 876,0	1 958,6	2 047,9	2 146,8
PODKARPACKIE	1 287,2	1 325,1	1 385,5	1 453,9	1 532,2

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

Odrębny wskaźnik prowadzony jest dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, z uwagi na inną formę prawną tego typu działalności. Metodologicznie wskaźnik bazuje na odniesieniu do 10 tys. mieszkańców. W badanych gminach również w zakresie tego wskaźnika daje się zidentyfikować wyraźny trend wzrostowy. W tym zakresie gmina Pysznica może pochwalić się najwyższym wynikiem – 767 osób prowadzących działalność na 10 tys. mieszkańców i jednocześnie największym wzrostem o 128 i jednocześnie największą dynamiką wzrostu (o 26%, tyle samo jak w gminie Bojanów).

Tabela 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

Nazwa	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	[-]	[-]	[-]	[-]	[-]	[-]	[-]
Bojanów	267	277	289	310	321	345	369
Pysznica	605	628	659	721	767	813	877
Radomyśl nad Sanem	363	352	351	372	392	411	420
Zaklików	409	387	388	418	442	455	490
Zaleszany	573	585	592	616	649	675	715
Baranów Sandomierski	604	610	610	636	637	658	686

Gorzyce	679	677	683	708	734	754	764
Grębów	424	418	427	451	494	522	561
Nowa Dęba	881	869	870	905	923	965	1 008
POLSKA	2 972 144	2 968 786	3 001 353	3 111 733	3 213 641	3 326 791	3 446 578
PODKARPACKIE	122 549	123 175	125 533	129 853	134 752	140 707	147 271

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>

W ramach prowadzonych analiz zwrócono także uwagę na zróżnicowanie podmiotów gospodarczych działających w poszczególnych gminach obszaru LGD wg. sekcji. W 2021 roku, sekcjami w których zarejestrowanych było najwięcej podmiotów były sekcja F (budownictwo) – 1323 podmioty, sekcja C (przetwórstwo przemysłowe) – 726 podmiotów oraz sekcja SiT (Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby) – 630 podmiotów.

Tabela 9. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji

Nazwa	Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji											
	A	C	D	E	F	H	I	J	P	Q	R	SiT
POLSKA	70 718	394 186	13 904	14 387	665 111	285 774	158 725	224 117	165 376	284 140	88 297	327 480
PODKARPACKIE	3 154	18 387	551	530	31 354	13 119	5 686	7 298	7 219	11 894	4 256	14 671
Bojanów	29	46	1	5	125	19	7	9	17	13	10	42
Pysznica	18	82	1	5	172	75	20	29	34	90	21	78
Radomyśl n. Sanem	25	56	3	9	131	24	11	7	18	18	13	54
Zaklików	32	70	0	1	133	41	10	9	24	24	12	48
Zaleszany	13	92	1	2	106	60	32	20	26	35	27	81
Baranów Sand.	27	91	7	2	111	113	20	8	25	48	19	87
Gorzyce	4	97	2	6	174	85	31	17	28	49	32	76
Grębów	30	53	0	7	144	65	6	14	30	30	17	52
Nowa Dęba	19	139	4	3	227	68	34	38	53	96	31	112

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

*SEKCJE:

- Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe
- Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
- Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- Sekcja F - Budownictwo
- Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa
- Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- Sekcja J - Informacja i komunikacja
- Sekcja P - Edukacja
- Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- Sekcje S i T - Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Analizując podmioty gospodarcze działające na obszarze działania LGD warto przyjrzeć się także zachodzącym zmianą w strukturze. Pomimo zmniejszenia się liczby podmiotów w niektórych sekcjach w wybranych gminach, w każdej z analizowanych sekcji w odniesieniu do całego badanego obszaru, podmiotów przybyło. Największy wzrost przypisać można do sekcji F (budownictwo) – o 393 podmioty, sekcji SiT (Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby) – o 141 ora sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) – o 75 podmiotów. Warto zauważyć, że najbardziej dynamicznie rozwijającą się sekcją jest sekcja J – informacja i komunikacja (30% wzrostu liczby podmiotów w tej sekcji w latach 2017-2021). W dalszej kolejności uplasowały się najprężniejsze sekcje, czyli F oraz SiT. Tempo rozwoju sekcji C – przetwórstwo przemysłowe – która jest drugą co do wielkości sekcją nie jest wyróżniające się na tle pozostałych sekcji.

Tabela 10. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji – różnica w latach 2017-2021

Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji – różnica w latach 2017-2021												
	A	C	D	E	F	H	I	J	P	Q	R	SiT
POLSKA	3 315	-12 497	-4 393	13 9	-152 178	-21 392	-24 995	-69 622	-19 358	-42 393	-9 164	-41 380
PODKARPAC KIE	-35	-1798	-33	- 33	-8 948	-1609	-1027	-2241	-717	-1654	-383	-1608
Bojanów	1	-18	-1	-1	-38	-1	-2	-5	-2	-3	-1	-11
Pysznica	-6	-11	0	-1	-77	-14	0	-12	-1	-18	-6	-20
Radomyśl n. Sanem	-3	-2	1	-2	-26	-4	-1	-2	-2	-5	1	-17
Zaklików	-5	-2	0	-1	-43	-13	-2	-4	1	-4	-4	-12
Zaleszany	-3	-2	0	0	-24	-11	-6	-12	-5	-6	-5	-19
Baranów Sand.	1	-14	-6	1	-23	-6	-1	5	-5	-8	-5	-25
Gorzyce	0	-5	0	1	-44	-3	-3	-5	1	-1	-6	-11
Grębów	1	-11	1	-3	-50	-12	-1	-6	-5	-9	-5	-18
Nowa Dęba	2	-10	-1	-2	-68	-6	-5	-13	-1	-2	-4	-8
SUMA LGD	-12	-75	-6	-8	-393	-70	-21	-54	-19	-56	-35	-141

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>

Warto przyjrzeć się także podmiotom zarejestrowanym w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w poszczególnych klasach wielkości. Analiza pokazuje przede wszystkim, że w każdej gminie, najwięcej podmiotów, to podmioty zatrudniające do 9 osób. To właśnie liczba tych podmiotów wzrasta najszybciej w ujęciu procentowym (średnio o 20% dla badanego obszaru)

Tabela 11. Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym - 0 – 9os.

Nazwa	Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym - 0 – 9				
	2017	2018	2019	2020	2021
Bojanów	690,2	747,7	777,6	828,5	885,0
Pysznica	1 034,6	1 106,9	1 174,1	1 241,1	1 333,0
Radomyśl nad Sanem	970,1	1 030,0	1 105,2	1 152,4	1 194,9
Zaklików	855,5	909,8	975,9	1 013,6	1 107,6
Zaleszany	1 050,1	1 095,0	1 153,3	1 186,8	1 252,2
Baranów Sandomierski	964,5	1 019,6	1 034,9	1 088,3	1 151,6
Gorzyce	982,5	1 031,8	1 098,5	1 147,5	1 186,8

Grębów	816,2	874,7	953,8	1 000,2	1 079,0
Nowa Dęba	1 005,5	1 062,6	1 105,8	1 171,6	1 237,7
POLSKA	1 755,5	1 801,8	1 885,4	1 974,9	2 073,4
PODKARPACKIE	1 231,8	1 269,3	1 330,9	1 399,8	1 477,7

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>,

Zupełnie inna sytuacja dotyczy firm zatrudniających od 10 do 49 pracowników. Tutaj jedynie w przypadku gminy Radomyśl nad Sanem, Zaklików oraz Baranów Sandomierski odnotować można trend – choć niewielki – wzrostowy (odpowiednio o 2%; 1%; 5%).

Tabela 12. Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym - 10 - 49

Nazwa	Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym - 10 – 49				
	2017	2018	2019	2020	2021
Bojanów	18,1	18,1	16,0	16,0	16,1
Pysznica	29,4	27,7	27,7	28,8	28,8
Radomyśl nad Sanem	37,1	37,2	37,6	37,6	38,0
Zaklików	37,2	41,2	37,9	38,4	37,4
Zaleszany	39,8	38,2	35,4	35,3	36,8
Baranów Sandomierski	24,7	26,3	26,6	26,8	25,9
Gorzyce	47,6	47,2	40,7	40,1	41,1
Grębów	28,9	28,7	24,0	22,4	22,5
Nowa Dęba	41,5	34,3	35,0	35,6	35,2
POLSKA	62,8	60,2	59,3	59,1	59,5
PODKARPACKIE	44,4	44,6	43,7	43,1	43,5

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>,

IV.I.4. Rynek pracy.

Dane publikowane przez GUS dla końca 2020 roku oraz 2021 roku pokazują, iż stopa bezrobocia rejestrowanego na terenie powiatu stalowowolskiego i tarnobrzskiego dla obydwu w.w. okresów jest niższa w porównaniu do stopy bezrobocia rej. wykazanej dla województwa podkarpackiego.

Tabela 13. Stopa bezrobocia (stan na 31.12.2020r. oraz 31.12.2021r.)

Jednostka terytorialna	Liczba osób pozostających bez pracy (stan na 31.12.2020 r.)	Liczba osób pozostających bez pracy (stan na 31.12.2021 r.)
Powiat stalowowolski	6,3%	5,6%
Powiat tarnobrzski	7,4%	9,0%
Województwo podkarpackie	9,1%	9,9%
POLSKA	6,3%	5,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, dane na koniec 2021 r.

Na dzień 31 grudnia 2021 roku na obszarze objętym LSR bez pracy znajdowało się 2 366 osób, co stanowi 2,41% ogółu mieszkańców tego terenu

Tabela 14. Liczba osób pozostających bez pracy oraz liczba osób w wieku produkcyjnym (stan na koniec 2021 r.)

Lp.	Gmina	Liczba osób ogółem pozostających bez pracy (stan na 31.12.2020r.)	Liczba osób w wieku produkcyjnym (stan na 31.12.2020r.)	Liczba osób ogółem pozostających bez pracy (stan na 31.12.2021r.)	Liczba osób w wieku produkcyjnym (stan na 31.12.2021r.)
1.	Baranów Sand.	427	7 480	378	7 376
2.	Bojanów	201	5 123	160	5 100
3.	Gorzyce	441	8 125	419	7 943
4.	Grębów	351	6 484	355	6 464
5.	Nowa Dęba	502	10 940	458	10 795
6.	Pysznica	232	7 601	205	7 650
7.	Radomyśl n. Sanem	177	4 594	152	4 548
8.	Zaklików	234	5 199	185	5 062
9.	Zaleszany	300	6 974	254	6 967
RAZEM		2865	62 504	2 566	61 905

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, dane na koniec 2021 r.

Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LSR wynosi w 2020r. – 4,58%, natomiast w 2021r. wartość ta wyniosła 4,15%. Wartość ta jest niższa niż liczba bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze całego województwa podkarpackiego, która dla województwa wynosi 6,9% dla 2020r. a dla 2021r wartość ta to 6,2%.

Analizując kwestię osób pracujących zawodowo mieszkańców gmin w latach 2015 – 2020 prawie we wszystkich badanych gminach daje się odnotować wzrost liczby osób pracujących ogółem, jak i w zakresie pracujących mężczyzn i pracujących kobiet. Wyjątkiem jest tutaj liczba pracujących kobiet w gminie Zaleszany, gdzie liczba pracujących kobiet spadła o 62, w gminie Baranów Sandomierski, których liczba spadła na przestrzeni analizowanych lat o 16 kobiet oraz w gminie Grębów, gdzie ta różnica wyniosła 10 kobiet.

Tabela 15. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD

Gmina	Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Bojanów	295	322	100	103	195	219
Pysznica	542	706	224	353	318	353
Radomyśl n. Sanem	438	552	194	254	244	298
Zaklików	865	937	490	527	375	410
Zaleszany	644	746	206	370	438	376
Baranów Sand.	1 262	1 319	586	659	676	660
Gorzyce	3 105	3 305	2 207	2 291	898	1 014
Grębów	835	766	352	293	483	473
Nowa Dęba	4 640	5 304	2 805	3 119	1 835	2 185
POLSKA	8 935 102	9 660 924	4 441 612	4 814 701	4 493 490	4 846 223
PODKARPACKIE	424 664	4 108	221 471	240 322	203 193	219 786

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>,

Analizując dane dotyczące mężczyzn i kobiet widać wyraźne różnice. W grupie mężczyzn, wzrosła liczba bezrobotnych w analizowanym okresie w Pysznicy (3 osoby), Zaleszanach (2 osoby) oraz Gorzycach (37 osób) i Grębowie (17 osób). W pozostałych gminach odnotować można trend spadkowy.

Tabela 16. Bezrobotni zarejestrowani według gmin (dane półroczne) - ogółem mężczyźni

Gmina	Bezrobotni zarejestrowani według gmin (dane półroczne) - mężczyźni				
	2017	2018	2019	2020	2021
Bojanów	91	75	55	97	74
Pysznica	94	91	69	108	97
Radomyśl nad Sanem	86	84	66	88	68
Zaklików	120	112	96	103	77
Zaleszany	123	115	96	145	125
Baranów Sandomierski	206	167	164	203	198
Gorzycy	167	160	162	197	204
Grębow	147	133	138	161	164
Nowa Dęba	233	179	172	229	218
POLSKA	486 216	426 246	386 959	484 826	413 268
PODKARPACIE	42 353	37 909	35 171	41 290	36 201

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>,

W przypadku kobiet, we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD widać spadek liczby bezrobotnych. Największy spadek zauważyć można w gminie Baranów Sandomierski (69 osób) i Nowa Dęba (65 osób), a najmniejszy w Pysznicy (10 osób) i Bojanowie (16 osób).

Tabela 17. Bezrobotni zarejestrowani według gmin (dane półroczne) - ogółem - kobiety

Gmina	Bezrobotni zarejestrowani według gmin (dane półroczne) - kobiety				
	2017	2018	2019	2020	2021
Bojanów	102	95	69	104	86
Pysznica	118	112	96	124	108
Radomyśl nad Sanem	116	101	85	89	84
Zaklików	173	141	117	131	108
Zaleszany	153	159	125	155	129
Baranów Sandomierski	249	212	207	224	180
Gorzycy	267	238	214	244	215
Grębow	229	184	198	190	191
Nowa Dęba	305	253	217	273	240
POLSKA	595 530	542 642	479 415	561 606	481 935
PODKARPACIE	48 619	45 024	40 284	46 036	41 090

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>,

IV.I.5. Działalność sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Warto zwrócić uwagę na liczbę nowo zarejestrowanych organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców w latach 2016-2021. Zaprezentowane liczby wskazują na relatywnie niską dynamikę wzrostu liczby NGO na 1000 mieszkańców. W kilku gminach, przez lata nie były rejestrowane żadne organizacje społeczne (Radomyśl nad Sanem w latach 2017-2019; Gorzycy w latach 2020-2021) lub było ich rejestrowanych bardzo niewiele (np. Nowa Dęba w latach 2019-2021; Gorzycy w latach 2016-2021; Zaleszany 2019-2021, Pysznica w latach 2017-2019).

Analiza tabeli wskazuje, że tempo powstawania nowych organizacji społecznych na obszarze działania LGD jest na stałym, niewielkim, poziomie.

Tabela 18. Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 1000 mieszkańców

Nazwa	Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 1000 mieszkańców					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bojanów	0,00	0,27	0,40	0,40	0,26	0,13
Pysznica	0,19	0,09	0,00	0,09	0,18	0,26
Radomyśl nad Sanem	0,14	0,00	0,00	0,00	0,27	0,00
Zaklików	0,35	0,12	0,00	0,35	0,12	0,00
Zaleszany	0,00	0,28	0,18	0,00	0,09	0,18
Baranów Sandomierski	0,17	0,17	0,25	0,25	0,08	0,00
Gorzyce	0,15	0,08	0,15	0,15	0,00	0,00
Grębów	0,30	0,00	0,30	0,10	0,10	0,30
Nowa Dęba	0,16	0,00	0,22	0,06	0,06	0,00
POLSKA	0,20	0,20	0,18	0,19	0,14	0,16
PODKARPACKIE	0,16	0,14	0,16	0,16	0,10	0,14

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

IV.I.6. Problemy społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk

Liczba osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku wynosiła 11 470, co stanowiło 11,6% ogółu mieszkańców tego terenu. W latach 2015- 2020 dał się zaobserwować jednoznaczny, obecny we wszystkich gminach trend spadkowy. Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej wyraźnie zmniejszała się rok do roku. Biorąc pod uwagę analizowany okres 2015-2020 w niektórych gminach dało się zauważyć ponad 50% spadki.

Tabela 19. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Nazwa	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bojanów	1 290	1 185	935	879	691	535
Pysznica	578	494	425	365	344	310
Radomyśl nad Sanem	966	843	748	647	563	477
Zaklików	1 351	1 246	1 223	1 008	821	743
Zaleszany	725	567	569	532	482	437
Baranów Sandomierski	1 101	1 036	888	837	709	645
Gorzyce	607	530	511	428	388	363
Grębów	811	692	592	540	590	441
Nowa Dęba	903	802	664	598	519	486
POLSKA	710	645	568	513	463	414
PODKARPACKIE	976	887	779	697	619	542

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

Zmniejszenie skali problemów społecznych potwierdzają również liczby gospodarstw domowych żyjących poniżej kryterium dochodowego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

W latach 2016-2020 wartość tego wskaźnika spadła w każdej z gmin wchodzących w skład obszaru LGD.

Tabela 20. Liczba gospodarstw domowych żyjących poniżej kryterium dochodowego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Nazwa jednostki	2016	2017	2018	2019	2020
Baranów Sandomierski	17.69	14.11	11.92	brak	brak
Bojanów	24.92	21.11	18.60	brak	brak
Gorzyce	11.55	10.53	8.16	brak	brak
Grębów	18.78	18.13	16.17	brak	brak
Nowa Dęba	16.31	13.69	12.35	brak	brak
Pysznica	11.37	10.49	8.93	brak	brak
Radomyśl nad Sanem	21.28	19.77	16.24	brak	brak
Zaklików	32.63	32.19	22.49	brak	brak
Zaleszany	16.73	15.30	14.39	brak	brak

Źródło: <https://systemanaliz.pl/prezentacja?q=ibdG7hmoLF>

W większości gmin obszaru działania LGD wysokość wydatków na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy jednak wzrosła. Jedynie w przypadku gminy Zaklików, Baranów Sandomierski oraz Gorzyce wydatki na przestrzeni lat 2017-2020, spadły (odpowiednio o 1932,92 zł; 21207,35 zł; 119343,22 zł). Wyraźny spadek wydatków odnotowano w gminie Gorzyce.

Tabela 21. Wydatki na 1 mieszkańca - Pomoc społeczna

Nazwa jednostki	Wydatki na 1 mieszkańca - pomoc społeczna (zł)			
	2017	2018	2019	2020
Bojanów	1 866 075,85	2 683 869,26	2 598 624,66	2 458 131,05
Pysznica	1 788 538,84	1 784 975,59	1 814 194,02	1 914 561,78
Radomyśl nad Sanem	1 870 550,49	2 467 632,86	2 298 824,92	2 278 768,85
Zaklików	1 917 256,01	1 827 695,27	1 872 729,64	1 915 323,09
Zaleszany	2 216 227,97	2 248 730,10	2 451 061,60	2 387 720,68
Baranów Sandomierski	3 320 577,12	3 845 410,65	3 097 555,14	3 299 369,77
Gorzyce	2 231 900,04	2 253 839,66	2 108 375,31	2 112 556,82
Grębów	1 632 624,58	1 878 702,08	1 925 875,43	2 056 993,19
Nowa Dęba	5 133 497,53	5 123 115,39	5 548 140,46	5 787 537,19

Źródło: Dane własne gmin obszaru LGD -2023 r.

IV.I.7. Podejście LGD do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji

Dotychczasowe działania, jak i te zaplanowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju były i będą realizowane przez Stowarzyszenie z uwzględnieniem zasady równości szans i niedyskryminacji. W przypadku niniejszej LSR oznacza to umożliwienie wszystkim osobom – bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, kolor skóry lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną – sprawiedliwego, pełnego uczestnictwa we wszystkich zaplanowanych działaniach. Uczestnictwo to obejmuje uczestnictwo zarówno w fazie planowania, realizacji, jak również korzystania z efektów przeprowadzonych działań.

Proces realizowanych konsultacji społecznych związanych z opracowaniem LSR, był między innymi ukierunkowany na wyłonienie grup będących w „niekorzystnej sytuacji”. Analiza powyższego nie była ukierunkowana na potrzebę wskazania w jakich obszarach ta tzw. „niekorzystność” występuje. Proces wyłonienia w.w. grup został zrealizowany samoistnie. Mieszkańcy wskazali te grupy w sposób naturalny bez moderowania, ukierunkowywania na jakąkolwiek sytuację, czy też grupę.

Samoistnie i powtarzalnie na realizowanych spotkaniach pojawiały się następujące grupy zdefiniowane/ określone jako osoby w gorszej sytuacji tym samym mogące być grupami o nierównych szansach w dostępie do usług społecznych, rynku pracy itp.: dzieci; młodzież; osoby 50+; seniorzy; absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych do 3 lat po ukończeniu szkoły.

W trakcie badań ankietowych i w fiszach projektowych wskazano dodatkowo: osoby niepełnosprawne i ich opiekunów, osoby poszukujące pracy, osoby bezrobotne, kobiety.

Przeprowadzone z uczestnikami konsultacji społecznych rozmowy odnoszące się do grupy dzieci i młodzieży wskazywały na ograniczenia dla tej grupy w dostępie do zajęć / lekcji / różnych form edukacji pozaszkolnej i pozaformalnej. Dość często te ograniczenia wynikają z peryferyjnego położenia miejscowości w stosunku do ośrodków miejskich dysponujących taką ofertą, jak również powyższe wynikają z ograniczeń finansowych i komunikacyjnych.

W przypadku osób 50+ uczestnicy spotkań podkreślali dyskryminację tej grupy osób w kwestiach dostępu do rynku pracy, tj. „przegranej” pozycji w przypadku ubiegania się o prace w konkurencji z osobami młodszymi. Powyższe zdaniem uczestników wiązało się z dość często mylną opinią o wydajności pracy, czy też mobilnością charakterystyczną dla tej grupy osób.

W przypadku ostatniej grupy osób określanej jako grupa o nierównych szansach i podlegająca „ukrytej dyskryminacji” to seniorzy, którzy borykają się zarówno z problemami wskazanymi w grupie 50+, a ponadto zdaniem uczestników warsztatów grupę tą cechuje także wykluczenie ekonomiczne / finansowe, oraz niejednokrotnie społeczne w przypadku osób chorych i samotnych dokonywane niestety poprzez alienację społeczną.

Chcąc dokonać pozytywnej zmiany odnoszącej się do w.w. grup społecznych mieszkańcy uznali, iż należy wypracować i wdrożyć „narzędzia” służące zasadzie równości szans i eliminowaniu wszelakich form dyskryminacji. Uznano, iż w katalogu powyższych narzędzi powinny znaleźć się:

- wydzielone środki finansowe adresowane dla w.w. grup;
- przedsięwzięcia dedykowane dla w.w. grup;
- kryteria preferencyjne umożliwiające wprowadzanie pozytywnych zmian na rzecz w.w. grup.

IV.I.7. Dziedzictwo kulturowe/zabytki

Działania inwestycyjne realizowane w ramach LSR dotyczące dziedzictwa kulturowego i zabytków uwarunkowane są ich liczbą i stanem jakościowym. Poniżej zaprezentowana jest liczba i dostępność w.w. na obszarach gmin objętych LSR. Tendencja wzrostowa obiektów o w.w. charakterze jest wartością wzrastającą, co pokazuje potrzeby interwencji w tym obszarze. Jedynie w gminie Pysznica liczba ta wzrosła (o 321), natomiast w gminie Grębów liczba wzrosła, ale nie tak nieznacznie (o 7,5) jak w poprzednim przypadku.

Tabela 22 Liczba mieszkańców przypadających na 1 placówkę/liczba osób na ośrodek kultury

Nazwa jednostki	2016	2017	2018	2019	2020
Baranów Sandomierski	12020.00	11976.00	11926.00	brak	brak
Bojanów	935.50	940.13	753.00	brak	brak
Gorzyce	3344.50	3326.75	3311.75	brak	brak
Grębów	1233.50	1239.88	1241.00	brak	brak
Nowa Dęba	4586.75	3642.20	3629.80	brak	brak
Pysznica	10708.00	10893.00	11029.00	brak	brak
Radomyśl nad Sanem	7310.00	7327.00	7294.00	brak	brak
Zaklików	8649.00	8636.00	8579.00	brak	brak
Zaleszany	10888.00	10875.00	10874.00	brak	brak

Źródło: <https://systemanaliz.pl/prezentacja?q=pbBDLXV1FO>

IV.I.8 Obszary atrakcyjne turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki

W LSR 2014-2020 wskazano na istotny potencjał analizowanego obszaru w zakresie ruchu turystycznego głównie przez obecność ciekawego otoczenia środowiskowego oraz krajobrazowego, czego dowodem była rozwijająca się turystyka przyrodnicza umożliwiającą obserwację zwierząt i natury między innymi na obecnych na terenie LGD obszarów chronionych. Ponadto zainteresowanie turystów budziła również turystyka kulturowa opierająca się na organizowanych na terenie analizowanych gmin przedsięwzięciach i wydarzeniach kulturalnych – festiwalach, festynach i innych. W LSR zwrócono jednak uwagę na fakt dość przeciętnych walorów turystycznych w porównaniu z głównymi turystycznymi regionami kraju – Bieszczadami, górami czy morzem. Postawiono w konsekwencji diagnozę, iż region działalność turystyczną może traktować jedynie jako poboczną, a nie cel główny rozwoju ekonomicznego. Zwrócenia uwagi wymaga jednak fakt, iż w regionie obecne są duże obszary leśne, obszary chronione i cenne przyrodniczo, które w LSR zostały wskazane jako słabo wykorzystywane do celów turystycznych.

Analiza obiektów udostępniających noclegi dla turystów w latach 2016, 2018, 2020 i 2021 pokazuje, że na terenie gmin obszaru LGD istnieje bardzo mało tego typu obiektów i w trakcie badanego okresu liczba ta nie wykazywała większych zmian. W niektórych gminach w ogóle nie istniały tego typu obiekty noclegowe. Szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Tabela 23. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat

Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat				
Nazwa gminy/rok	2016	2018	2020	2021
PODKARPACKIE	582	642	609	601
Bojanów	0	0	1	1
Radomyśl nad Sanem	2	2	2	2
Zaklików	0	0	1	1
Baranów Sandomierski	5	7	7	7
Gorzyce	1	1	1	1
Nowa Dęba	4	4	4	3
Pysznica	0	0	0	0
Zaleszany	0	0	0	0
Grębow	0	0	0	0

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

Dane dotyczące liczby kwater agroturystycznych jeszcze bardziej dobitnie pokazują stopień rozwoju zaplecza noclegowego w analizowanym regionie. Jedynie w gminie Baranów Sandomierski, spośród 9 gmin wchodzących w obszar działania LGD, zarejestrowane są gospodarstwa agroturystyczne. Ich liczba nie zmienia się na przestrzeni lat. O atrakcyjności turystycznej danego obszaru świadczą m.in. ścieżki rowerowe. Turystyka rowerowa jest coraz bardziej popularna w Polsce, dlatego ich liczba i stan mogą przekładać się na liczbę odwiedzających osób dany region.

Tabela 24. Ścieżki rowerowe (km) na 10 tys. ludności

Nazwa jednostki	2016	2017	2018	2019	2020
Baranów Sandomierski	0.50	1.00	1.43	brak	brak
Bojanów	0.67	1.86	1.86	brak	brak
Gorzyce	0.53	0.83	1.74	brak	brak
Grębow	0.00	0.00	0.00	brak	brak

Nowa Dęba	0.00	0.00	0.00	brak	brak
Pysznica	11.37	11.22	15.42	brak	brak
Radomyśl nad Sanem	17.05	17.16	19.38	brak	brak
Zaklików	10.76	10.81	10.84	brak	brak
Zaleszany	3.13	3.13	3.12	brak	brak

Źródło: <https://systemanaliz.pl/prezentacja?q=ynbwYRLtW6>

Liczba kilometrów ścieżek rowerowych na prezentowanym obszarze wzrasta. Warto jednak zwrócić uwagę na duże zróżnicowanie między gminami w tym zakresie. W zasadzie 3 gminy wyróżniają się na tle reszty, są to Pysznica, Radomyśl nad Sanem oraz Zaklików. W tych gminach liczba kilometrów ścieżek rowerowych jest największa, ale też tutaj odnotować można największą dynamikę wzrostu. Nadal na terenie LGD pozostają gminy bez ścieżek rowerowych (Grębów, Nowa Dęba) lub gminy, w których jest ich relatywnie niewiele, a ich liczba niewiele się zmienia (Bojanów, Gorzyce, Baranów Sandomierski).

IV.I.9 Obszary wiejskie

Obszary wiejskie zgodnie z przyjętą definicją dla PROW - to cały obszar LGD. Jest on zmarginalizowany jako obszar służący do produkcji rolnej i zwierzęcej przez przedsiębiorstwa działające w ramach byłego już Centralnego Okręgu Przemysłowego. Dominacja ta miała i ma niewątpliwy wpływ na kształt i strukturę rolnictwa na obszarze LGD – tym samym na „wygląd” tego obszaru, charakteryzujący się dużą ilością niewykorzystywanych łąk i pastwisk oraz ugorów.

Sytuacja ta miała również wpływ na zatrudnienie w rolnictwie, marginalizując tym samym pracę na roli na rzecz pracy w fabryce.

To co można jeszcze dodać to, fakt, iż obszar LGD nie pozostaje bez wpływów działalności PGR-owskiej. Na terenie obecnych stawów hodowlanych w Budach Stalowskich (Gmina Nowa Dęba) oraz Jamnicy (Gmina Grębów) istniały PGR-y, gdzie realizowana była hodowla ryb. Obszar ten aktualnie znajduje się pod silnym oddziaływaniem Lokalnej Grupy Rybackiej i produkcji ryb.

IV.I.10 Charakterystyka rolnictwa i rynku rolnego

Obszar LGD można określić jako obszar, który nie jest obszarem z silnym oddziaływaniem rolnictwa nisko jak i wysokotowarowego. Długie lata oddziaływania COP-u na poszczególne miejscowości – zwłaszcza wioski, wykształciły tzw. chłoporobotników, którzy przede wszystkim stawiali na pracę w przemyśle lub usługach niż na własnym gospodarstwie. Efektem tego jest silnie rozdrobniona i nie skonsolidowana liczba gospodarstw rolnych oszacowana na 5 665, z czego najwięcej jest gospodarstw do 5 ha tj. 4 615 gospodarstw, co stanowi ponad 80% ogólnej liczby gospodarstw zarejestrowanych na obszarze.

Powyższa sytuacja powoduje, iż znacząca większość gospodarstw realizuje produkcję na potrzeby własnego gospodarstwa domowego. Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy wskazywali, że właściciele małych gospodarstw rolnych mogliby być zainteresowani podejmowaniem działań zmierzających do dywersyfikacji źródeł dochodu, zajmowania się agroturystyką i rozwijaniem zagród edukacyjnych. Małe gospodarstwa to szansa na produkcję ekologicznej żywności, która ostatnimi laty bardzo zyskuje na popularności, co z kolei daje potencjał na wzmocnienie i rozwijanie krótkich łańcuchów dostaw.

IV.I.11 Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne

Produkt lokalny – w rozumieniu definicji O. Gałek z 2002 r. (produkt lokalny to wyrób lub usługa, z którą utożsamiają się mieszkańcy regionu, produkowana w sposób niemasowy i przyjazny dla środowiska, z surowców lokalnie dostępnych), która została przyjęta interpretacją MRiRW (pismo ROW wi-ss-5503-34/11 z dnia 04.05.2011) na potrzeby realizacji PROW 2007-2013 – to zarówno produkt spożywczy, jak i rękodzieło oraz usługi oparte o lokalne dziedzictwo (warsztaty rękodzielnicze, kulturalne, przewodnicy itp.). Dla mieszkańców danego terenu produkt lokalny jest czymś tradycyjnym i pospolitym, natomiast dla osób z zewnątrz czymś specyficznym

i niepowtarzalnym. Wszelkie lokalne smakołyki, produkty, pamiątki, których nie kupi się w supermarkecie to wartości regionu, na bazie których można kreować jego niepowtarzalny wizerunek.

Najbardziej popularnym i jednocześnie coraz bardziej poszukiwanym produktem lokalnym jest żywność wysokiej jakości, tj. produkty rolnictwa ekologicznego, produkty wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych tworzoną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, czy też produkty regionalne posiadające ochronę Unii Europejskiej w ramach certyfikatów: Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne oraz Gwarantowana Tradycyjna Specjalność. Tych pierwszych w Polsce obecnie jest 2064, w województwie podkarpackim 249, a tylko 12 na obszarze Lasowiackiej Grupy Działania. Z tych 12 produktów pięć pochodzi z terenu gminy Nowa Dęba (podpłomyk, herbata miodowo-lipowa, pierogi z bobem, kwas wigilijny, kapusta z grochem i kaszą jaglaną),) cztery z terenu gminy Pysznica (pierogi z kaszy jaglanej z serem, kwas z gąsek zielonych, kapusta wigilijna po pysznicku, kielbasa pieczona świąteczna po pysznicku), dwa z terenu gminy Radomyśl nad Sanem (chleb chwałowski, chwałowskie żeberka wędzone w wekach), a jeden z gminy Baranów Sandomierski (Lasowiacki karp w galarecie).

Natomiast wyróżniającym się produktem lokalnym jest fasola tyczna „Piękny Jaś”, która dzięki swoim specyficznym cechom, w 2012 r. została wpisana do rejestru Chronionych Nazw Pochodzenia (ChNP) pod nazwą Fasola Wrzawska. Odtąd nazwą tą mogą być opatrzone tylko suche nasiona fasoli wielokwiatowej tycznej, pochodzące z upraw na ściśle określonym obszarze powiatu tarnobrzeskiego, czyli z miejscowości Wrzawy, Gorczyce, Motycze Poduchowne, Trześń, Zalesie Gorzyckie w gminie Gorzyce; powiatu stalowowolskiego, czyli z miejscowości Skowierzyn, Zaleszany, Majdan Zbydniowski, Motycze Szlacheckie w gminie Zaleszany, z miejscowości Dąbrówka Pniowska, Pniów, Nowiny, Witkowice, Chwałowice, Antoniów i Orzechów w gminie Radomyśl nad Sanem. Jak istotną rolę odgrywa fasola w życiu mieszkańców Wrzaw i całego obszaru przy ujściu rzek, świadczy choćby fakt, że co roku, w drugą lub третią niedzielę sierpnia (czyli w okolicach Matki Boskiej Zielnej) organizują oni fasolowe święto, pod stałą już nazwą „W widłach Wisły i Sanu”.

Innymi niemniej znanymi „produktami lokalnymi” są:

- „Turki”- wielkanocne stráže grobowe – oryginalny obyczaj ludowy z rodowodem sięgającym 1683 roku – zwycięskiej kampanii przeciwko Turcji, jedno z najbarwniejszych i niepowtarzalnych świąt ludowych w kraju (Radomyśl nad Sanem, Wola Rzeczycka);
- Gwardia Narodowa im. Tadeusza Kościuszki (tzw. Wojsko Majdańskie) – istniejąca od 1818 roku w Majdanie Zbydniowskim (gm. Zaleszany), zgodnie z lokalnym zwyczajem trzyma wartę przy Grobie Chrystusa, uczestniczy w tradycyjnych obrzędach Świat Wielkiej Nocy i innych ważnych uroczystościach kościelnych, ponadto patriotycznych – gminnych, regionalnych, ogólnopolskich.

W pozostałych gminach obszaru LGD są znane inne oryginalne potrawy i wyroby, które jednak nie są zarejestrowane jako produkty tradycyjne, a które jak wynika z konsultacji z lokalną społecznością - nie są wystarczająco promowane z uwagi na niewystarczające na ten cel środki finansowe w tym wsparcie eksperckie. W nieodległej przyszłości może grozić to zanikiem regionalnych i lokalnych tradycji, gdyż nie będzie odpowiednich funduszy wspierających tego rodzaju inicjatywy.

IV.I.12 Obszar edukacji formalnej

Na terenie LGD funkcjonuje 49 szkół podstawowych (publicznych placówek oświatowych). Z oceny aktualnego stanu edukacji należy stwierdzić, iż sieć placówek oświaty można uznać za dobrze rozwiniętą. Baza oświatowa jest funkcjonalnie zlokalizowana i adekwatna do potrzeb społecznych.

Poniższa tabela prezentuje rodzaje prowadzonych zajęć dodatkowych/pozalekcyjnych na rzecz uczniów poszczególnych szkół. Wynika z niej, że na obszarze LGD placówki edukacji formalnej prowadzą szereg działań rozwijających pasje i zainteresowania uczniów tym samym dając im szansę na wszechstronny rozwój. Tą sytuację należy uznać za obszar, który wymaga dalszego, sukcesywnego wspierania w rozwoju z uwagi na poziom zainteresowania dzieci i młodzieży pozaszkolnymi formami zajęć rozwojowych i edukacyjnych. Tym samym należy uznać, że może to stanowić swoisty element potencjalnego wsparcia w ramach realizacji LSR.

Tabela 25 Rodzaje prowadzonych działań w poszczególnych szkołach

Nazwa placówki oświatowej w Gminie	Liczba dzieci korzystających z pozalekcyjnych form edukacji i innych zajęć dodatkowych w szkole		
	2019 – 2020	2020 – 2021	Rodzaje prowadzonych zajęć dodatkowych na rzecz uczniów
Baranów Sandomierski			
Zespół Szkół i Placówek w Baranowie Sandomierskim	259	266	Kółko matematyczne, szachowe, polonistyczne, języka niemieckiego, informatyczne, języka polskiego, języka angielskiego. W ramach zajęć rozwijających uzdolnienia prowadzono: zajęcia matematyczne, polonistyczne, robotyka, naukę gry na instrumentach, innowacje pedagogiczne- zajęcia rozwijające umiejętności uczniów z zakresu programowania. Prowadzono zajęcia przygotowujące do egzaminów oraz konkursów przedmiotowych, zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, zajęcia dla uczniów powracających z zagranicy, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, korekcyjno – kompensacyjne, logopedyczne, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego.
Zespół Szkół w Skopaniu	200	195	W roku szkolnym 2019/2020 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów: z języka polskiego, z przyrody, z języka angielskiego, z muzyki; zajęcia przygotowujące do egzaminu, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego. W roku szkolnym 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów: teatralne, z chemii, z matematyki, z historii, z muzyki, z gier planszowych; zajęcia przygotowujące do egzaminu, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego.
Zespół Szkół w Woli Baranowskiej	115	110	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: koło matematyczne, koło z języka polskiego, koło przyrodnicze, koło z języka angielskiego, zajęcia z uczniem powracającym z zagranicy, zajęcia rozwijające z języka angielskiego, zajęcia przygotowujące do egzaminu ósmoklasisty, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego, zajęcia rozwijające uzdolnienia matematyczne, zajęcia informatyczne, zajęcia z programowania i robotyki, zajęcia rozwijające uzdolnienia plastyczne, koło teatralne, koło biologiczno- chemiczne, ekologiczne, zajęcia kulinarne, zajęcia z ruchu drogowego oraz zajęcia rekreacyjno sportowe (szkółka piłkarska, rytmika).
Zespół Szkolno-Przedszkolny w Dąbrowicy	112	147	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: w ramach kółek: koła matematyczne „Kreatywna Matematyka”, „Aktywna Matematyka”, „Zdasz to”, koło języka angielskiego „Z angielskim przez świat”, Zajęcia czytelnicze – bajkoterapia „Bajki pomagają”, w ramach zajęć psychologiczno-pedagogicznych zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z matematyki, języka polskiego, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, terapeutyczne, teatr terapeutyczny, logopedyczne, Zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego.
Zespół Szkolno Przedszkolny	343	262	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych

w Ślęzakach			dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej: dydaktyczno-wyrównawcze z języka polskiego i matematyki, korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, zajęcia rozwijające uzdolnienia z języka niemieckiego, języka angielskiego, artystyczne w ramach których odbywała się nauka gry na gitarze, nauka tańca i zajęcia w ramach zespołu muzycznego, zajęcia rozwijające uzdolnienia matematyczne oraz kółka – z robotyki, ekologii, ognisko muzyczne i szkołka sportowa.
Szkoła Filialna w Durdach podporządkowana Szkole Podstawowej w Zespole Szkół w Woli Baranowskiej	10	11	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: w formie kółek: koło szachowe, koło języka angielskiego, koło komputerowe. Ponadto zajęcia dydaktyczno - wyrównawcze, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego, w ramach Programu „Umiem pływać” uczniowie brali udział w zajęciach nauki pływania.
Bojanów			
Publiczna Szkoła Podstawowa w Gwoźdźcu	58	58	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: w ramach kółek: kółka matematyczne, z fizyki, biologiczne, języka polskiego, języka angielskiego. W ramach zajęć rozwijających uzdolnienia prowadzono innowacje pedagogiczne – z języka angielskiego, ortografii. Prowadzono zajęcia przygotowujące do egzaminów oraz konkursów przedmiotowych, zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla klas 1-3 oraz dla klas 4 – 8 z języka polskiego i z matematyki, korekcyjno – kompensacyjne, logopedyczne, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego oraz Sport Klubów.
Zespół Szkół w Bojanowie	174	171	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i inne dodatkowe zajęcia w ramach kółek: kółko matematyczne, szachowe, polonistyczne, języka polskiego, języka angielskiego. W ramach zajęć rozwijających uzdolnienia prowadzono zajęcia dodatkowe dla uczniów kl. I-III: „Mądra sowa”, „Mali odkrywcy”, „Chcę wiedzieć więcej”. Prowadzono zajęcia przygotowujące do egzaminów oraz konkursów przedmiotowych, zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, zajęcia dla uczniów powracających z zagranicy, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, korekcyjno – kompensacyjne, logopedyczne, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego „Nike”.
Publiczna Szkoła Podstawowa w Stanach	223	231	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z matematyki i języka polskiego; zajęcia korekcyjno-kompensacyjne; zajęcia rewalidacyjne dla uczniów z orzeczeniami; zajęcia logopedyczne; zajęcia rozwijające zainteresowania: „I Ty możesz zostać Pitagorasem”, „Ciekawostki matematyczne dla najmłodszych”, „Spotkania z fizyką”, „English Club”, „Pięknie piszę i sprawnie liczę”, „Przyroda wokół Nas”, „Deutsch macht Spaß”, „Różne zabawy dla mądrych i ciekawych”.
Zespół Szkolno – Przedszkolny w Przyszowie	150	144	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: koło matematyczne, koło języka angielskiego „English Club”, koło polonistyczne, koło geograficzne, koło teatralne w języku angielskim, koło fizyczne. W ramach zajęć rozwijających uzdolnienia

			prowadzono innowacje pedagogiczne, zajęcia rozwijające umiejętności uczniów z zakresu programowania „W świecie nowych technologii, „Uczymy się programować”. Prowadzono zajęcia przygotowujące do egzaminów oraz konkursów przedmiotowych, zajęcia dla uczniów powracających z zagranicy, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, korekcyjno – kompensacyjne, logopedyczne, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego.
Grębów			
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Zabrnio	97	94	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia rozwijające z ekologii (kl. 0-III), zajęcia rozwijające z matematyki (kl. VIII), zajęcia wyrównawcze z matematyki i języka polskiego (kl. VII), zajęcia rozwijające z edukacji polonistycznej (kl. I), zajęcia rozwijające (kl. VI), rozwijające z edukacji czytelnictwa „Czytam z klasą” (kl. II), zajęcia wyrównujące dla klasy III oraz klas IV-VI, zajęcia rozwijające „Żyjemy zgodnie z przyrodą” kl. IV, zajęcia rozwijające matematyczno-informatyczne (kl. V), zajęcia logopedyczne, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne (klas III, VI i VII.), zajęcia rozwijające (kl. I-III) oraz wyrównujące dla klas IV-VI, zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze (kl. V).
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Żupawie	77	78	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia rozwijające kreatywność: programowanie, czytelnictwo, matematyczne, ekologiczne; szachy; zajęcia korekcyjno-kompensacyjne; zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze; zajęcia logopedyczne.
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Krawcach	51	93	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia dodatkowe rozwijające z matematyki, zajęcia dodatkowe z języka angielskiego, zajęcia czytelnictwa i artystyczne, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, zajęcia przyrodniczo – ekologiczne, zajęcia dodatkowe dla uczniów kl I-III, zajęcia sportowe SKS.
Zespół Szkoła Podstawowa i Przedszkole w Wydrzy	64	59	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: kółko matematyczne, zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze, zajęcia wyrównawcze (matematyka), zajęcia wyrównawcze, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne i rewalidacyjne (przedszkole), zajęcia logopedyczne, szachy, zajęcia turystyczne, kółko języka angielskiego, kółko języka polskiego. W roku 2020/2021 kółko matematyczne (kl. V -VIII), szachy (kl. II-III).
Zespół Szkół w Stalch	30	30	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia sportowe – Szkolny Klub Sportowy.
Publiczna Szkoła Podstawowa w Grębowie	150	170	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: SKS, UKS, kółko matematyczne, zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze, zajęcia wyrównawcze (matematyka), zajęcia wyrównawcze, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne i rewalidacyjne (przedszkole), zajęcia logopedyczne, szachy, zajęcia turystyczne, kółko języka angielskiego, kółko języka

			polskiego. W roku 2020/2021 kółko matematyczne. „Klub Trzymaj formę”.
Publiczna Filialna Szkoła Podstawowa w Zapolewniku	100	110	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: SKS, zajęcia „Mały Mistrz”, koło przyrodnicze, koło czytelnicze, kółko matematyczne, zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze, zajęcia wyrównawcze (matematyka), zajęcia wyrównawcze, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne i rewalidacyjne (przedszkole), zajęcia logopedyczne, kółko języka angielskiego, kółko języka polskiego. W roku 2020/2021 kółko matematyczne. „Klub Trzymaj formę”.
Publiczna Filialna Szkoła Podstawowa w Jamnicy	0	0	W placówce oświatowej nie są realizowane zajęcia dodatkowe dla dzieci. Szkoła pozostaje wpisana do Systemu Oświaty w Polsce.
Gorzyce			
Zespół Szkolno - Przedszkolny w Trześni	160	120	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia rozwijające kompetencje językowe, zajęcia kształtujące kreatywność, zajęcia teatralne, zajęcia z podstaw gry w szachy, nauczanie przez kodowanie i programowanie, koło geograficzno-ekologiczne, ponadto udzielana była pomoc psychologiczno-pedagogiczne – j.angielski, pomoc psychologiczno-pedagogiczne – zajęcia wyrównawcze z matematyki, pomoc psychologiczno-pedagogiczne – koło matematyczne, a także prowadzona była terapia logopedyczna.
Zespół Szkolno - Przedszkolny w Sokolnikach	421	344	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, zaj. rozwijające kreatywność, programowanie i robotyka, zajęcia sportowe SKS, zaj. z języka angielskiego, zajęcia artystyczne oraz rozwijające czytelnictwo, rewalidacja, zaj. socjoterapeutyczne ponadto prowadzona była PPP – pomoc psychologiczno-pedagogiczna oraz wwr.
Szkoła Podstawowa im. Stanisława Jachowicza w Furmanach	105	99	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia muzyczne, gimnastyka korekcyjna, kółko polonistyczne, kółko z języka angielskiego, kółko dziennikarskie, zajęcia sportowe w ramach SKS, zajęcia rozwijające zainteresowania, zajęcia wyrównawcze, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne.
Szkoła Podstawowa im. ks. Adama Osetka w Gorzycach	76	90	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: koło z matematyki, koło z języka polskiego, koło z geografii, koło z fizyki, zajęcia sportowe SKS, chór oraz zajęcia logopedyczne.
Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Jana Pawła II w Gorzycach	280	291	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia logopedyczne, chór, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, zajęcia rewalidacyjne, zajęcia dla uczniów powracających z zagranicy, gimnastyka korekcyjna, integracja sensoryczna, koło biologiczne, koło fizyczne, koło geograficzne, koło z języka angielskiego, koło z języka niemieckiego, zajęcia sportowe, koło plastyczne.

Szkoła Podstawowa we Wrzawach	183	218	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia dydaktyczno- wyrównawcze, zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów, koła zainteresowań, zajęcia korekcyjno- kompensacyjne, gimnastyka korekcyjna, rewalidacja, logopedia, zajęcia sportowe w ramach SKS.
Nowa Dęba			
Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Henryka Sienkiewicza w Nowej Dębie	355	324	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: kółka przedmiotowe, kółka artystyczne, zajęcia sportowe, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, zajęcia logopedyczne.
Szkoła Podstawowa im. Św. Jadwigi Królowej w Alfredówce	0	0	W placówce oświatowej nie są realizowane zajęcia dodatkowe dla dzieci. Szkoła pozostaje wpisana do Systemu Oświaty w Polsce.
Szkoła Podstawowa im. Hrabiego Stanisława Tarnowskiego w Tarnowskiej Woli	54	49	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia sportowe - SKS, zajęcia rozwijające kreatywność, zajęcia korekcyjno – kompensacyjne.
Szkoła Podstawowa im. Fabiana Dury w Chmielowie	15	18	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia sportowe Szkolny Klub Sportowy (Podkarpacki Wojewódzki Szkolny Związek Sportowy).
Zespół Placówek Oświatowych w Nowej Dębie - Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Bronisława Zybury	Ok. 212	206	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze, zajęcia rozwijające kreatywność, zajęcia korekcyjno – kompensacyjne, zajęcia logopedyczne, zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno –społeczne, koła zainteresowań (rozwijające zainteresowania) – zajęcia sportowe SKS. Ponadto prowadzone są zajęcia pozalekcyjne „Klubik u Zybury” – organizowane przy wsparciu MOPS w Nowej Dębie od dnia 4 maja 2021.
Szkoła Podstawowa im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Jadachach	39	48	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia sportowe SKS, zajęcia logopedyczne, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla uczniów z klas I-III oraz IV-VIII.
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Cyganach	58	49	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia kształtujące kreatywność uczniów oraz zajęcia korekcyjno-kompensacyjne.
Pysznica			

Publiczna Szkoła Podstawowa im. Armii Krajowej w Jastkowicach	173	358	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: koło matematyczne, koło z języka polskiego, koło przyrodnicze, koło z języka angielskiego, zajęcia z uczniem powracającym z zagranicy, zajęcia rozwijające z języka angielskiego, zajęcia przygotowujące do egzaminu, chór szkolny, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego, zajęcia rozwijające uzdolnienia matematyczne, zajęcia pt. „Młody programista”, zajęcia rozwijające uzdolnienia plastyczne - muzyczne pt. „Mały artysta”, zajęcia rozwijające z języka angielskiego, zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów w tym artystyczne, plastyczne, chemiczne, oraz zajęcia rekreacyjno sportowe.
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Kłyżowie	166	94	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia przygotowujące do egzaminu z języka polskiego (kl. VIII), zajęcia przygotowujące do egzaminu z języka angielskiego (kl. VIII), zajęcia przygotowujące do egzaminu z matematyki (kl. VIII), chór szkolny, zajęcia rekreacyjno – sportowe, zajęcia rozwijające zainteresowania polonistyczne kl. I, zajęcia rozwijające zainteresowania matematyczne kl. II, zajęcia rozwijające zainteresowania polonistyczne kl. III, zajęcia rozwijające zainteresowania matematyczne kl. IV V, VVI, VIII, zajęcia rozwijające zainteresowania z języka angielskiego kl. VIII. Ponadto w szkole w roku szkolnym 2020/2021 w szkole prowadzone było koło rozwijające kreatywność plastyczną uczniów „Mały artysta” kl. I, koło rozwijające kreatywność polonistyczną uczniów „Zabawy językiem polskim” kl. II, koło rozwijające umiejętności językowe uczniów „Mały Poliglota” kl. I – III, koło rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów „Kreatywna matematyka” kl. IV, zajęcia rozwijające zainteresowania matematyczne kl. VI oraz koło rozwijające uzdolnienia językowe w kl. VIII.
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Orła Białego w Krzakach	46	66	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: różne kółka przedmiotowe, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego.
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Pysznicy	400	360	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: różne kółka przedmiotowe / rozwijania zainteresowań, zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego. Ponadto w szkole prowadzony jest „Chór szkolny”, oraz organizowane różnego rodzaju gry i zabawy.
Radomyśl nad Sanem			
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Chwałowicach	72	56	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: Szkolne Koło Zainteresowań, Szkolne Koła Przedmiotowe;
Publiczna Szkoła Podstawowa im. gen. Kazimierza Sosnowskiego w Antoniowie	70	63	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: Szkolny Klub Sportowy, szkolne „Kółko ortograficzne”, szkolne koło angielskiego: „Fun with English”, szkolne koło fotograficzne „Okiem obiektywu”, zajęcia w zakresie rozwoju zainteresowań: „Programujemy roboty”, „Tak się składa – Origami” oraz „Tajemnice elektroniki”.

Zespół Szkół w Radomyślu nad Sanem	118	130	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: -zajęcia edukacyjne "Różowa skrzyneczka" dot. menstruacji oraz propagowanie idei skrzyneczki, zwalczanie wykluczenia społecznego spowodowanego ubóstwem menstruacyjnym. - udział w ogólnopolskim Dniu Bezpiecznego Internetu; - udział w akcji UNICEF z okazji Międzynarodowego Dnia Praw Dziecka; - współpraca z Komendą Powiatową Policji w Stalowej Woli - odpowiedzialność karna nieletnich; - współpraca ze Strażą Pożarną – pierwsza pomoc oraz postępowanie w sytuacjach zagrożenia; - warsztaty z pedagogiem dotyczące: kompetencji emocjonalno - społecznych, tolerancji, hejtu, stereotypów, wspierania zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży; - wyjazdy do szkół średnich, spotkania z przedstawicielami szkół średnich – zapoznanie z ofertą edukacyjną;
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Rzeczy Długiej	36	15	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: szkolne koło języka polskiego (zajęcia pozalekcyjne); Szkolne koło matematyczne(zajęcia pozalekcyjne); Ponadto w szkole organizowane były prezentacje szkół średnich z powiatu stalowowolskiego dla uczniów klasy VIII (prezentacja w formie zdalnej).
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Woli Rzeczyckiej	74	76	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: Szkolny Klub Sportowy (2 grupy), Szkolne Koło Teatralne „Życie to jest teatr”, organizacja wyjazdów do kina, organizacja uroczystości związanych z patronem szkoły, organizacja konkursów plastycznych, oraz organizowane były cykliczne akcje czytelnicze a także obchody np. Dnia Języka Ojczystego, Dnia Matematyki, akcje profilaktyczne np. Dzień dobrych uczynków. Szkoła uczestniczyła w realizacji programów edukacyjnych pt.: „ Akademia Bezpiecznego Puchatka”, „Ratujemy i uczymy ratować, „Śniadanie daje moc”, „Szkolne Przygody Gangu Swojaków”.
Zaklików			
Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Adama Sapińskiego w Zaklikowie	150	120	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: koło matematyczne, koło z języka polskiego, koło przyrodnicze i geograficzne, koło z języka angielskiego, zajęcia rozwijające z języka angielskiego (udział w międzynarodowych projektach E-twinning), zajęcia przygotowujące do egzaminu zewnętrznego, zajęcia sportowe w ramach Uczniowskiego Klubu Sportowego (sekcje piłki nożnej, piłki siatkowej, piłki koszykowej, piłki ręcznej), zajęcia rozwijające uzdolnienia matematyczne (sukcesy w Międzynarodowym Konkursie „Kangur Matematyczny”), zajęcia informatyczne w zakresie programowania, zajęcia rozwijające uzdolnienia plastyczne oraz muzyczne, zajęcia rozwijające zainteresowania artystyczne - koło teatralne (przygotowania do wystawianych sztuk teatralnych).

Zespół Szkół w Zdziechowicach	101	132	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji: zajęcia rozwijające uzdolnienia i zajęcia dydaktyczno- wyrównawcze z przedmiotów ogólnokształcących oraz zajęcia logopedyczne, zajęcia przygotowujące do egzaminu ósmoklasisty.
Zespół Szkół w Lipie	984	665	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: koło polonistyczne, koło matematyczne, zajęcia rozwijające kreatywność, koło przyrodnicze, klub młodego ekologa, koło fizyczne, koło chemiczne, koło biologiczno-geograficzne, koło plastyczne, zajęcia sportowe, koło języka niemieckiego, koło teatralne, drużyna harcerska.
Zaleszany			
Zespół Szkół w Zaleszanach	142	131	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: kółko taneczne (w szkolnym planie nauczania); kółko programistyczne (w szkolnym planie nauczania); kółko humanistyczne (w szkolnym planie nauczania); kółko matematyczne (w szkolnym planie nauczania), kółko z języka niemieckiego, nauka gry na gitarze akustycznej i elektrycznej, nauka gry na perkusji. W szkole ponadto realizowane były zajęcia teatralne. Prowadzony jest Uczniowski Klub Sportowy. Ponadto działa klub hobbystów: „Moje hobby Wędkarstwo”.
Zespół Szkolno - Przedszkolny w Zbydniowie	105	101	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia teatralne, szachy, klub filmowy, zajęcia artystyczne, matematyczne, językowe, ortograficzne, dziennikarskie, sportowe. Ponadto organizowane były spotkania z przedstawicielami szkół ponadpodstawowych, wizyta w zakładzie pracy, lekcje doradztwa zawodowego, udział przedstawicieli różnych zawodów w lekcjach.
Zespół Szkół w Turbi	204	195	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: kółko teatralne, kółko polonistyczne, kółko polonistyczne i językowe, kółko matematyczne i kółko polonistyczne, kółko szachowe, szkołka piłkarska Legia Warszawa oraz szkolny klub sportowy.
Publiczna Szkoła Podstawowa – Kotowa Wola	80	69	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: szkoła piłkarska, gimnastyka zdrowotna, kółko artystyczne, kółko informatyczne, kółko językowe, kółko matematyczne.
Publiczna Szkoła Podstawowa - Majdan Zbydniowski	b/d	b/d	Brak danych
Publiczna Szkoła Podstawowa - Pilchów	18	16	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: zajęcia sportowe w ramach Szkolnego Klubu Sportowego (SKS).
Publiczna Szkoła Podstawowa - Skowierzyn	367	368	W latach szkolnych 2019/2020 oraz 2020/2021 szkoła prowadziła następujące formy edukacji i innych dodatkowych zajęć w szkole: koło teatralne, koło informatyczne, koło matematyczne, zajęcia matematyczno-informatyczne, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, zajęcia rewalidacyjne, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne,

			zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, realizowana terapia pedagogiczna, zajęcia logopedyczne, zajęcia dodatkowe z j. polskiego, zajęcia dodatkowe z historii, zajęcia rozwijające uzdolnienia z j. polskiego.
--	--	--	--

Źródło danych: dane z UG z obszaru LGD

Przykłady działań szkół mających na celu rozwój edukacji ukierunkowanej na kształtowanie umiejętności, kompetencji i postaw przydatnych w przyszłości na rynku pracy (np. formy współpracy szkół z przedsiębiorcami, szkołami ponadpodstawowymi):

- Spotkania przedstawicieli ze szkół ponadpodstawowych z uczniami klas ósmych dotyczące kwestii rekrutacji i motywacji do dokonywania właściwych wyborów;
- W ramach zajęć z doradztwa zawodowego spotkania z przedsiębiorcami z różnych branży;
- Realizacja przedmiotu „doradztwo zawodowe” w klasach VII i VIII (poznanie czynników trafnego wyboru zawodu, analiza uwarunkowań lokalnego rynku pracy, poznanie zawodów przyszłości, analiza ofert edukacyjnych szkolnictwa ponadpodstawowego itp.);
- Realizacja zajęć specjalistycznych związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu w ramach pomocy psychologiczno – pedagogicznej, na podstawie zaleceń wynikających z opinii wydanych przez poradnię psychologiczno – pedagogiczną;
- Wyjazdy uczniów na „Dni otwarte” organizowane przez szkoły ponadpodstawowe;
- Wycieczki zawodoznawcze do zakładów pracy;
- Spotkania z przedstawicielami zawodów: fryzjer, położna, mechanik samochodowy, kelner, strażak, ratownik medyczny;
- Rozwijanie szkolnego wolontariatu;
- Współpraca z Poradnią Psychologiczno- Pedagogiczną- konsultacje dot. Poszczególnych uczniów w celu diagnozowania problemów, wsparcia uczniów w procesie dydaktyczno –wychowawczym;
- Współpraca z asystentem rodziny i kuratorem celem wspierania wychowawczej funkcji rodziny, rozpoznawania warunków życia oraz sytuacji wychowawczej uczniów.

IV.I.13. Zasady zrównoważenia środowiskowego

Poniższa tabela przedstawia ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku na obszarze działania Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”. Dane zostały zestawione z roku 2015 oraz 2020. Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” działa na terenie dwóch powiatów, tj. powiatu stalowowolskiego oraz tarnobrzeskiego. W związku z obejmowaniem obszarem działania całego powiatu tarnobrzeskiego ilość odpadów z poszczególnych gmin jest równa ilości odpadów ze statystyk powiatu. Sytuacja wygląda inaczej w powiecie Stalowowolskim, gdzie LGD nie obejmuje swoim obszarem działania całego powiatu (nie obejmuje dwóch gmin miejskich tj. Stalowej Woli Zaklikowa).

Tabela 26 Ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (t)

Ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (t)		
powiat stalowowolski		
	2015	2020
Bojanów	319,78	505,68
Pysznica	750,00	1 337,78
Radomyśl nad Sanem	442,98	775,82
Zaklików	786,00	850,88
Zaleszany	859,44	943,86
SUMA dla gmin	3 158,20	4 414,02
Powiat Stalowowolski	14 611,52	18 095,70
powiat tarnobrzeski		
Baranów Sandomierski	1 044,80	1 103,80
Gorzyce	2 340,55	2 293,93
Grębów	980,06	1 079,56
Nowa Dęba	2 969,79	2 641,13
SUMA dla gmin	7 335,20	7 118,42
Powiat Tarnobrzeski	7 335,20	7 118,42
Województwo	330 018,17	323 022,62

Źródło: GUS. 2020 r.

Możemy zaobserwować, że na przestrzeni 5 lat w każdej gminie powiatu stalowowolskiego ilość odpadów komunalnych wzrosła. Sytuacja ma się inaczej w powiecie tarnobrzeskim, gdzie ilość odpadów komunalnych wzrosła jedynie w 2 z 5 gmin, jest to Baranów Sandomierski oraz Grębów. Największy wzrost zanotowała Gmina Pysznica, bo aż 78,37%, najmniejszy zaś gmina Nowa Dęba o wartości -11,07%. W powiecie stalowowolskim w przeciągu 5 lat ilość odpadów komunalnych wzrosła o 23,85%, zaś na obszarze działania Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” wzrost ten wynosi 39,76%. W powiecie tarnobrzeskim ilość odpadów w przeciągu 5 lat spadła o 2,96%. Na podstawie przedstawionym wyniku, że średnia wzrostu odpadów komunalnych wynosi 18,4%, z czego możemy wnioskować jedynie, że obszar działania Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” jest zróżnicowany pod tym względem.

Tabela 27 Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku (m3)

Ścieki przemysł. i komun. wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku (m3)		
Powiat Stalowowolski		
	2015	2020

Bojanów	47,00	77,00
Pysznica	111,00	203,00
Radomyśl nad Sanem	16,00	20,00
Zaklików	89,00	168,00
Zaleszany	150,00	208,00
SUMA dla gmin	413,00	676,00
Powiat Stalowowolski	5 880,00	5 493,00
Powiat Tarnobrzeski		
Baranów Sandomierski	138,00	167,00
Gorzyce	672,00	696,00
Grębów	179,00	235,00
Nowa Dęba	550,00	591,00
SUMA dla gmin	1 539,00	1 689,00
Powiat Tarnobrzeski	1 539,00	1 689,00
Województwo	71 491,70	77 333,10

Źródło: dane własne gmin z obszaru LGD za 2020 r.

Z przedstawionych danych możemy zaobserwować, że na terenie całego LGD w przeciągu 5 lat wzrosła ilość ścieków odprowadzanych do wód lub ziemi. Sytuacja wygląda znacznie gorzej na terenie powiatu Stalowowolskiego, gdzie średnia ta wynosi 59,83%, zaś na terenie powiatu Tarnobrzeskiego jedynie 15,83%. Zwrócić uwagę należy, że biorąc pod uwagę cały powiat Stalowowolski, liczba ścieków spadła o 6,58%. Średnią tą zaniżają dwie gminy miejskie nie wchodzące w skład LGD. Z przedstawionych danych wynika, że wraz ze wzrostem ludności napływowej na teren LGD rośnie również ilość ścieków odprowadzanych do wód i ziem.

IV.I.14 Formy ochrony przyrody na obszarze LSR

Na obszarze LSR występuje szereg form ochrony przyrody. **Każda z gmin wchodzących w obszar administracyjny LGD posiada obszary ochrony przyrody zarówno specjalne, jak i ścisłe.** Poniższa tabela charakteryzuje dokładnie każdą z gmin obszaru wraz z występującymi tu formami. Na szczególną uwagę zasługują gminy Bojanów oraz Grębów, gdzie obszar terenu tych gmin będących w formach ochronnych stanowi ponad 95% całego obszaru administracyjnego. Najmniej obszaru będącego formą ochrony przyrody posiada gmina Gorzyce – blisko 10% jej ogólnej powierzchni.

Największym obszarem przyrody stanowiącym formę jej ochrony jest Puszcza Sandomierska w całości wchodząca w skład obszarów Natura 2000. Puszcza Sandomierska występuje praktycznie na obszarze każdej z gmin. Wyjątek tu stanowi gmina Gorzyce. Puszcza ta położona jest w środkowej części Kotliny Sandomierskiej (widły Wisły i Sanu), między Rzeszowem a Tarnobrzegiem. Obejmuje tereny dawnej Puszczy Sandomierskiej – zwartego kompleksu leśnego porastającego Kotlinę, obecnie mocno pofragmentowanego przez zabudowę, tereny rolnicze i gęstą sieć drogową. Nadal jednak jest to jeden z największych obszarów leśnych w Polsce, o dużym zróżnicowaniu siedliskowym i bogactwie różnych typów ekosystemów. Lesistość w granicach obszaru sięga 45%. Z uwagi na ubogie piaszczyste gleby przeważają bory sosnowe i bory mieszane, które na siedliskach żyzniejszych zastępowane są przez różne postacie grądów. Bezodpływowe obniżenia zajmują olsy lub bory bagienne, a doliny cieków – łęgi. Poza lasami mozaika siedlisk jest jeszcze większa – obejmuje zarówno śródlądowe wydmy porośnięte roślinnością pionierską, jak też łąki, pola uprawne, bagna, torfowiska oraz różnego rodzaju zbiorniki wodne: starorzecza, wyrobiska pokopalniane i zagospodarowane kompleksy stawów rybnych. Dwa największe znajdują się w północnej części ostoi. Są to: „Buda Stalowska” i „Grębów” liczące odpowiednio ok. 710 i 160 ha. Na uwagę zasługuje poligon wojskowy koło Nowej Dęby, z bogatą mozaiką terenów zalesionych, muraw, wrzosowisk oraz dużym torfowiskiem „Cietrzewiec”. Sieć wodna nie jest zbyt bogata. Głównym ciekim jest Łęg,

będący prawobrzeżnym dopływem Wisły, do którego uchodzi większość rzek odwadniających obszar. Koryto w części jest uregulowane, jednak na znacznych odcinkach zachowało naturalny charakter.

Od wschodu Puszcza Sandomierska przechodzi w Puszcę Solską z wchodzącymi w jej skład rezerwatami przyrody. Część z nich odnajdziemy na obszarze gminy Pysznica. Wschodnia część obszaru LGD to również Park Krajobrazowy Lasy Janowskie wraz z uroczyskami. Tereny te wraz z upływem czasu i rozwojem infrastruktury zaczynają mieć znaczenie i wpływ na rozwój turystyczny regionu.

Tabela 28 .Formy ochrony przyrody i ich rodzaje na terenie gmin wchodzących w skład LGD.

Nazwa Gminy	Formy ochrony przyrody	Procent powierzchni całkowitej gminy będący formą ochrony przyrody
Zaleszany	Specjalny obszar ochrony: Dolina Dolnego Sanu: 1457.0 ha, Enklawy Puszczy Sandomierskiej: 527.0 ha, Puszcza Sandomierska: 97.0 ha	25,33
Gorzyce	Specjalny obszar ochrony: Dolina Dolnego Sanu: 646.0 ha, Tarnobrzaska Dolina Wisły: 37.0 ha	9,9
Grębów	Specjalny obszar ochrony: Enklawy Puszczy Sandomierskiej: 1011.0 ha, obszar specjalnej ochrony: Puszcza Sandomierska: 18614.0 ha	99,41
Radomyśl	Park krajobrazowy: Park Krajobrazowy Lasy Janowskie - otulina: 973.0 ha, Park Krajobrazowy Lasy Janowskie: 118.0 ha, specjalny obszar ochrony: Uroczyska Lasów Janowskich: 3665.0 ha, Dolina Dolnego Sanu: 1864.0 ha, użytek ekologiczny: "Wielka Łąka": 12.0 ha, rezerwat: Wisła pod Zawichostem: 255.0 ha, Jezioro w miejscowości Pniów: 4.7 ha, Wisła pod Zawichostem: 0.5 ha, Wisła pod Zawichostem, obszar specjalnej ochrony: Lasy Janowskie: 6515.0 ha	68,99
Pysznica	Park krajobrazowy: Park Krajobrazowy Lasy Janowskie - otulina: 6662.0 ha, Park Krajobrazowy Lasy Janowskie: 5545.0 ha, specjalny obszar ochrony: Uroczyska Lasów Janowskich: 3694.0 ha, Dolina Dolnego Sanu: 523.0 ha, użytek ekologiczny: 0.67 ha, rezerwat: Imielty ług: 77.0 ha, Jastkowice: 46.0 ha, obszar specjalnej ochrony: Lasy Janowskie: 5419.0 ha	86,01
Bojanów	obszar chronionego krajobrazu: Sokołowsko-Wilczowolski Obszar Chronionego Krajobrazu: 0.08 ha, specjalny obszar ochrony: Enklawy Puszczy Sandomierskiej: 1161.0 ha, obszar specjalnej ochrony: Puszcza Sandomierska: 17361.0 ha	96,81
Nowa Dęba	specjalny obszar ochrony: Enklawy Puszczy Sandomierskiej: 1175.0 ha, obszar specjalnej ochrony: Sandomierska: 4944.0 ha	35,94
Baranów Sandomierski	obszar chronionego krajobrazu: Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowski Obszar Chronionego Krajobrazu: 0.01 ha, specjalny obszar ochrony: Tarnobrzaska Dolina Wisły: 470.0 ha, Enklawy Puszczy Sandomierskiej: 57.0 ha, obszar specjalnej ochrony: Puszcza Sandomierska: 3141.0 ha	29,88

Źródło: <https://geoportal-krajowy.pl/natura-2000>

IV.II. Grupy szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR

Podczas wypracowywania założeń niniejszego dokumentu planistycznego zdefiniowano w drodze konsultacji społecznych grupy o szczególnym znaczeniu z perspektywy wdrażania LSR. Grupy te

odpowiadają pojęciu „grup w niekorzystnej sytuacji”. Wymieniono tu: osoby niepełnosprawne i ich opiekunów, kobiety, poszukujący pracy bezrobotni oraz dzieci i młodzież do 25 r.ż., a także w tej grupie tj. wymagającej szczególnej interwencji znaleźli się: absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych którzy ukończyli szkołę nie później niż 3 lata, osoby 50+ oraz seniorzy.

Analizując kwestię wieku ludności zamieszkującej obszar LGD należy wskazać, że we wszystkich gminach największą grupą ludności były osoby w wieku produkcyjnym zarówno w roku 2017, jak i w 2021. Istotne jest jednak to, że dały się zaobserwować spadki liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, w tym okresie spadki w liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym zanotowano w gminie Zaklików, Baranów Sandomierski, Gorzyce oraz Nowa Dęba. Wśród osób w wieku produkcyjnym wzrost odnotowano jedynie w gminie Pysznica. Świadczy to o tym, że coraz bardziej zmniejsza się liczba osób mogących być aktywnymi zawodowo, dotyczy to niemal wszystkich gmin na obszarze LGD. Ostatnia analizowana grupa ludności, czyli osoby w wieku poprodukcyjnym notuje wyraźny wzrost liczebności co jest potwierdzeniem od lat diagnozowanej sytuacji w Polsce, tj. starzenia się społeczeństwa. W każdej gminie nastąpił wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, co wobec spadków w grupach pozostałych (ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym) świadczy o postępującym procesie starzenia się społeczeństwa również na terenie badanych gmin. Problemy tej grupy społecznej stają się coraz bardziej istotne.

Tabela 29. Ludność w wieku poprodukcyjnym

Nazwa	w wieku poprodukcyjnym (ogółem)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Bojanów	1 137	1 165	1 219	1 228	1 256
Pysznica	1 906	1 959	2 049	2 131	2 188
Radomyśl nad Sanem	1 446	1 497	1 539	1 552	1 555
Zaklików	1 766	1 779	1 821	1 851	1 891
Zaleszany	2 086	2 126	2 184	2 225	2 235
Baranów Sandomierski	2 279	2 341	2 392	2 423	2 428
Gorzyce	2 533	2 630	2 728	2 812	2 871
Grębów	1 835	1 864	1 888	1 909	1 942
Nowa Dęba	3 795	3 971	4 124	4 196	4 251
POLSKA	7 995 263	8 205 900	8 407 943	8 539 934	8 614 678
PODKARPACKIE	410 867	422 261	433 683	441 019	445 799

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>, P2577 Ludność w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym

W grupie osób w wieku przedprodukcyjnym różnica między liczbą mężczyzn i kobiet wynosi aż 4095 osób na korzyść mężczyzn, co może oznaczać duże ruchy migracyjne wśród kobiet w tym wieku (dużo większe niż wśród mężczyzn). W grupie najstarszych następuje natomiast radykalna zmiana na korzyść kobiet (różnica 6209), co związane jest z dłuższym przeciętnym trwaniem życia wśród kobiet niż mężczyzn.

Tabela 30. Ludność w wieku przedprodukcyjnym wg płci w latach 2017-2021 na obszarze LGD

Płeć	Ludność w wieku przedprodukcyjnym wg płci w latach 2017-2021				
	2017	2018	2019	2020	2021
Kobiety	12492	12807	13119	13295	13413
Mężczyźni	6291	6525	6825	7032	7204

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>,

Tabela 31. Ludność w wieku produkcyjnym wg płci w latach 2017-2021

Nazwa	w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni									
	Mężczyźni					Kobiety				
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	13 033 054	12 901 813	12 775 629	12 639 147	12 509 881	11 581 022	11 438 193	11 310 917	11 207 598	11 125 021
PODKARP.	742 182	736 568	730 305	724 170	717 434	654 208	647 428	640 488	634 746	629 069
Bojanów	2 835	2 834	2 821	2 817	2 795	2 420	2 399	2 415	2 423	2 408
Pysznica	3 993	4 016	4 031	4 048	4 052	3 531	3 559	3 557	3 584	3 618
R. nad Sanem	2 595	2 569	2 550	2 543	2 506	2 233	2 219	2 196	2 185	2 182
Zaklików	3 025	3 006	2 962	2 926	2 857	2 592	2 581	2 540	2 514	2 443
Zaleszany	3 856	3 829	3 805	3 799	3 800	3 296	3 318	3 327	3 339	3 329
B. Sandomierski	4 345	4 291	4 218	4 192	4 125	3 748	3 711	3 666	3 604	3 565
Gorzyce	4 740	4 678	4 562	4 488	4 397	4 106	4 026	3 955	3 885	3 801
Grębów	3 533	3 529	3 515	3 506	3 516	3 082	3 078	3 067	3 070	3 034
Nowa Dęba	6 408	6 322	6 228	6 143	6 057	5 633	5 497	5 375	5 302	5 243

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

Różnica ta w relacji do liczby osób danej płci w 2021 roku jest większa niż w poprzedniej grupie wiekowej i wynosi dla kobiet 3,7%, a dla mężczyzn 3,78%. Na zmieniającą się liczbę mieszkańców w gminach oraz na negatywne trendy demograficzne w zakresie wzrostu liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym wpływ mają między innymi migracje. W pięciu z 9 gmin saldo migracji ma wartość dodatnią, w tym w gminie Pysznica jest to imponująca liczba 680 osób. W czterech gminach saldo migracji ma wartość ujemną, przy czym w gminie Zaklików wartość na przestrzeni lat wynosi jedynie -1.

Tabela 32. Migracje na pobyt stały gminne

Nazwa	Saldo migracji				
	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	1 436	3 612	6 183	4 483	3 404
PODKARPACKIE	-1 777	-2 741	-2 950	-1 956	-1 934
Bojanów	35	-15	48	13	19
Pysznica	133	144	124	129	150
Radomyśl nad Sanem	-6	15	2	3	22
Zaklików	10	7	-4	-8	-6
Zaleszany	49	40	20	77	32
Baranów Sandomierski	-25	-66	-31	-52	-56
Gorzyce	-74	-80	-103	-68	-108
Grębów	18	30	26	60	43
Nowa Dęba	-61	-81	-68	-30	-49

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

Wartości współczynnika przyrostu naturalnego nie pozostawiają złudzeń, co do przyszłości i utrzymywania się negatywnych trendów demograficznych, choć gmina Bojanów jest tutaj wyjątkiem, w którym wartość współczynnika w badanym okresie ani razu nie przybrała wartości ujemnej. W pozostałych gminach ujemne wartości zdecydowanie dominują.

Tabela 33. Współczynnik przyrostu naturalnego ogółem

Nazwa jednostki	2016	2017	2018	2019	2020
Baranów Sandomierski	-2.08	0.00	-3.35	-2.36	brak
Bojanów	0.13	0.00	2.12	3.18	brak
Gorzyce	-0.07	2.33	0.00	-0.30	brak
Grębów	0.00	2.02	-1.91	-0.50	brak
Nowa Dęba	-3.00	-1.98	0.00	-2.93	brak
Pysznica	-0.65	0.73	1.18	-1.53	brak
Radomyśl nad Sanem	-4.38	-1.23	2.33	-0.82	brak
Zaklików	-4.16	-3.94	-4.43	-4.68	brak
Zaleszany	-1.84	-3.22	-0.83	-0.82	brak

Źródło: <https://systemanaliz.pl/prezentacja?q=gJl2uoZcob>

Kolejną grupą osób o szczególnym znaczeniu w kontekście wdrażania LSR zdefiniowaną w trakcie procesu konsultacji stanowią osoby młode (absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych), którzy odnaleźli by dla siebie miejsce do życia i rozwoju zawodowego poprzez stworzenie im atrakcyjnych warunków dostarczających możliwości realizacji celów pozazawodowych w tym związanych z zakładaniem rodzin i wychowywaniem dzieci. Powyższe będzie możliwe do wdrożenia dzięki realizacji przedsięwzięć umożliwiających tworzenie wspieranych ze środków programu indywidualnych działalności gospodarczych. Osoby te to grupa absolwentów, którzy ukończyli szkoły zawodowe, technika i licea lub studia wyższe.

Ostatnią grupą wskazaną w ramach konsultacji społecznych LSR przez mieszkańców obszaru są osoby niepełnosprawne. Wykorzystując elementy definicji osoby z niepełnosprawnością z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych przyjęto, że osoby z niepełnosprawnościami to osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej. Osoby z niepełnosprawnościami dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności. Osoby niepełnosprawne określone jako osoby w niekorzystnej sytuacji zostały wskazane do objęcia szczególnym wsparciem w trakcie prac związanych z opracowaniem niniejszej strategii.

Tabele poniższe pokazują dane o osobach posiadających orzeczenia o niepełnosprawności z obszaru LGD. Są to statystyki za rok 2022. Źródłem pochodzenia danych są Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności przy Starostwie Powiatowym w Stalowej Woli i Tarnobrzegu.

Tabela. 34 Osoby z obszaru LGD posiadające orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Dane za 2022 r.

Gmina	Liczba mieszkańców posiadających orzeczenia o stopniu niepełnosprawności				
	Znacznym	Umiarkowanym	Lekkim	Kobiety	Mężczyźni
Baranów Sandomierski	75	115	24	107	142
Bojanów	32	59	15	60	46
Nowa Dęba	150	204	85	244	143
Grębów	55	117	38	139	121
Gorzyce	233	147	33	149	149

Pysznica	60	105	23	96	92
Radomyśl nad Sanem	33	67	16	61	55
Zaklików	50	67	16	80	53
Zaleszany	52	124	25	110	91

Źródło: Dane PCPR w Stalowej Woli oraz Tarnobrzegu 2022 r.

IV.III. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR.

Zaprezentowana poniżej analiza SWOT została opracowana w okresie od lipca do września 2022r. Realizowane z mieszkańcami poszczególnych Gmin objętych LSR spotkania były miejscem refleksji i dyskusji o obszarze. Spotkania te pozwoliły na wypracowanie metodami warsztatowymi wniosków pozwalających na zaprezentowanie mocnych i słabych stron obszaru oraz możliwych szans i zagrożeń. Uczestnicy na bieżąco zgłaszali swoje wnioski, uwagi i rekomendacje dotyczące tworzonej analizy SWOT, jak również wypracowywanych na w.w. spotkaniach propozycji celów i przedsięwzięć.

Opracowując analizę SWOT, uwzględniano specyfikę obszaru, jak również specyficzne uwarunkowania lokalne charakterystyczne dla obszaru w tym poszczególnych sołectw i miast.

SILNE STRONY OBSZARU.	SŁABE STRONY OBSZARU.
• <i>przedsiębiorczość i duży współczynnik dobrze prosperujących firm na terenie gminy;</i> • <i>rozwinięty sektor usług na rzecz mieszkańców regionu;</i> • <i>dobrze rozwinięty przemysł lekki;</i> • <i>duża liczba firm świadczących usługi transportowe oraz przeładunkowe - LHS;</i> • <i>specjalne strefy ekonomiczne w regionie;</i> • <i>korzystne warunki dla powstawania przedsiębiorstw związane z niskimi podatkami;</i> • <i>rozbudowana infrastruktura komunalna;</i> • <i>dobrze rozwinięte węzły komunikacyjne na terenach gmin;</i> • <i>korzystne warunki dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego;</i> • <i>sąsiedztwo ośrodków miejskich: Stalowa Wola, Tarnobrzeg, Sandomierz;</i> • <i>zasoby przyrodniczo-historyczne, Wisła i jej dolina, Puszcza Sandomierska, unikalna kultura Lasowiacka;</i> • <i>dobrze zaplecze rekreacyjne na terenach sołectw;</i> • <i>potencjał uzdrowiskowy – zasoby wód leczniczych;</i> • <i>dobrze wyposażone szkoły oraz bogate zaplecze edukacyjne;</i> • <i>szkolnictwo średnie na terenach gmin;</i> • <i>istniejące zaplecze lokalowe do organizowania edukacji formalnej i nieformalnej;</i> • <i>rozwijająca się działalność w obszarze kultury na poziomie sołectw;</i> • <i>aktywne organizacje pozarządowe w tym OSP</i>	• <i>odpływ osób młodych związany z migracją zarobkową;</i> • <i>niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców;</i> • <i>niski poziom zarobków;</i> • <i>słabo rozwinięta baza noclegowa na rzecz obsługi turystów;</i> • <i>słabo rozwinięta infrastruktura do uprawiania turystyki rowerowej;</i> • <i>peryferyjność względem głównych ośrodków miejskich;</i> • <i>wysokie koszty utrzymania oświetlenia dróg, miejsc użytkowanych przez mieszkańców, obiektów użyteczności publicznej spowodowane wysokimi cenami energii;</i> • <i>słaby poziom infrastruktury – brak kanalizacji w niektórych sołectwach;</i> • <i>brak scalonych obszarów służących tworzeniu dużych inwestycji;</i> • <i>bliskość poligonu, tereny zamknięte i wyłączone z możliwości uprawiania turystyki, zbiorów runa leśnego oraz uciążliwość związana z ćwiczeniami wojska;</i> • <i>tereny zalewowe i zagrożenie powodziowe spowodowane rzeką Łęg;</i> • <i>słaba oferta zajęć edukacyjnych i rozwojowych dla dzieci i młodzieży w systemie pozaszkolnym;</i> • <i>niedostatecznie wykorzystywany potencjał szkół kształcących na poziomie zawodowym, średnim;</i> • <i>niedostatecznie rozwinięte formy opieki nad</i>

i KGW; • rozwijający się potencjał grupy seniorów aktywnych w działaniach społecznych (Uniwersytet III Wieku, Kluby Seniora, etc.);	dziećmi poniżej 3 roku życia; • niski poziom zintegrowania mieszkańców oraz utożsamiania się z gminą; • ubożenie społeczeństwa związane z kryzysem na świecie; • starzenie się społeczeństwa, niż demograficzny; • niedostateczne wsparcie finansowe sektora NGO ; • brak stałego wsparcia seniorów w ich rozwoju – niewykorzystanie potencjału (kapitału ludzkiego) w tej grupie społecznej;
SZANSE ROZWOJOWE OBSZARU	PRZESZKODY ROZWOJOWE OBSZARU
• możliwość rozwoju sektora usług i produkcji; • rozwijający się przemysł ciężki i zbrojeniowy w regionie; • istniejące na obszarze specjalne strefy ekonomiczne; • realizacja nowych przedsięwzięć gospodarczych, rozwój nowych technologii produkcji w ramach istniejących dużych zakładów produkcyjnych; • planowane inwestycje budowy regionalnych dróg szybkiego ruchu w związku z rozwojem Huty Stalowa Wola; • plany budowy trasy S9 i obwodnicy dla Nowej Dęby; • modernizacja linii kolejowej L25; • bliskość ośrodków miejskich takich jak: Stalowa Wola, Tarnobrzeg i Sandomierz; • rozwój poligonu wojskowego i obecność żołnierzy z NATO; • dogodne tereny pod budownictwo jednorodzinne, infrastruktura przyjazna osiedlaniu się; • położenie gminy wśród naturalnych zasobów przyrodniczych położenie na obrzeżach Puszczy Solskiej i Puszczy Sandomierskiej oraz kompleksu Lasy Janowskie, bogate zasoby historyczne i kulturowe; • pokłady wód leczniczych; • aktywność sektora pozarządowego; • zaplecze lokalowe i baza dla działań sektora NGO; • funkcjonujące szkolnictwo średniego szczebla; • możliwość wykorzystania środków pomocowych z UE.	• odpływ młodych osób w poszukiwaniu pracy dającej większe zarobki; • niski poziom zarobków względem innych rejonów Polski; • planowana droga S74, która w planach ma podzielić region; • brak stabilności energetycznej oraz bliskość z granicą Ukrainy, gdzie obecnie toczy się wojna; • poligon wojskowy – tereny wyłączone i ograniczenia wynikające z tego; • obawy inwestorów na bliskość poligonu i lokalizację (wchód Polski) z uwagi na wojnę na Ukrainie i zagrożenie atakiem Rosji na cele militarne NATO; • polityka Lasów Państwowych utrudniająca rozwój budownictwa i przekształcania gruntów pod inwestycje; • pogłębiający się kryzys energetyczny; • wysoki wskaźnik inflacji; • niechęć społeczna związana z podejmowaniem działań na rzecz tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw; • wzrastające koszty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej; • starzejące się społeczeństwo.

Pierwszym czynnikiem zwracającym uwagę jest duży współczynnik dobrze prosperujących firm oraz dobrze rozwinięte usługi. Są to mocne strony regionu, które z pozoru powinny zapewniać miejsca pracy oraz możliwość awansu i dobrych zarobków, co zostało zauważone i wskazane jako słabe strony. Powyższe może wynikać z faktu, iż lokalne przedsiębiorstwa, które mogą się pochwalić dobrymi wynikami to firmy jednoosobowe, które nie generują miejsc pracy i możliwości pozyskiwania dobrego wynagrodzenia. Drugą możliwością jest z kolei udział przedsiębiorstw z właścicielem nie mieszkającym lokalnie, którego polityka firmy może niekorzystnie wpływać na zatrudnienie lokalnych mieszkańców.

Ważnym czynnikiem jest również odpływ młodych ludzi, którzy przez potencjalnego pracodawcę są postrzegani jako bardziej pożądanymi pracownicy, z kolei zaś drożsi w utrzymaniu. Młodzi ludzie, którzy chcieliby osiągnąć niezależność nie wiedzą jak do tego dojść przez co opuszczają rodzinne strony i poszukują miejsca pracy w większych miastach, gdzie oferta jest zdecydowanie większa. Założenie firmy ich zdaniem wiąże się z mnóstwem dokumentów do przygotowania oraz nakładem finansowym, które młode osoby nie mają skąd wziąć. Nie mają również wiedzy i umiejętności w pozyskiwaniu środków z publicznych projektów, z różnego rodzaju dotacji i grantów. Dobrą odpowiedzią na te potrzeby młodych ludzi mogłyby być szkolenia z zakresu pisania biznesplanów i pozyskiwania środków publicznych na założenie firmy. Młodzież (absolwenci szkół) została wskazana jako osoby pozostające w niekorzystnej sytuacji.

Inwestycje w energię odnawialną to zdaniem mieszkańców przyszłościowe inwestycje wzmacniające potencjał regionu. Wpływające na zarówno bezpieczeństwo mieszkańców, ofertę edukacyjną, rekreacyjną jak i jakość świadczonych usług publicznych na rzecz mieszkańców, podmiotów publicznych i prywatnych działających na obszarze LGD. Powyższe np. nawiązuje do kwestii infrastrukturalnych jakim jest oświetlenie, które jest niezbędne do zagwarantowania bezpieczeństwa mieszkańców, jak również do zakresu usług publicznych.

Kolejnym istotnym aspektem jaki powinna uwzględniać LSR jest rozwój turystyczno-kulturowo-edukacyjny. Na obszarze występuje potencjał uzdrowiskowy - zasoby wód leczniczych, jak również krajobrazowy sprzyjający w.w. rozwojowi. Położenie obszaru na obrzeżach Puszczy Solskiej i Puszczy Sandomierskiej oraz kompleksu Lasów Janowskich to bogate historycznie i kulturowe obszary, które mogą zagwarantować ludności napływowej spokój, ciszę i otoczenie przyrody, którego tak bardzo brakuje w dużych miastach.

Niewykorzystywanym atutem, który pokazuje się w analizie SWOT jest unikalna kultura Lasowiacka. Brakującym elementem wynikającym z analizy jest brak odpowiedniej promocji regionu i jego walorów kulturowo-przyrodniczych, których jest bardzo dużo.

Analiza sektora edukacyjnego pokazuje, iż jest to obszar wymagający interwencji w ramach LSR. Dostrzega się na obszarze braki w liczbie ośrodków świadczących opiekę dla dzieci poniżej 3 roku życia, co niejednokrotnie uniemożliwia młodym rodzicom rozpoczęcie zatrudnienia poprzez m.in. generowanie wysokich kosztów opieki.

Brakuje również oferty edukacyjnej i rozwojowej dla dzieci i młodzieży w systemie szkolnictwa podstawowego. Sytuacja wygląda lepiej w stosunku do edukacji na poziomie szkolnictwa średniego. Szkolnictwo średnie na obszarze posiada potencjał rozwojowy, który należy wykorzystać w oparciu o możliwe do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia. Należy zadbać by nie doszło do regresu.

Warto inwestować w edukację młodych ludzi, bo to oni niedługo będą stanowić nowych, samodzielnych mieszkańców regionu. Zajęcia pozaszkolne, wzbogacanie oferty edukacyjnej i promocja regionu to te elementy, dzięki którym istnieje szansa spadku emigracji z regionu.

Kolejną grupą, której należy poświęcić uwagę są osoby starsze. To one stanowią duży odsetek mieszkańców analizowanego obszaru i ich również należy wspierać. Uniwersytet III wieku i Klub Seniora to ciekawe inicjatywy umożliwiające starszym osobom skupić się na czymś innym niż obowiązki dnia codziennego. Jest to dla nich forma rozrywki, której nie może zabraknąć, aby współczynnik zadowolenia z życia w tym obszarze rósł. Nie można jednak zapomnieć, że osoby starsze to nieograniczona niczym mądrość, wiedza i bardzo bogate doświadczenie. Należy aktywizować ludzi starszych do działalności lokalnej. Po pierwsze przyniesie to ręk do pracy. Emeryci mają więcej czasu wolnego i mogą poświęcić swój czas i energię na wspieranie lokalnych

przedsięwziąć. Aktywizowanie starszych osób wzmacnia również współpracę międzypokoleniową, a wśród młodych ludzi niweluje (niestety) rosnące poglądy ateistyczne. Przykładami takich aktywizacji może być współorganizowanie jarmarku Bożonarodzeniowego, czy Wielkanocnego, dni gmin, dożynek, odpustów i innych imprez. Również można rozpocząć współpracę przy pisaniu wniosków dotacyjnych. To w końcu starsi ludzie znają najlepiej region i są w stanie wskazać obszary, które potrzebują szczególnej „opieki”.

Ostatnim aspektem jest wyraźnie zaznaczona obecność poligonu wojskowego, na obszarze Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”. Utrudnia to rozwój turystyki, czy zbiory runa leśnego przez uciążliwe ćwiczenia wojska. Kolejnym problemem wynikającym z obecności wojska jest tocząca się wojna za naszą wschodnią granicą. Potencjalni inwestorzy boją się, że Rosja będzie chciała zniszczyć cele militarne NATO, w tym te, na terenie Polski. Efektem tego jest wycofywanie bądź brak nowych inwestycji na rozwój obszaru.

Rozdział V. Spójność, komplementarność, synergia.

W ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, która została przygotowana przez Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania”, uznano, iż należy zaplanować takie działania, które zapewnią:

- spójność realizowanych działań tj. tworzących logiczną i uporządkowaną całość;
- komplementarność tj. stanu powstałego na skutek podejmowania uzupełniających się wzajemnie działań ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnego lub też tożsamego celu;
- synergę tj. stan osiągany po realizacji komplementarnych działań, które z założenia są ukierunkowane na wzajemne wzmocnianie efektów interwencji publicznej, pozwalające na większą skuteczność niż suma zindywidualizowanych / pojedynczych działań.

W związku z tym, mając na uwadze powyższe założenia w trakcie tworzenia strategii oraz to, iż będzie ona finansowana z dwóch funduszy, skoncentrowano się na ograniczeniu liczby celów, chcąc tym samym doprowadzić do sytuacji w której będziemy mieć do czynienia ze strategią o wysokim stopniu spójności, komplementarności i synergii.

To co można zauważyć w zaprezentowanych w LSR celach i przedsięwzięciach to przenikanie się w.w. funduszy wraz z zaplanowanymi dla nich przedsięwzięciami. Sytuacja ta tworzy spójność i komplementarność „wewnętrzną”, tj. osiąganą na poziomie LSR. Kolejne spostrzeżenie jakie możemy zauważyć analizując LSR, to spójność, komplementarność i synergia z innymi dokumentami planistycznymi / programowymi za pośrednictwem których możliwa będzie interwencja z wykorzystaniem środków pochodzących z UE na obszarze na jakim działa LGD. Te zależności zostaną przedstawione w dalszej części rozdziału.

Analizując powyższe uwarunkowania należy przypomnieć, iż od samego początku prac nad LSR zwracano na to szczególną uwagę. I tak np. w kwestii spójności działań element ten wzięty był już pod uwagę na wczesnym etapie formułowania celów. Realizowane to było w trakcie pierwszych spotkań z mieszkańcami w ramach „wsparcia przygotowawczego”. Uzyskanie tzw. spójności możliwym było dzięki grupowemu procesowi dokonywania analizy mocnych i słabych stron obszaru działania LGD, analizy szans i zagrożeń obszaru, oraz zdefiniowania potrzeb i problemów obszaru, jak i identyfikacji grup docelowych dla poszczególnych celów LSR.

Dzięki powyższemu określono cele i dokonano analizy ich powiązań w LSR. Tak sformułowane cele pozwoliły wyodrębnić przedsięwzięcia oddziałujące nawzajem na siebie w ramach wyodrębnionych celów. Wykorzystując doświadczenia z lat poprzednich przyjęto najlepsze dobre praktyki i wykorzystano zdobyte doświadczenia, które pozwoliły na opracowanie niniejszego dokumentu.

Podejście to pozwoliło na uzyskanie komplementarności strategii na wysokim poziomie. Fakt uczestnictwa w tworzeniu strategii przez osoby fizyczne, podmioty gospodarcze oraz publiczne doprowadził do stworzenia wizji rozwoju obszaru opartego o narzędzie jakim jest „multi impact fund”, tworzący jeden obszarowy budżet pozyskany ze środków finansowych o zróżnicowanych źródłach ich pochodzenia.

V.I. Zgodność celów LSR z celami dokumentów „wyższego stopnia”.

Tabela 35. Zgodność celów LSR z celami dokumentów „wyższego stopnia”, wspierających w swych założeniach zmiany na obszarze objętym LSR.

		Cele LSR	
		Czy zachodzi zgodność w ramach celu I (T/N)?	Czy zachodzi zgodność w ramach celu II (T/N)?
Zgodność LSR z celami określonymi w programach, z których zachodzi możliwość finansowania LSR			
1	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:32021R1058 Zgodność z wybranym celem polityki (CP5): „Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych”.	T	T
2	Europejski Fundusz Społeczny+ https://rpo.podkarpackie.pl/images/dok/2022/FEP/v_4.0/Projekt_FEP_2021-2027_v4_0_24X2022.pdf Zgodność z wybranym priorytetem: „Priorytet 7 – Kapitał ludzki gotowy do zmian”.	T	T
3	Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) https://www.rozwojspoleczny.gov.pl/media/113624/Program_FERS_zlozony_w_SFC-2.docx Zgodność z wybranym celem polityki (ESO4.8): „Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji (EFS+)”.	T	T
4	Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FEnIKS) na lata 2021-2027 https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/114714/FEnIKS_21_27_Przyjety_sklad4.pdf	T	T
5	Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 https://www.nowoczesnagospodarka.gov.pl/media/113028/FENG_zatwierdzony_przez_KE.pdf	T	T
6	Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej na lata 2021-2027 https://www.fepw.gov.pl/media/111649/FEPW_final.pdf	T	T
7	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 https://rpo.podkarpackie.pl/images/dok/2022/FEP/zatwierdzony/Za%C5%82.1_do_uchwa%C5%82y_ZWP_-_FEP_2021-2027.pdf	T	T

	Zgodność z wybranymi priorytetami: „Priorytet I - Konkurencyjna i cyfrowa gospodarka”, „Priorytet 6 – Rozwój zrównoważony terytorialnie”, „Priorytet 7 – Kapitał ludzki gotowy do zmian”, „Priorytet 8 – Rozwój lokalny kierowany przez społeczność”.		
Zgodność celów LSR z celami strategii rozwoju województwa oraz regionalnymi i lokalnymi strategiami rozwoju.			
8	Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 https://www.podkarpackie.pl/images/pliki/RR/2022/Strategia_rozwoju_wojew%C3%B3dztwa_-_Podkarpackie_2030_-_Sejmik_WP_28.09.2020_r.pdf Zgodność z wybranymi celami: „1.3. Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie. Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki”; „2.1. Edukacja. Podniesienie jakości edukacji i jej dostosowanie do wyzwań społeczeństwa przyszłości”; „4.2. Planowanie przestrzenne wspierające aktywizację społeczności i aktywizacja obszarów zdegradowanych. Poprawa zarządzania przestrzenią oraz przeciwdziałanie występowaniu wykluczenia osób i obszarów ze względu na ograniczenia ekonomiczne czy infrastrukturalne”;	T	T
9	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2021-2030 (RIS) https://rsi.podkarpackie.pl/wp-content/uploads/2022/01/Regionalna-Strategia-Innowacji-Wojewodztwa-Podkarpackiego-na-lata-2021-2030.pdf Zgodność z wybranym celem: „Cel nr 2 Wzrost innowacyjności i konkurencyjności podkarpackich przedsiębiorstw”.	T	T
10	Strategia Rozwoju Powiatu Tarnobrzckiego na lata 2021-2027 (https://bip.tarnobrzkeski.pl/fck_pliki/2022/Strategia_2021_2027.pdf) Zgodność z wybranymi celami: „Cel operacyjny: Ułatwienie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości”, „Cel operacyjny: Zwiększenie poziomu atrakcyjności powiatu poprzez wsparcie innowacyjnych inwestorów”, „Cel operacyjny: Działania podejmowane w kierunku poprawy jakości funkcjonowania budynków użyteczności publicznej”, „Cel operacyjny: Poprawa jakości kształcenia i stworzenie sprzyjających warunków edukacyjnych”.	T	T
11	Strategia Rozwoju Gminy Baranów Sandomierski (https://baranowsandomierski.pl/wp-content/uploads/2021/03/strategia_rozwoju_mig_baranow_sandomierski_2016-2022.pdf) Zgodność z wybranymi celami: „Cel strategiczny 2. Stworzenie szans i warunków rozwoju gospodarczego w celu poprawy warunków rozwoju zawodowego i zrównoważenia w strukturze zatrudnienia na terenie Gminy”, „Cel strategiczny 3. Poprawa jakości przestrzeni i usług publicznych oraz dostępności opartej na rozwoju infrastruktury”,	T	T
12	Strategia Rozwoju Gminy Bojanów	brak	brak
13	Strategia Rozwoju Gminy Grębów	brak	brak
14	Strategia Rozwoju Gminy Gorzyce	T	T

	http://www.gorzyce.itl.pl/bip/atach/4/7381/13486/LII.349.22.pdf <i>Zgodność z wybranymi celami: Cele strategiczne: „Wysoka jakość życia mieszkańców Gminy Gorzyce”; „Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców Gminy Gorzyce”.</i>		
15	Strategia Rozwoju Gminy Nowa Dęba http://www.nowadeba.pl/download/gfx/nowadeba2012/pl/nowadebauslugi/264/120/strategia_rozwoju_gminy_nowa_deba_na_lata_20222030.pdf <i>Zgodność z wybranymi celami: Cele strategiczne: „Silna gospodarka”; „Mocny kapitał społeczny”, „Wysokiej jakości przestrzeń i środowisko”.</i>	T	T
16	Strategia Rozwoju Gminy Pysznica https://cms-v2-files.idcom-jst.pl/sites/143/wiadomosci/60027/files/uchwalal379202220221229.pdf <i>Zgodność z wybranymi celami: Cele strategiczne: „Wzmocnienie potencjału gospodarczego”; „Wysoki poziom kapitału społecznego”, „Harmonijny ład przestrzenny i czyste środowisko”.</i>	T	T
17	Strategia Rozwoju Gminy Radomyśl nad Sanem	brak	brak
18	Strategia Rozwoju Gminy Zaklików	brak	brak
19	Strategia Rozwoju Gminy Zaleszany http://www.zaleszany.pl/asp/pliki/download/20200902_strategia_gminy_zaleszany.pdf <i>Zgodność z wybranymi celami: Cele strategiczne: „Wysoka jakość usług kulturalnych i edukacyjnych świadczonych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany.”; „Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom z terenu Gminy Zaleszany optymalnych warunków do życia i prowadzenia działalności.”, „Zapewnienie mieszkańcom Gminy równoprawnych warunków do samodzielnego i aktywnego uczestnictwa w sferze życia społecznego i uczestnictwa w profilaktyce zdrowotnej”.</i>	T	T

Źródło: opracowanie własne

Powyższa tabela przedstawia informacje wraz z linkami do dokumentów źródłowych na podstawie, których dokonano weryfikacji zgodności LSR z celami określonymi w programach które stwarzają możliwość dywersyfikacji finansowania LSR.

W przypadku Gmin: Bojanów, Radomyśl nad Sanem, Zaklików dokonano analizy zbieżności planowanych do realizacji działań poprzez analizę pozyskanych informacji i wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami poszczególnych samorządów lokalnych, których wyniki zostały zaprezentowane w rozdziale IV w tabeli określającej potrzeby rewitalizacji miejsc na terenie w. w. gmin, jako kompleksowego procesu społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-infrastrukturalnego.

V.II. Zgodność na poziomie przedsięwzięć ze strategią województwa podkarpackiego.

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania przewiduje do realizacji 12 niżej wymienionych przedsięwzięć:

1. P.1.1 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla nowo powstających mikroprzedsiębiorstw ukierunkowane na wsparcie grup określanych jako osoby będące w niekorzystnej sytuacji;
2. P.1.2 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla nowo powstających mikroprzedsiębiorstw wdrażających projekty innowacyjne;
3. P.1.3 Działania na rzecz powstawania sektora usług na obszarze LGD;
4. P.1.4 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla istniejących mikroprzedsiębiorstw wdrażających projekty innowacyjne;
5. P.1.5 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla istniejących mikroprzedsiębiorstw świadczących usługi dla mieszkańców obszaru LGD;
6. P.1.6 Inwestycje w odnawialne źródła energii umożliwiające dywersyfikację dochodów lub minimalizację kosztów;
7. P.1.7 Wsparcie osób dorosłych, poprzez realizację programów kształcenia ustawicznego;
8. P.2.1 Kształtowanie i tworzenie przestrzeni publicznej, w tym np. deptaki, fontanny, ogrody, place zabaw, boiska rekreacyjne, altany, miejsca na ogniska, izby pamięci regionalnej, miejsca edukacji regionalnej, wioski tematyczne itp.;
9. P.2.2 Remonty, modernizacja, wyposażenie i doposażenie obiektów publicznych i społeczno – kulturowych, w tym m.in. świetlic wiejskich, bibliotek, szkół, przedszkoli, domów seniora itp.;
10. P.2.3 Wsparcie inicjatyw wzmacniających zdolności, kompetencje i umiejętności uczniów;
11. P.2.4 Wsparcie szkół na terenach wiejskich umożliwiających realizację działań związanych z edukacją dzieci i młodzieży;
12. P.2.5 Realizacja usług społecznych związanych z edukacją nieformalną adresowanych na rzecz osób dorosłych i seniorów;

Powyższe przedsięwzięcia zostały wskazane do realizacji w ramach dwóch celów, które pozostają w zgodności z celami programów z których finansowana będzie LSR, a także z celami strategii rozwoju województwa podkarpackiego. W powyższej tabeli tj. określającej „Zgodność celów LSR z celami strategii rozwoju województwa oraz regionalnymi i lokalnymi strategiami rozwoju”, wskazano zgodność z następującymi Priorytetami i celami szczegółowymi priorytetu:

1. „1.3. Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie. Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki”;
2. „2.1. Edukacja. Podniesienie jakości edukacji i jej dostosowanie do wyzwań społeczeństwa przyszłości”;
3. „4.2. Planowanie przestrzenne wspierające aktywizację społeczności i aktywizacja obszarów zdegradowanych. Poprawa zarządzania przestrzenią oraz przeciwdziałanie występowaniu wykluczenia osób i obszarów ze względu na ograniczenia ekonomiczne czy infrastrukturalne”.

W ramach powyższych celów w „Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030” wskazano następujące kierunki działań, które są komplementarne w stosunku do przedsięwzięć wskazanych w LSR:

- w ramach „Budowy „kultury innowacyjności” w gospodarce regionalnej” (1.3.1.) komplementarność występuje w przypadku następujących działań:

- a) zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw jako warunek ich ekspansji na rynkach krajowych i zagranicznych;
- b) wspieranie działań w zakresie tworzenia i wdrażania innowacji;

- w ramach „Wspierania innowacyjności w gospodarce” (1.3.2.) komplementarność występuje w przypadku następującego działania:

- a) tworzenie i wzmacnianie warunków do tworzenia i rozwoju start-upów;

- w ramach „Podnoszenia konkurencyjności gospodarki regionalnej w sektorze turystyki” (1.3.6.) komplementarność występuje w przypadku następujących działań:
 - a) podniesienie konkurencyjności branży turystycznej z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych i kulturowych województwa;
 - b) wzrost standardu usług i obiektów wobec zwiększających się wymagań i wzrastającej presji konkurencyjnej;
- w ramach „Poprawy jakości edukacji i dostępności usług edukacyjnych” (2.1.1.) komplementarność występuje w przypadku następujących działań:
 - a) redukowanie nierówności ograniczających dostępność dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi m.in. z obszarów wiejskich i pozostających w trudnej sytuacji ekonomicznej;
 - b) wsparcie stosowania niestandardowych form nauczania w procesie nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych i transwersalnych oraz rozwoju postaw kreatywnych i innowacyjnych;
 - c) wspieranie szkolnych projektów edukacyjnych, realizowanych przez uczniów pod opieką nauczycieli;
 - d) wspieranie nauki języków obcych na wszystkich etapach edukacyjnych;
- w ramach „Rozwoju nowoczesnej infrastruktury edukacyjnej” (2.1.3.) komplementarność występuje w przypadku następującego działania:
 - a) redukowanie nierówności ograniczających dostępność dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi m.in. z obszarów wiejskich i pozostających w trudnej sytuacji ekonomicznej;
- w ramach „Lokalne działania aktywizujące społeczność regionu” (4.2.3.) komplementarność występuje w przypadku następujących działań:
 - a) tworzenie i udostępnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz poprawa jakości jej wykorzystania z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
 - b) budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów służących rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami;
 - c) zapewnienie komplementarności inwestycji infrastrukturalnych z działaniami społecznymi;
 - d) wsparcie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność;
 - e) wsparcie lokalnych strategii i programów rozwoju w kierunku wykorzystania regionalnych potencjałów i zasobów.

V.III. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

Cel nr I. Budowa potencjału gospodarczego obszaru LGD poprzez wsparcie finansowe mikroprzedsiębiorstw, startupów oraz realizację programów edukacyjnych podnoszących kwalifikacje zawodowe lub umożliwiające przekwalifikowanie się.

W ramach celu nr I zakłada się, iż integracja podmiotów może zachodzić na poziomie mono i dwu funduszowym.

1. w przypadku integracji monofunduszowej może ona zachodzić w ramach współpracy beneficjentów korzystających ze wsparcia w ramach przedsięwzięć: P.1.1 - P.1.6;
2. w przypadku integracji na poziomie dwu funduszowym mogą zachodzić interakcje występujące w w.w. punkcie połączone z podmiotami edukacyjnymi świadczącymi usługi na rzecz beneficjentów z sektora gospodarczego korzystający z pomocy oferowanej w ramach przedsięwzięć P.1.1 – P.1.7.

Integracja podmiotów w ramach celu I realizowana będzie poprzez wprowadzenie do Lokalnych Kryteriów Wyboru Operacji, kryteriów premiujących procesy integrujące sektory, zasoby, partnerów komplementarnych lub społecznych lub gospodarczych sprzyjających rozwojowi podmiotu ubiegającego się o wsparcie finansowe.

Realizacja poszczególnych przedsięwzięć w ramach celu, zakłada współdziałanie sektorów publicznego, społecznego oraz gospodarczego czyli samorządów gmin, organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, stowarzyszeń, osób fizycznych i przedsiębiorców. Niewątpliwie zauważalne to będzie w przypadku realizacji przedsięwzięć edukacyjnych połączonych z systemem wsparcia przedsiębiorstw w zakresie rozwijania działalności gospodarczej, jak również w przypadku procesu tworzenia nowych podmiotów gospodarczych w tym przez osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.

Dodatkowym narzędziem integrującym podmioty z obszaru, jak i działające na obszarze będzie narzędzie jakim jest „aktywizacja obszarowa”, tj. realizowana przez LGD w ramach działań takich jak: spotkania informacyjne, spotkania aktywizacyjne, spotkania robocze - eksperckie, informacje i komunikaty upowszechniane za pośrednictwem narzędzi informatycznych, publikacje informacyjno - promocyjne.

Cel nr II. Budowa potencjału społecznego obszaru LGD poprzez tworzenie dogodnych warunków do życia i rozwoju.

W ramach celu nr II zakłada się, iż integracja podmiotów podobnie jak w przypadku celu I może zachodzić na poziomie mono i dwu funduszowym.

1. w przypadku integracji monofunduszowej może ona zachodzić w ramach współpracy beneficjentów korzystających ze wsparcia w ramach przedsięwzięć: P.2.1 - P.2.2;
2. w przypadku integracji na poziomie dwu funduszowym mogą zachodzić interakcje występujące w w.w. punkcie połączone z podmiotami edukacyjnymi świadczącymi usługi na rzecz beneficjentów z sektora gospodarczego korzystający z pomocy oferowanej w ramach przedsięwzięć P.2.1 – P.2.5.

Integracja podmiotów w ramach celu I realizowana będzie poprzez wprowadzenie do Lokalnych Kryteriów Wyboru Operacji, kryteriów premiujących procesy integrujące sektory, zasoby, partnerów komplementarnych lub społecznych lub gospodarczych sprzyjających rozwojowi podmiotu ubiegającego się o wsparcie finansowe.

Realizacja poszczególnych przedsięwzięć w ramach celu, zakłada współdziałanie sektorów: publicznego, społecznego oraz gospodarczego czyli samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, stowarzyszeń, osób fizycznych i przedsiębiorców. Niewątpliwie zauważalne to będzie w przypadku realizacji przedsięwzięć wpływających na poprawę jakości życia mieszkańców, warunków prowadzenia działalności gospodarczej, działań edukacyjnych adresowanych na rzecz dzieci i młodzieży zamieszkujących obszar LGD.

Dodatkowym narzędziem integrującym podmioty z obszaru, jak i działające na obszarze będzie narzędzie jakim jest „aktywizacja obszarowa”, tj. realizowana przez LGD w ramach działań takich jak: spotkania informacyjne, spotkania aktywizacyjne, spotkania robocze - eksperckie, informacje i komunikaty upowszechniane za pośrednictwem narzędzi informatycznych, publikacje informacyjno - promocyjne.

V.IV. Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR.

Podejście LEADER to jedno z najbardziej popularnych i rozpoznawalnych narzędzi rozwoju obszarów wiejskich, które – można powiedzieć, jest już silnie zakorzenione na obszarze Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” świadczą o tym składane propozycje projektów, wnioski o dofinansowanie i to zarówno dużych projektów inwestycyjnych realizowanych przez JST, projektów gospodarczych realizowanych przez podmioty prowadzące działalność na obszarze LGD, projektów mieszkańców podejmujących działalność gospodarczą z wykorzystaniem środków LGD, czy też różnorodnych działań znajdujących swoje dofinansowanie LGD, jakie realizowane są przez lokalne organizacje pozarządowe. Wzrastająca świadomość posiadania na obszarze tego mechanizmu, tj. programu LEADER pomaga włączać mieszkańców wsi w proces oddolnego podejmowania decyzji i działań mających na celu poprawę jakości ich życia. Mieszkańcy wiedzą, że w tej metodzie są oni najważniejszym podmiotem tego procesu. Zaplanowane z mieszkańcami i dla mieszkańców działania jakie zostały wskazane w LSR stworzyły spójny zbiór przedsięwzięć zamkniętych w ramach dwóch zidentyfikowanych i zrozumiałych celów. Fakt ten pozwoli na ich osiągnięcie, oraz zaspakaja lokalne potrzeby. Dodatkowo należy tu wspomnieć, iż takie podejście pozwala także na osiągnięcie celów UE nawiązujące do potrzeby zwalczania wszelkich dyskryminacji, wykluczenia społecznego, a także osiągnięcie zrównoważonego rozwoju opartego na trwałym wzroście gospodarczym.

W konsekwencji realizacji takiego podejścia (tj. osiągania celów poprzez realizację zidentyfikowanych przedsięwzięć) uwzględniającego współdziałanie różnych czynników, można powiedzieć, iż jego efekt będzie większy niż suma poszczególnych oddzielnych działań. Właśnie takie podejście na obszarze LGD pozwoli na uzyskanie efektu synergii. Takie zintegrowane podejście posiada duży element przewagi organizacyjnej w stosunku do realizacji pojedynczych zdeintegrowanych przedsięwzięć. Układ składający się z takiej grupy przedsięwzięć przewidujący realizację komplementarnych (z innych funduszy) przedsięwzięć pozwala na osiągnięcie lepszych wyników wpływów zmian na otoczenie wewnętrzne LGD. Niewątpliwie zdiagnozowane słabe strony i problemy będą stopniowo niwelowane i rozwiązywane.

Obszar LGD będzie rozwijał się eliminując braki w zabezpieczeniu (w tym poprawie) infrastruktury publicznej, rekreacyjnej, kulturalnej, dostępności do usług, dostępności do funduszy na rozwój gospodarki, zabezpieczenia potrzeb społecznych w zakresie przynależności do grup społecznych tworzących różnorodne formy integracji, aktywizacji. Sfera edukacyjna będzie powiązana z infrastrukturą i gospodarką, będzie uwzględniać zarówno potrzeby osób dorosłych jak i dzieci i młodzieży.

Dzięki temu, iż wśród członków LGD funkcjonują samorządy lokalne, firmy produkcyjne i usługowe (zatrudniających mieszkańców obszaru w tym wykwalifikowanych ekspertów), organizacje pozarządowe, rolnicy, mieszkańcy w tym seniorzy, to skierowanie energii w nich zgromadzonej na wspólny cel - da zapewne dużo większe niż spodziewane efekty.

Rozdział VI. Cele i wskaźniki

VI.1. Opis celów LSR

Proces dochodzenia do sformułowania celów realizowany był w trakcie przewidzianego dla zadania jakim było opracowanie LSR tak zwanego „Wsparcia przygotowawczego”, na które Zarząd Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” w miesiącu maju 2022 roku podpisał z Zarządem Województwa Podkarpackiego stosowną umowę. Zgodnie z powyższym w każdej Gminie obszaru zostały przeprowadzone spotkania umożliwiające sformułowanie celów, jakie znalazły się w niniejszym dokumencie.

W trakcie spotkań dokonywano analizy mocnych i słabych stron obszaru działania LGD, analizy szans i zagrożeń obszaru działania LGD, zdefiniowano potrzeby i problemy obszaru działania LGD, a także dokonano identyfikacji grup docelowych dla poszczególnych celów LSR.

Dzięki powyższemu określono cele i dokonano analizy ich powiązań w LSR. Przeprowadzone spotkania pozwoliły wyodrębnić dwa cele zawierające dwanaście specyficznych przedsięwzięć oddziaływujących nawzajem na siebie (nastąpiło to w konsekwencji publikacji dokumentacji konkursowej. Zaznaczyć należy, iż w wyniku powyższego Zespół ds. opracowania LSR dokonał konsolidacji celów i przedsięwzięć w sposób pozwalający na przedstawienie efektów synergii poszczególnych przedsięwzięć w ramach opracowanych celów. Czynność ta została dokonana ze względu na wymogi konkursowe).

Opracowując powyższe uczestnicy kierowali się chęcią stworzenia takiej strategii, która będzie posiadać wzajemnie uzupełniające się działania, będące ze sobą wzajemnie powiązane z uwzględnieniem faktu, iż wszystkie zaplanowane w tej strategii działania mają służyć ludziom. Ludziom, którzy są mieszkańcami obszaru, jak również tych, którzy planują związać się z tym obszarem poprzez różnego rodzaju decyzje inwestycyjne, w tym np. rozwijanie działalności gospodarczych służących innym mieszkańcom.

Uczestnicy poszczególnych spotkań zwracali również uwagę na to, iż powyższe decyzje wynikać mogą również z faktu poprawy warunków do życia na obszarze w tym: dostępu do usług publicznych, komunalnych, edukacyjnych, rekreacyjnych i kulturalnych – bez tego nie ma mowy o tym, iż obszar może się rozwijać w sposób zrównoważony. Dlatego też, uzupełnieniem działań o charakterze gospodarczym bezwzględnie muszą być realizowane cele pozwalające na „inwestycje w infrastrukturę publiczną sprzyjającą ożywieniu gospodarczemu oraz tworzeniu dogodnych warunków do życia na obszarze LGD”, jak i mające wpływ na „wzmocnienie kapitału społecznego poprzez tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju mieszkańców obszaru LGD”.

Podczas definiowania celów i poszczególnych przedsięwzięć nawiązywano do diagnozy obszaru i analizy SWOT, w ramach której, m.in. zauważono / stwierdzono:

- duży współczynnik dobrze prosperujących firm oraz dobrze rozwinięty sektor usług;
- odpływ młodych ludzi i potrzeba ich zatrzymania na obszarze LGD;
- potrzeby inwestycyjne w energię odnawialną, które traktowane są jako przyszłościowe inwestycje wzmacniające potencjał obszaru;
- potrzeby rozwoju turystycznego;
- potrzeby rozwoju kulturowego;
- potrzeby rozwoju różnego rodzaju form działalności edukacyjnej adresowanej do mieszkańców obszaru;
- potrzeby rozwoju infrastruktury służącej rekreacji;

Zdefiniowane i opracowane cele - jak to powyżej potwierdzono są w stosunku do siebie komplementarne, a także zgodne z zakresami tematycznym przewidzianymi do realizacji w ramach Lokalnych Strategii Rozwoju przewidzianych dla strategii wielofunduszowych, tj. uwzględniają:

- rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki w szczególności: podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne oraz rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej;
- poprawę dostępu do usług dla lokalnych społeczności;
- poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej;
- rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną;
- wsparcie szkół na terenach wiejskich;

- wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu kompetencji;
- usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej.

Znaczącym w trakcie ustalania celów i przedsięwzięć były zgłaszane uwagi, mówiące o tym, iż należy zadbać o dekoncentrację dystrybucji środków finansowych w ramach obszaru - tak, by możliwym było redystrybuowanie środków do jak największej liczby miejscowości, gdzie środki na inwestycje są wymagane i niezbędne dla poprawy sytuacji społeczno – gospodarczej. Temu rozwiązaniu służyć mają kryteria wyboru projektów, które będą premiować inwestycje na obszarach / miejscowościach o dużych potrzebach inwestycyjnych do których środki jeszcze nie były adresowane. Dla potwierdzenia w.w. mieszkańcy użyli argumentów mówiących, iż inwestycje o charakterze gospodarczym tworzące nowe miejsca pracy jakie realizowane mogą być w małych miejscowościach mają duży wpływ na sytuację społeczną rodzin osób zatrudnionych w takich firmach.

Obserwacja ta potwierdza, iż taki dobór rozwiązań i propozycji celów zapewnia komplementarność przedsięwzięć oraz zrównoważony rozwój obszaru na którym działa Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania”.

Celem kontynuacji i profesjonalizacji działań związanych z przygotowaniem LSR decyzją Zarządu powołano zespół ds. opracowania LSR. Zespół ten zapewnia możliwość wyrażenia własnej opinii lub opinii grupy interesów nt. przygotowanych treści i propozycji podziału środków finansowych na poszczególne cele szczegółowe i przedsięwzięcia.

Członkowie w.w. zespołu wraz Zarządem LGD oraz członkami Rady LGD na spotkaniu w grudniu 2022 r. jednogłośnie przyjęli propozycję podziału środków finansowych mówiącej o alokacji ok. 60% budżetu na wdrażania LSR na działania związane z przedsiębiorczością z czego ok. 40% powyższej kwoty ma być przeznaczona na przedsięwzięcia związane z podejmowaniem działalności gospodarczej. Ponadto w w.w. terminie ustalono też maksymalną wartość pomocy dla przedsięwzięć w zakresie podejmowania działalności gospodarczej w wysokości 100 tys. złotych (przy kursie 4,0 zł/eur tj. 25.000,00 €). O powyższym zadecydowały informacje pozyskane ze złożonych do biura LGD fiszek projektowych w których to osoby zainteresowane miały możliwość wskazania budżetów planowanych przez nich do realizacji projektów, jak również na wysokość w.w. wartości oraz dotychczasowej kwoty pomocy jaka udzielana była beneficjentom przez LGD w ramach perspektywy 2014 – 2020.

Oprócz prac w.w. zespołu - na bieżąco wszyscy zainteresowani mają możliwość konsultować się w sprawie LSR, zgłaszać swoje uwagi, uczestniczyć w organizowanych spotkaniach. Na podstawie uzyskanych od w.w. informacji opracowano poniżej zaprezentowane cele i przedsięwzięcia.

Tabela 36. Opis celów oraz opis przedsięwzięć realizujących cele LSR.

Cel 1. Budowa potencjału gospodarczego obszaru LGD poprzez wsparcie finansowe mikroprzedsiębiorstw, startupów oraz realizację programów edukacyjnych podnoszących kwalifikacje zawodowe lub umożliwiające przekwalifikowanie się. Ukierunkowanie na: - rozwój mikroprzedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacji; - wsparcie rozwoju mikroprzedsiębiorczości poprzez inwestycje; W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy oraz potencjał obszaru, LGD zaplanowała przedsięwzięcia nastawione na wsparcie inwestycji umożliwiających finansowanie przedsięwzięć gospodarczych pozwalających na osiedlanie się, lub też pozostawanie na obszarze tych mieszkańców, którzy pracując poza obszarem mogliby tutaj podjąć działalność gospodarczą. Ponadto założono, iż realizowane wsparcie w ramach celu pozwoli na budowanie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw działających na obszarze LGD, a także kreowanie nowych miejsc pracy. Realizacja tych zamierzeń pozwoli na ograniczenie negatywnych zjawisk zidentyfikowanych w trakcie diagnozy, przez co nastąpi poprawa warunków życia lokalnej społeczności w tym grup będących w niekorzystnej sytuacji wskazanych w PS WPR oraz grup wskazanych w trakcie konsultacji społecznych oraz spełnione zostaną jej oczekiwania wyrażane w trakcie konsultacji społecznych.

Cel obejmuje wszelkie działania w zakresie tworzenia warunków do zwiększenia aktywności mieszkańców w sferze gospodarczej.

Cel został sformułowany w odpowiedzi na problemy wskazane podczas spotkań z mieszkańcami obszaru, jak i opracowywania diagnozy obszaru.

To na co zwrócono uwagę to przede wszystkim stale rosnąca liczba przedsiębiorstw na obszarze, a zwłaszcza jednoosobowych, mikro i małych przedsiębiorstw.

Powyższa potwierdza analiza gospodarki i przedsiębiorstw z potencjałem rozwojowym jaka została przedstawiona w pkt. IV.1.c. tj. „Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości, branż z potencjałem rozwojowym”. Z przedstawionych tam informacji wynika, iż gospodarka na obszarze w badanym okresie jest w trendzie wzrostowym. Trend wzrostowy lub stały / utrzymujący się na stałym poziomie obserwuje się na obszarze w następujących działach / sekcjach:

- sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo;
- sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe;
- sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych;
- sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją;
- sekcja F – Budownictwo;
- sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa;
- sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi;
- sekcja J - Informacja i komunikacja;
- sekcja P – Edukacja;
- sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna;
- sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją;
- sekcje S i T - Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby.

W związku z powyższym w trakcie konsultowania LSR ze społecznością lokalną uznano, iż w ramach celu I finansowane będą operacje / projekty zgodne z przewidzianym celem i przedsięwzięciem, a także z PKD zawierającym się w jednej z w.w. sekcji.

Ponadto uczestnicy spotkań sygnalizowali, iż priorytetem dla obszaru powinna być dbałość o osoby w niekorzystnej sytuacji zarówno te, które zostały wskazane w PS WPR, jak i te które wskazane zostały przez mieszkańców w ramach realizowanych konsultacji społecznych. Do tej grupy zaliczono:

- osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie, którzy zamierzają podjąć działalność gospodarczą i jednocześnie są mieszkańcami zameldowanymi na pobyt stały na obszarze na LSR lub też są to osoby niepełnosprawne, które prowadzą działalność gospodarczą na tym obszarze;

- kobiety, które zamierzają podjąć działalność gospodarczą i jednocześnie są zameldowane na pobyt stały na obszarze na LSR lub też są osobami, które prowadzą działalność gospodarczą na tym obszarze;

- osoby bezrobotne poszukujące pracy, które zamierzają podjąć działalność gospodarczą i jednocześnie są zameldowane na pobyt stały na obszarze na LSR;

- absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych, którzy ukończyli szkołę nie później niż 3 lata, dla których obszar na którym wdrażana jest strategia, mógłby się dla nich stać miejscem do życia i rozwoju zawodowego. Służyć temu ma także tworzenie atrakcyjnych warunków dostarczających możliwości realizacji celów pozazawodowych w tym związanych z zakładaniem rodzin i wychowywaniem dzieci. Powyższe będzie możliwe do wdrożenia dzięki realizacji przedsięwzięć umożliwiających tworzenie wspieranych ze środków programu indywidualnych działalności gospodarczych.

- osoby w wieku 50+, którzy to niejednokrotnie przegrywają ze względu na wiek w ubieganiu się o zatrudnienie z młodszymi osobami. Niejednokrotnie ta ukryta dyskryminacja spycha te osoby do grupy osób pozostających w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. Chcąc eliminować to negatywne zjawisko uczestnicy spotkań zdecydowali, aby tę grupę osób potraktować w sposób preferencyjny umożliwiając im uczestnictwo

w naborze wniosków na podejmowanie działalności gospodarczej.

Oprócz w.w. w ramach celu i dostępnych przedsięwzięć przewiduje się wsparcie finansowe mikroprzedsiębiorstw działających na obszarze LGD w zakresach zgodnych z w.w. sekcjami PKD oraz przyjętymi dla programu kryteriami wyboru projektów / operacji.

Poziomy dofinansowania dla poszczególnych przedsięwzięć w ramach ogłoszonych naborów, każdorazowo określone będą w „ogłoszeniach o naborze”.

P.1.1 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla nowo powstających mikroprzedsiębiorstw ukierunkowane na wsparcie grup określanych jako osoby będące w niekorzystnej sytuacji;

Przedsięwzięcie dedykowane dla osób określanych jako będące w niekorzystnej sytuacji, tj. do osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, kobiet, a także absolwentów szkół zawodowych, średnich i wyższych do 3 lat po ukończeniu szkoły, poszukujących pracy bezrobotnych oraz osób 50+. W trakcie konsultacji społecznych ustalono, iż maksymalna wartość pomocy (dofinansowania) dla jednej operacji wynosić będzie nie więcej niż 100 tys. złotych (przy kursie 4,0 zł/eur tj. 25.000,00 €).

Źródło finansowania: PS WPR.

Zakres PS WPR: rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: konkurs.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” należące do jednej z grup: osób w niekorzystnej sytuacji wskazanych w PS WPR tj. do osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, kobiet, a także osób wskazanych jako osoby w niekorzystnej sytuacji przez społeczność lokalną², tj.: absolwentów szkół zawodowych lub średnich lub wyższych do 3 lat po ukończeniu szkoły, bezrobotnych oraz osób 50+.

Budżet na przedsięwzięcie: 200 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa – zaplanowano do utworzenia ok. 8 nowych podmiotów gospodarczych utworzonych przez osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji.

Wskaźnik rezultatu: R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich - nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – utworzenie 8 nowych miejsc pracy.

P.1.2 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla nowo powstających mikroprzedsiębiorstw wdrażających projekty innowacyjne;

Przedsięwzięcie dedykowane dla osób planujących podjęcie działalności gospodarczej zdefiniowane w ramach LSR jako innowacyjne. Innowacyjność została szeroko opisana w Rozdziale VII. W trakcie konsultacji społecznych ustalono, iż maksymalna wartość pomocy (dofinansowania) dla jednej operacji wynosić będzie nie więcej niż 100 tys. złotych (przy kursie 4,0 zł/eur tj. 25.000,00 €).

Źródło finansowania: PS WPR.

Zakres PS WPR: rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne;

Sposób realizacji przedsięwzięcia: konkurs.

Grupy docelowe: Mieszkańcy obszaru Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”; osoby fizyczne planujące założenie działalności gospodarczej.

Budżet na przedsięwzięcie: 250 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa – zaplanowano do utworzenia ok. 10 nowych podmiotów gospodarczych.

Wskaźnik rezultatu: R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich - nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – utworzenie 10 nowych miejsc pracy

P.1.3 Działania na rzecz powstawania sektora usług na obszarze LGD;

Przedsięwzięcie dedykowane dla mieszkańców obszaru LGD, którzy zdecydują się na utworzenie przedsiębiorstwa świadczącego usługi m.in. dla mieszkańców i podmiotów publicznych lub społecznych lub gospodarczych działających na obszarze. W trakcie konsultacji społecznych ustalono, iż maksymalna wartość

² Określenie przez społeczność lokalną grup tzw. w niekorzystnej sytuacji realizowane było w trakcie spotkań z mieszkańcami oraz za pośrednictwem ankiet i fiszek projektowych.

pomocy (dofinansowania) dla jednej operacji wynosić będzie nie więcej niż 100 tys. złotych (przy kursie 4,0 zł/eur tj. 25.000,00 €).

Źródło finansowania: PS WPR.

Zakres PS WPR: rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne;

Sposób realizacji przedsięwzięcia: konkurs.

Grupy docelowe: Mieszkańcy obszaru Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”; osoby fizyczne planujące założenie działalności gospodarczej.

Budżet na przedsięwzięcie: 200 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w sektorze usług – zaplanowano do utworzenia ok. 8 nowych podmiotów gospodarczych w sektorze usług.

Wskaźnik rezultatu: R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich - nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – utworzenie 8 nowych miejsc pracy.

P.1.4 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla istniejących mikroprzedsiębiorstw wdrażających projekty innowacyjne;

Przedsięwzięcie dedykowane dla podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na obszarze LGD, które zdecydują się na rozwijanie działalności gospodarczej zdefiniowane w ramach LSR jako innowacyjne.

Źródło finansowania: PS WPR.

Zakres PS WPR: rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: konkurs.

Grupy docelowe: Mieszkańcy obszaru Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”; podmioty gospodarcze posiadające siedzibę lub oddział na obszarze LGD.

Budżet na przedsięwzięcie: 325 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje – przyjęto średnią wartość dofinansowania na poziomie nie więcej niż 260 000,00 zł (przy kursie 4,0 zł/eur tj. 65 000,00 €), co może pomóc w rozwoju ok. 5 przedsiębiorstw wdrażających projekty innowacyjne.

Wskaźnik rezultatu: R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich - nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – utworzenie 5 nowych miejsc pracy.

P.1.5 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla istniejących mikroprzedsiębiorstw świadczących usługi dla mieszkańców obszaru LGD;

Przedsięwzięcie dedykowane dla podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na obszarze LGD, które zdecydują się na rozwijanie działalności gospodarczej w sektorze usług, jakie mogą być realizowane na rzecz m.in. mieszkańców, podmiotów publicznych lub społecznych lub gospodarczych jakie działają na obszarze LGD.

Źródło finansowania: PS WPR.

Zakres PS WPR: rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: konkurs.

Grupy docelowe: Mieszkańcy obszaru Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”; podmioty gospodarcze posiadające siedzibę lub oddział na obszarze LGD.

Budżet na przedsięwzięcie: 250 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Liczba wspartych mikroprzedsiębiorstw świadczących usługi dla mieszkańców obszaru LGD – przyjęto średnią wartość dofinansowania na poziomie nie więcej niż 250 000,00 zł (przy kursie 4,0 zł/eur tj. 62 500,00 €), co może pomóc w rozwoju ok. 4 przedsiębiorstw usługowych.

Wskaźnik rezultatu: R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich - nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – utworzenie 4 nowych miejsc pracy.

P.1.6 Inwestycje w odnawialne źródła energii umożliwiające dywersyfikację dochodów lub minimalizację kosztów;

Przedsięwzięcie dedykowane dla podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na obszarze LGD, które

inwestować będą w ochronę klimatu poprzez inwestycje w odnawialne źródła energii.

Źródło finansowania: PS WPR.

Zakres PS WPR: rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: konkurs.

Grupy docelowe: Mieszkańcy obszaru Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”; podmioty gospodarcze posiadające siedzibę lub oddział na obszarze LGD.

Budżet na przedsięwzięcie: 375 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Liczba wspartych podmiotów gospodarczych inwestujących w odnawialne źródła energii – przyjęto średnią wartość dofinansowania na poziomie nie więcej niż 250 000,00 zł (przy kursie 4,0 zł/eur tj. 62 500,00 €, co może pomóc w rozwoju ok. 6 mikroprzedsiębiorstw realizujących działalność mającą wpływ na przeciwdziałanie zmianom klimatu.

Wskaźnik rezultatu: R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich - nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – utworzenie 6 nowych miejsc pracy.

P.1.7 Wsparcie osób dorosłych, poprzez realizację programów kształcenia ustawicznego;

W ramach przedsięwzięcia przewiduje się realizację na rzecz osób dorosłych i seniorów - działań związanych z organizacją zajęć, szkoleń, kursów itp. umożliwiających nabywanie nowych umiejętności i kompetencji oraz wzmacniających ich pozycję w środowisku lokalnym oraz na rynku pracy.

Zakłada się, iż podmiotami jakie podejmą się realizacji działań w ramach przedsięwzięcia, co zostało wskazane w diagnozie - będą różne stowarzyszenia, kluby i fundacje, w których zarówno młodzi ludzie jak i seniorzy mogą spędzać czas wolny angażując się w różne prospołeczne działania. Dodatkowo wśród podmiotów rekomendowanych do realizacji przedsięwzięcia uwzględnia się także podmioty publiczne.

Źródło finansowania: EFS+.

Zakres EFS+: Wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu kompetencji.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: projekt grantowy.

Grupy docelowe: zgodnie z FEP 2021 - 2027.

Budżet na przedsięwzięcie: 119 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego, ok. 150 osób dorosłych; Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność – 1 LSR.

Wskaźnik rezultatu: Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 120 osób.

Cel 2.

Budowa potencjału społecznego obszaru LGD poprzez tworzenie dogodnych warunków do życia i rozwoju.

Ukierunkowanie na:

- poprawę stanu infrastruktury publicznej sprzyjającej ożywieniu gospodarczemu oraz tworzeniu dogodnych warunków do życia na obszarze LGD, w tym m.in.: rekreacji, ożywieniu tradycji lokalnych, wzmocnieniu tożsamości lokalnej oraz poprawie relacji społecznych.
- wzmocnienie kapitału społecznego poprzez tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju mieszkańców obszaru LGD

Zaplanowany do realizacji cel szczegółowy wraz z przypisanymi mu przedsięwzięciami odpowiada na zgłaszane potrzeby społeczne, propozycje działań / przedsięwzięć zgłoszonych jako tzw. fiszki projektowe w ramach wsparcia przygotowawczego. Cel ten powiązany jest z zaprezentowaną diagnozą oraz analizą SWOT jak i celem Iszym wskazanym w LSR - w sposób pozwalający na harmonijny i zrównoważony rozwój obszaru.

Inwestycje w ramach celu mają służyć przede wszystkim mieszkańcom, którzy zdecydowali się żyć i pracować na obszarze LGD. Ponadto jak to powiedziano w trakcie konsultacji LSR: „inwestycje te mają być zachętą do inwestowania na obszarze i rozwijania różnego rodzaju inicjatyw gospodarczych i społecznych”, co istotne - uczestnicy spotkań informacyjnych podkreślali, iż region będzie rozwijał się gospodarczo o ile zostaną zapewnione odpowiednie warunki do inwestowania i życia na obszarze. Wnioskodawcy, którzy będą ubiegać się

o środki finansowe w ramach celu - realizować będą inwestycje wynikające z faktycznych potrzeb społecznych i dopasowanych do sytuacji społeczno – demograficznej w miejscowości w której dana inwestycja będzie realizowana. Przeprowadzone z przedstawicielami sektora publicznego w styczniu 2023 r. konsultacje - miały wpływ na konsolidację przedsięwzięć i ich doprecyzowanie w stosunku do pierwotnie projektowanych, będących analizą przekazanych w lipcu i sierpniu 2022 r. za pośrednictwem formularza on-line zamieszczonego na stronie internetowej LGD fiszek projektowych.

Poszczególne przypisane do celu przedsięwzięcia oraz odpowiadające im wskaźniki są powiązane z pozostałymi przedsięwzięciami wskazanymi w celu pierwszym - czyniąc obszar bardziej funkcjonalny, posiadający ofertę zarówno edukacyjną, jak i zarazem inwestycyjną uwzględniającą tym samym rozwój edukacji, gospodarki, jak i usług publicznych w tym kulturowych.

To co zostało dodatkowo uwzględnione w trakcie planowania przedsięwzięć w ramach celu, to uwagi samorządów terytorialnych wchodzących w skład LGD. Kluczowym działaniem jakie miało miejsce w trakcie planowania zakresu przedsięwzięć dla celu II to spotkania przedstawicieli JST z przedstawicielami placówek oświatowych w poszczególnych gminach obszaru, ponadto wpływ na propozycje przedsięwzięć przewidziane do realizacji miały przeprowadzone dyskusje i rozmowy na warsztatach refleksyjnych, które były przeprowadzone w lutym 2022r.

Uznano, iż odbiorcami działań będą wszyscy mieszkańcy i odwiedzający obszar, a także instytucje publiczne i prywatne. Wśród mieszkańców i odwiedzających obszar należy wskazać istotne z punktu widzenia odbiorców realizowanych działań grupy docelowe tj. osoby w niekorzystnej sytuacji zarówno te, które zostały wskazane w PS WPR, jak i te które wskazane zostały przez mieszkańców w ramach realizowanych konsultacji społecznych. Do tej grupy zaliczają się:

- osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie, którzy są mieszkańcami zameldowanymi na pobyt stały na obszarze;
- kobiety, które są mieszkańcami zameldowanymi na pobyt stały na obszarze;
- osoby bezrobotne poszukujące pracy, którzy są mieszkańcami zameldowanymi na pobyt stały na obszarze;
- dzieci i młodzież, którzy zostali wskazani jako bezpośredni odbiorcy działań planowanych do realizacji w ramach przedsięwzięć wskazanych w celu II.

Poziomy dofinansowania dla poszczególnych przedsięwzięć w ramach ogłoszonych naborów, każdorazowo określone będą w „ogłoszeniach o naborze”.

P.2.1 Kształtowanie i tworzenie przestrzeni publicznej, w tym np. deptaki, fontanny, ogrody, place zabaw, boiska rekreacyjne, altany, miejsca na ogniska, izby pamięci regionalnej, miejsca edukacji regionalnej, wioski tematyczne itp.;

Przedsięwzięcie dedykowane do realizacji przez podmioty publiczne, lub te podmioty, które dysponują infrastrukturą publiczną służącą mieszkańcom obszaru LGD i są zgodne z celem określonym dla przedsięwzięcia. Możliwe do realizacji inwestycje w ramach przedsięwzięcia zostały określone i oszacowane na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych z mieszkańcami oraz analizy złożonych do biura LGD fiszek projektowych.

Źródło finansowania: PS WPR.

Zakres PS WPR: poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: konkurs.

Grupy docelowe: Organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.

Budżet na przedsięwzięcie: 575 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Liczba operacji zrealizowanych w oparciu o istniejącą infrastrukturę – zaplanowano do realizacji 16 operacji przyczyniających się do kształtowania i tworzenia przestrzeni publicznej.

Wskaźnik rezultatu- R.41PR - łączenie obszarów wiejskich w Europie- odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR – liczba osób 1600.

P.2.2 Remonty, modernizacja, wyposażenie i doposażenie obiektów publicznych i społeczno – kulturowych, w tym m.in. świetlic wiejskich, bibliotek, szkół, przedszkoli, domów seniora itp.;

Przedsięwzięcie dedykowane do realizacji przez podmioty publiczne, lub te podmioty, które dysponują

infrastrukturą publiczną służącą mieszkańcom obszaru LGD i są zgodne z celem określonym dla przedsięwzięcia. Możliwe do realizacji inwestycje w ramach przedsięwzięcia zostały określone i oszacowane na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych z mieszkańcami oraz analizy złożonych do biura LGD fiszek projektowych.

Źródło finansowania: PS WPR.

Zakres PS WPR: poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: konkurs.

Grupy docelowe: Organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.

Budżet na przedsięwzięcie: 575 000,00 €.

Wskaźnik produktu: Liczba wyremontowanych/ zmodernizowanych/ doposażonych obiektów publicznych i społeczno-kulturowych – zaplanowano do realizacji operacje obejmujące 10 obiektów, tj. operacje polegające na remoncie, modernizacji, doposażeniu i wyposażeniu obiektów publicznych i społecznych.

Wskaźnik rezultatu- R.41PR - łączenie obszarów wiejskich w Europie - odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR – liczba osób 1000.

P.2.3 Wsparcie inicjatyw wzmacniających zdolności, kompetencje i umiejętności uczniów;

W ramach przedsięwzięcia przewiduje się realizację działań ukierunkowanych na rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną uwzględniającą m.in.:

- wsparcie różnych form rozwijających kompetencje, uzdolnienia, umiejętności, wiedzę oraz zainteresowania uczniów (np. poprzez zajęcia realizowane w obszarze bezpośrednio związanym z tematem rozwijanych kompetencji umiejętności, uzdolnień i wiedzy; korepetycje, szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne i szkoleniowe, półkolonie tematyczne);
- wsparcie działań służących pomocy uczniom w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, rozwiązywaniu problemów (np. związanych z pandemią COVID-19; stresem, wymaganiami i obowiązkami, presją społeczną i medialną);
- zajęcia dydaktyczno-wychowawcze skierowane do uczniów z trudnościami edukacyjnymi;
- zajęcia zwiększające wiedzę uczniów na temat zmian klimatycznych oraz zielonych umiejętności i kompetencji.

W ramach realizowanych konsultacji społecznych uznano kwotę w wys. 740 733,00 € za adekwatną dla wsparcia jakie może być realizowane i adresowane do uczniów placówek oświatowych działających na obszarze LGD. Ponadto w trakcie w.w. uczestnicy spotkań ustalili, iż realizatorami przedsięwzięcia będą organizacje pozarządowe i podmioty publiczne działające na obszarze Lasowiackiej Grupy Działania.

Za grupę beneficjentów w ramach przedsięwzięcia uznaje się: uczniów szkół i placówek systemu oświaty oraz kadrę dydaktyczną szkół z terenu objętego LSR;

Źródło finansowania: EFS+.

Zakres EFS+: Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną.

Grupy docelowe: Uczniowie szkół publicznych zamieszkujących obszar LGD.

Budżet na przedsięwzięcie: 740 733,00 €.

Wskaźnik produktu: Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego ok. 360 uczniów; Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność – 1 LSR.

Wskaźnik rezultatu: Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu – 340 uczniów.

P.2.4 Wsparcie szkół na terenach wiejskich umożliwiających realizację działań związanych z edukacją dzieci i młodzieży;

W ramach przedsięwzięcia Kompleksowe programy rozwojowe, ukierunkowane na podniesienie jakości edukacji m.in. poprzez:

- przygotowanie założeń systemu nauczania i programów nauczania w zakresie dostosowania ich do wymagań rynku pracy poprzez m.in.: współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym szkoły i/ lub szkolenia i kursy dla uczniów prowadzące m.in. do nabywania, potwierdzania kompetencji i kwalifikacji;
- wsparcie uczniów w nabywaniu i rozwijaniu kompetencji kluczowych;
- wsparcie szkoły w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej (z wykorzystaniem modeli wypracowanych w projekcie Przestrzeń dostępnej szkoły);

- wdrażanie programów dotyczących przeciwdziałania zjawiskom patologicznym w szkole, w tym wszelkiego rodzaju dyskryminacji uczniów;

- wsparcie szkół w budowaniu świadomości uczniów i rodziców w zakresie edukacji ekologicznej;

W ramach realizowanych konsultacji społecznych uznano kwotę w wys. 86 800,00 € za adekwatną dla wsparcia jakie może być realizowane i adresowane do uczniów placówek oświatowych działających na obszarze LGD. Ponadto w trakcie w.w. uczestnicy spotkań ustalili, iż realizatorami przedsięwzięcia będą organizacje pozarządowe i podmioty publiczne działające na obszarze Lasowiackiej Grupy Działania.

Za grupę beneficjentów w ramach przedsięwzięcia uznaje się:

- szkoły oraz placówki systemu oświaty z wyłączeniem przedszkoli;

- uczniów szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne;

Źródło finansowania: EFS+.

Zakres EFS+: Wsparcie jakości edukacji.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: projekt grantowy.

Budżet na przedsięwzięcie: 86 800,00 €.

Grupy docelowe: Oświatowe jednostki budżetowe nieposiadające osobowości prawnej.

Wskaźnik produktu: Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego ok. – 40 osób, Wspierane strategię rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność – 1 LSR.

Wskaźnik rezultatu: Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu – 35 uczniów.

P.2.5 Realizacja usług społecznych związanych z edukacją nieformalną adresowanych na rzecz osób dorosłych i seniorów;

W ramach przedsięwzięcia dopuszcza się organizowanie przedsięwzięć związanych z edukacją nieformalną o charakterze kulturalnym, edukacyjnym, sportowym, rekreacyjnym w celu zagospodarowania czasu wolnego osób starszych oraz wzmacniania integracji wewnątrz - i międzypokoleniowej. Zakłada się, iż podmiotami jakie podejmą się realizacji działań w ramach przedsięwzięcia, co zostało wskazane w diagnozie – będą podmioty publiczne oraz różne stowarzyszenia, kluby i fundacje, w których zarówno młodzi, dorośli jak i seniorzy mogą spędzać czas wolny angażując się w różne prospołeczne działania.

Powyższe działania związane są diagnozą w.w. grupy społecznej zawartej w LSR jak i analizą SWOT wraz z uwagami / rekomendacjami do w.w. analizy. Należy ponadto zwrócić uwagę na fakt, iż planowane do realizacji działania są zbieżne z informacjami zawartymi w dokumencie przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 18 października 2021 r. jakim jest „Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2020 r.”, w tym zbieżne z informacjami zawartymi w podrozdziale „Działania i inicjatywy realizowane na rzecz osób starszych w województwie podkarpackim”. W ramach realizowanych konsultacji społecznych uznano kwotę w wys. 140 297,00 € za adekwatną dla wsparcia jakie może być realizowane i adresowane do uczniów placówek oświatowych działających na obszarze LGD.

Źródło finansowania: EFS+.

Zakres EFS+: Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej.

Sposób realizacji przedsięwzięcia: projekt grantowy.

Budżet na przedsięwzięcie: 140 297,00 €.

Grupy docelowe: zgodnie z FEP 2021 - 2027.

Wskaźnik produktu: Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego ok. 50 osób; Wspierane strategię rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność – 1 LSR.

Wskaźnik rezultatu: Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej – 2 miejsca.

Podział kwot budżetu na poszczególne cele i przedsięwzięcia, grupy docelowe oraz sposób realizacji przedstawiony został w **Załączniku nr 1 do LSR – Cele i przedsięwzięcia**.

Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.

VII.1 Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno - instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.

Doświadczenie zdobyte w ramach perspektyw 2007 – 2013 oraz 2014 – 2020 pokazało, iż dobrze opracowane procedury wyboru operacji - będące zrozumiałymi dla beneficjentów oraz pozwalające na niebudzącą zastrzeżeń ocenę prowadzoną przez Radę LGD, pozwalają na zgodną z założeniami realizację Lokalnej Strategii Rozwoju.

Mając na uwadze powyższe uznano, iż należy wykorzystać zdobyte doświadczenia uwzględniając przy tym wszelkie zaistniałe w przeszłości sytuacje stanowiące o ewentualnych protestach wnoszonych do Rady LGD przez osoby lub podmioty ubiegające się o wsparcie w ramach realizowanych naborów.

Przystępując do przygotowania prac nad procedurami oceny operacji dla perspektywy 2023 – 2027 dokonano (pracownicy biura LGD, Zarząd LGD, Rada LGD) analizy w.w. przypadków, jak również analizy zakresu operacji jakie będą realizowane, zmian jakie następują w wyniku pojawienia się dwóch funduszy w LSR oraz rodzaju operacji jakie będą wdrażane w bieżącej perspektywie. Zespół ds. opracowania LSR wraz z Radą, Zarządem, pracownikami biura LGD opracował koncepcję zasad wyboru i oceny operacji, w ramach, których podmioty uczestniczące we wdrażaniu LSR będą mogły otrzymać wsparcie. Odbędzie się to z uwzględnieniem dotychczas obowiązujących kryteriów, w.w. doświadczeń oraz regulacji prawnych mających wpływ na kształt Lokalnych Kryteriów Wyboru (LKW).

Uznano, iż fakt opracowania i posiadania „idealnych procedur” jest jednym z ważniejszych elementów prac nad przygotowywanym dokumentem jakim jest LSR, gdyż stanowią one o jednym z kluczowych elementów wdrażania strategii, w tym umożliwiających kreowanie zaprojektowanych zmian na obszarze. Nad stosowaniem procedur czuwa Rada LGD, wykorzystując w procesie dokonywania swoich wyborów wsparcie biura LGD.

Jak powyżej wspomniano działania jakie wiążą się z wyborem poszczególnych przedsięwzięć do dofinansowania opierają się o rozwiązania formalno - instytucjonalne jakie przedstawione zostały w: niniejszej LSR, Regulaminie Rady LGD, procedurze wyboru i oceny operacji LSR, procedurze wyboru i oceny grantobiorców, lokalnych kryteriach wyboru operacji, kryteriach wyboru grantobiorców (EFS+).

Ponadto należy zwrócić uwagę, iż powyższe m.in. wynika z zapisów zawartych w Statucie Stowarzyszenia. Kompetencja ta została wskazana w §19 tego Statutu i wskazuje tam na: wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalania kwoty wsparcia należy do wyłącznej kompetencji Rady LGD. Dzięki temu Rada dokonuje oceny zgodności operacji z LSR w oparciu o ustaloną procedurę wyboru i oceny operacji oraz z zastosowaniem kryteriów wyboru operacji z niebudzącym wątpliwości interpretacyjnych szczegółowym opisem wyjaśniającym znaczenie poszczególnych kryteriów.

W związku z powyższym kryteria wyboru operacji oraz punktacja są obiektywne, niedyskryminujące, przejrzyste oraz powiązane z diagnozą obszaru. W przypadku kryteriów jakościowych zawierają szczegółowy opis podejścia do ich oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia. Kryteria zostały dookreślone w zakresie minimalnych i maksymalnych wartości.

Za operacje zgodne z lokalnymi kryteriami wyboru uznaje się operacje, których średnia liczba uzyskanych punktów, wynosi, co najmniej 30% maksymalnej liczby punktów możliwych do uzyskania. Ze względu na różne cele i charakter poszczególnych operacji stosowane będą różne zestawy lokalnych kryteriów wyboru. Projektując kryteria wyboru operacji dążono do ich sformułowania w sposób umożliwiający zapewnienie realizacji założonych do osiągnięcia wskaźników, które wynikają z przeprowadzonej diagnozy, z ustaleń poczynionych podczas definiowania problemów, celów, wskaźników, przedsięwzięć.

Dodatkowym celem stosowania kryteriów, ma być zapewnienie jak najefektywniejszego wyboru operacji najlepiej pasujących do zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć oraz premiujące w szczególności operacje:

- a) zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko,
- b) dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji,
- c) realizowane w partnerstwie (np. współpraca różnych grup interesu, sektorów itp.),
- d) zintegrowane (łącznie różne dziedziny, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności).
- e) innowacyjne, gdzie innowacja jest określona na poziomie LSR (z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru).

Wszystkie przyjęte rozwiązania zostały opracowane z wykorzystaniem metod partycypacyjnych przy jednoczesnym wykorzystaniu doświadczeń minionych perspektyw finansowych oraz aktów prawnych regulujących proces aplikowania i obsługi wniosków. Proces ten wynika z zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności z późniejszymi zmianami. Z powyższego wynika możliwość ogłaszania konkursów na działania związane z „Wdrażaniem operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Na podstawie art. 33 rozporządzenia 2021/1060 następujące zadania są wykonywane na zasadzie wyłączności przez lokalne grupy działania: opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i kryteriów wyboru, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów i zapewniają, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała decyzji w sprawie wyboru; przygotowywanie i publikowanie naborów wniosków; wybór operacji i ustalanie kwoty wsparcia oraz przedstawianie wniosków podmiotowi odpowiedzialnemu za ostateczną weryfikację kwalifikowalności przed ich zatwierdzeniem.

Kolejnym ważnym założeniem przyszłych kryteriów oceny będzie promowanie projektów wpisujących się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus (NEB). Program NEB opiera się na łączeniu założeń Europejskiego Zielonego Ładu z naszym codziennym życiem i przestrzeniami, w których funkcjonujemy. NEB kieruje się trójkątem trzech podstawowych, nierozłącznych wartości, takich jak: *zrównoważony rozwój, estetyka oraz integracja*. LSR również angażuje mieszkańców do wspólnego tworzenia zrównoważonych, sprzyjających włączeniu społecznemu i estetycznych miejsc do życia. LSR zapewnia realizację inicjatywy Bauhaus na lokalnym poziomie. Realizacja nowego europejskiego Bauhausu w LSR ***oznacza docieranie do lokalnych obszarów, zgodnie z podejściem terytorialnym i aktywizację społeczności lokalnej w różnych dyscyplinach i sektorach***. Tego typu przedsięwzięcie miało już swój pilotaż w ramach projektów finansowanych ze środków LGD. To „techniczny ogród”, który został zrealizowany m.in. ze środków LGD ramach w Gminie Gorzyce. Techniczny ogród w Gorzycach - to inwestycja infrastrukturalna łącząca naukę, technikę, sztukę, kulturę i gospodarkę. Można powiedzieć, iż wypracowane rozwiązanie jest dobrą praktyką, która zostanie włączona jako element premiowany w ramach LKW.

VII.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.

Ustanawianie i zmiany kryteriów wyboru operacji jest sformalizowanym procesem nad którego realizacją czuwa Zarząd LGD wraz z biurem, będącym organem wykonawczym realizującym powyższe. Ustanawianie kryteriów realizowane jest poprzez Walne Zebranie Członków LGD, natomiast zmiana kryteriów wyboru przebiega zgodnie z „procedurami zmian w lokalnych kryteriach wyboru operacji” (dotyczy to również projektów grantowych).

Zgodnie z powyższym założenia dla kryteriów wyboru operacji, podobnie jak sama LSR, są uchwalane przez Walne Zebranie Członków LGD, natomiast ostateczny ich kształt i późniejsza aktualizacja należą do kompetencji Zarządu. Kryteria wyboru projektów dla przedsięwzięć realizowanych w ramach programu regionalnego będą zgodne z kryteriami wyboru projektów ustanowionych dla danego typu projektów w ramach funduszu EFS+.

Dopuszcza się możliwość doboru wskaźników przed ogłaszaniem naborów w ramach poszczególnych działań na podstawie SZOP dla EFS+. Opracowując kryteria wyboru operacji zachowane zostaną zasady zgodne z wymaganiami dla projektów realizowanych z EFS+ w zakresie zgodnym z FEP 2021-2027. Projekty wskazane w LSR będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ w tym SZOP.

Stosowanie kryteriów, nie jest elementem stałym / niezmiennym. Kryteria mogą podlegać zmianom. Sposób zmiany określa stosowna do tego zagadnienia procedura (procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru), została ona sformułowana już na etapie opracowania LSR, stwarzając gwarancję ewentualnego uruchomienia w przyszłości

swoistego mechanizmu naprawczego w sytuacji, gdyby np. zaproponowane początkowo zestawy kryteriów selekcji nie przynosiły oczekiwanych rezultatów lub wręcz w niekorzystny sposób realizowały politykę wsparcia LGD zapisaną w LSR.

Konieczność zmian kryteriów może wynikać w szczególności z następujących przyczyn: zmiany obowiązujących przepisów, rozporządzeń regulujących zagadnienia objęte LSR, uwag zgłoszonych przez Instytucję Wdrażającą, uwag zgłoszonych przez organy kontrolujące działalność LGD, wniosków wynikających z praktycznego stosowania LSR a także przeprowadzonej ewaluacji LSR.

Organami upoważnionymi do zgłoszenia propozycji zmian są: Rada LGD, Zarząd LGD, Komisja Rewizyjna LGD, Członkowie / osoby fizyczne Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”. Propozycję zmian mogą zgłosić również mieszkańcy obszaru adresując swoją propozycję do jednego z w.w. organów. Za propozycje zmian kryteriów w LSR odpowiada Biuro LGD. Po uzyskaniu pozytywnych opinii Zarządu i Rady LGD, Biuro LGD formułuje ostateczną wersję zmian, która zostanie przedstawiona do akceptacji przez Zarząd.

Podstawową zasadą prawidłowości procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR jest stosowanie tych samych kryteriów i procedur w całym procesie wyboru w ramach danego naboru. Stosowanie kryteriów wyboru zmienionych w trakcie trwania danego naboru jest niedopuszczalne.

Propozycja zmian podlega konsultacjom społecznym przez umieszczenie ich wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej Stowarzyszenia (w terminie, co najmniej 7 dni przed terminem Zarządu). W uzasadnionych przypadkach dodatkowo informację o propozycji zmian będzie można zamieścić na profilu społecznościowym LGD, a także upowszechnić go poprzez prowadzony mailing do członków LGD i osób, które wyraziły na to zgodę i udostępniły swój adres e-mail.

Kryteria oceny zgodności operacji z LSR oraz kryteria oceny operacji według lokalnych kryteriów wyboru przyjmowane są uchwałą Zarządu. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia zgłoszonej propozycji i zmian kryteriów oceny zgodności operacji z LSR lub kryteriów oceny operacji według lokalnych kryteriów wyboru obowiązują one dla naborów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian uchwałą Zarządu.

VII.3 Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji zostanie uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie ich definicji i zasad oceny, a także lub operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR, o ile zostały przewidziane w LSR.

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju przyjęto, iż działalność ***innowacyjna polegać będzie na podejmowaniu lub rozwijaniu działalności gospodarczej lub działalności społecznej z podejmowaniem działań mających na celu ulepszanie produktów, procesów, usług. Wyrażać się to może w nabywaniu nowoczesnych technologii i urządzeń, budowie obiektów, organizacji miejsca pracy lub poprawy stosunków z otoczeniem.***

Uznaje się, iż innowacyjność jest pojęciem wielowymiarowym, trudnym do jednoznacznego zdefiniowania, o nieostrych granicach, co może decydować o złożoności i trudności zadania, jakim jest pomiar i ocena tego zjawiska przez ubiegającego się o dofinansowanie w ramach poszczególnych przedsięwzięć ujętych w LSR.

W związku z powyższym dla potwierdzenia innowacyjności i uznania jej w ramach oceny wg. lokalnych kryteriów wyboru - wnioskodawcy zobowiązani są do dostarczenia raportu - potwierdzającego w.w. fakt, wydanego przez placówkę naukową lub badawczą – rozwojową lub też dostarczenie dokumentu wydanego przez producenta urządzenia lub narzędzia, które ma służyć realizacji operacji, potwierdzającego fakt, iż dane urządzenie, narzędzie jest urządzeniem, narzędziem innowacyjnym tj. o parametrach, które dla danego narzędzia, urządzenia nie występują na rynku krajowym dłużej niż trzy lata.

Powyższe zastosowanie może mieć do innowacyjności: produktowej, procesowej, organizacyjnej, marketingowej.

VII.4 Informacja o ewentualnej realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village) i/lub operacji własnych i/lub operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR.

W celu maksymalizowania skuteczności realizacji LSR planuje się wykorzystanie idei projektów grantowych. Zgodnie z nią operacja taka składa się z szeregu komplementarnych grantów, realizowanych przez różnorodne podmioty działające na obszarze objętym LSR, przyczyniających się łącznie do realizacji celów i wskaźników

założonych w danym projekcie grantowym. To LGD rozpatruje wnioski, wybiera projekty, nadzoruje ich wdrażanie, co w efekcie usprawnia dostęp różnych organizacji do tych środków, a poprzez to wpływa na ich aktywizację.

Poprzez ich realizację wspierane będą działania integracyjne / aktywizacyjne kierowane do różnych grup odbiorców, w tym grup w niekorzystnej sytuacji, dzieci i młodzieży oraz seniorów. Działania te ukierunkowane będą na edukację nieformalną grup będących w niekorzystnej sytuacji a także na rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz wszechstronne przewidziane wytycznymi dla działań wsparcie dla szeroko rozumianego kapitału społecznego, a także rozwój oraz promowanie zasobów lokalnych zarówno tych materialnych jak i niematerialnych.

Powyższe przewidziano do realizacji w ramach następujących celów i przedsięwzięć LSR:

- cel nr 1 Budowa potencjału gospodarczego obszaru LGD poprzez wsparcie finansowe mikroprzedsiębiorstw, startupów oraz realizację programów edukacyjnych podnoszących kwalifikacje zawodowe lub umożliwiające przekwalifikowanie się.; Przedsięwzięcie: P.1.7 Wsparcie osób dorosłych, poprzez realizację programów kształcenia ustawicznego;
- cel nr 2 Budowa potencjału społecznego obszaru LGD poprzez tworzenie dogodnych warunków do życia i rozwoju. – przedsięwzięcia: „Wsparcie szkół na terenach wiejskich umożliwiających realizację działań związanych z edukacją dzieci i młodzieży”; „Wsparcie inicjatyw wzmacniających zdolności, kompetencje i umiejętności uczniów”; „Realizacja usług społecznych związanych z edukacją nieformalną adresowanych na rzecz osób dorosłych i seniorów”;

Stowarzyszenie „Lasowiacka Grupa Działania” nie wyklucza możliwości realizacji operacji własnych (szczegółowe rozwiązania w tym zakresie będzie określała procedura wyboru i oceny operacji w ramach LSR jeżeli takie operacje zostaną wpisane w LSR). Jeśli zajdzie uzasadniona potrzeba lokalna strategia zostanie zaktualizowana i poszerzona o operacje własne. Operacja własna może być realizowana, gdy realizuje cele publiczne oraz niekomercyjne oraz jest niezbędna do osiągnięcia danego celu/przedsięwzięcia LSR. Koszty operacji własnych nie mogą stanowić więcej niż 20 % budżetu komponentu na Wdrażanie LSR. Wnioski o przyznanie pomocy na operacje własne zawierają opis znaczenia realizacji operacji dla LSR oraz uzasadnienie realizacji operacji przez LGD (m.in. wyjaśnienie dlaczego operacja ta nie może być zrealizowana przez inne podmioty).

Rozdział VIII. Plan Działania.

Plan działania przedstawiony w LSR powiązany jest z logiką realizacji LSR opisaną w rozdziale dotyczącym celów i przedsięwzięć. Jest on efektem przeprowadzonych z podmiotami społecznymi i publicznym, przedsiębiorcami oraz mieszkańcami obszaru LGD - konsultacji społecznych.

Zaproponowany w LSR plan działania obejmuje główne kierunki rozwoju lokalnego obszaru na którym działa „Stowarzyszenie Lasowiacka Grupa Działania”. Głównym założeniem zaprezentowanego w LSR planu działania jest racjonalna w czasie realizacja celów, przedsięwzięć oraz osiąganie zaplanowanych w LSR wskaźników, które zostały przypisane do poszczególnych przedsięwzięć.

Projektując plan działania - LGD przede wszystkim w jego postępie uwzględniła przyjęty budżet dla poszczególnych przedsięwzięć w sposób umożliwiający identyfikację okresów w których możliwe będzie wskazanie postępu osiągania poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu. Ponadto planowanie postępów realizacji LSR uwzględnia potrzeby jakie wynikają z założeń programowych – PS WPR - odnoszących się do potrzeby osiągnięcia wymaganych tzw. kamieni milowych, które uwzględniają kolejno następujące po sobie okresy / lata, tj.: do 31.12.2024 r., do 31.12.2025 r., do 31.12.2026 r., do 31.12.2027 r., do 31.12.2028 r., do 31.12.2029 r. Dla ww. przedziałów czasowych tj. etapów, zaplanowano na podstawie zaplanowanych naborów wniosków / konkursów osiąganie poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu, jakie zostaną osiągnięte nie później jak do 2028 r.

Operacje zaplanowane do realizacji w ramach PS WPR, zostały zaplanowane w sposób umożliwiający osiągnięcie wymaganych kamieni milowych tj., do 30 czerwca 2026 r. zaplanowano udzielenie wsparcia w wysokości powyżej 40% wartości określonej w umowie oraz do 31 grudnia 2027 r. zaplanowano udzielenie wsparcia w wysokości powyżej 80% wartości określonej w umowie. W przypadku programu EFS+ udzielanie wsparcia zaplanowano tak, aby do 31.12.2026 roku wydatkować co najmniej 40% środków, a 90% środków do końca 2028 roku.

Opracowany plan działania to nic innego jak przemyślany wpisujący się w oczekiwania społeczne harmonogram wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, który to uwzględnia różnorodne potrzeby mieszkańców obszaru - w tym osób m.in. znajdujących się w niekorzystnej sytuacji np. dzieci i młodzieży, seniorów, osób 50+, którzy planują zostać przedsiębiorcami, absolwentów szkół ponadpodstawowych, a także samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców. Powyższe działania zostaną zrealizowane w poszczególnych w.w. latach wdrażania LSR przy pomocy programów takich jak PS WPR oraz EFS+. Na podstawie przeprowadzonych badań własnych oraz zrealizowanych konsultacji w środowiskach lokalnych – chcąc osiągnąć zaplanowane w LSR założenia – zaplanowano do zastosowania narzędzia, które będą adekwatne do osiągania zaplanowanych wyników. LGD przewidziała możliwość realizacji zaplanowanych celów za pośrednictwem: projektów konkursowych (PS WPR), grantowych (EFS+), a jeśli zajdzie taka potrzeba to nawet operacji własnych.

Cele LSR będą osiąmane również poprzez realizację planu komunikacji i działań animacyjnych niejednokrotnie skoncentrowanych na poszczególnych miejscowościach, sołectwach, miastach, a nie obszarze takim jak np. gmina czy też powiat.

Analizując poszczególne rozdziały LSR, a przede wszystkim wskazywane tam konkretne działania stwierdzić można, iż stosowane narzędzia animacji lokalnej (imprezy, wydarzenia promocyjne, konkursy, sponsoring), czy też komunikacji (media elektroniczne i tradycyjne), a także informowania lokalnej społeczności - zapewniają upowszechnienie wiedzy i informacji o zaplanowanych działaniach w sposób nieograniczający dostępności do uczestnictwa we wdrażaniu LSR i korzystaniu z przewidzianego tam wsparcia.

Proces przygotowania strategii, zbierania informacji, opinii, danych - ukierunkowany był na zabezpieczenie potrzeb osób, które niejednokrotnie pozostają poza bezpośrednimi narzędziami wsparcia jakie oferowane są ze środków wspólnotowych, a które to zabezpieczenia wynikają z możliwości zastosowania różnego rodzaju form przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu (pomoc finansowa, organizacja różnego rodzaju form edukacji nieformalnej, edukacji formalnej, organizacji zagospodarowania czasu wolnego, organizacji miejsc integracji społecznej, organizacji miejsc rekreacji i wypoczynku).

Powyższe wynika z faktu, iż na spotkaniach z mieszkańcami obszaru Lasowiackiej Grupy Działania niejednokrotnie podkreślano potrzebę zastosowania narzędzi wspierających zwiększenie aktywności społecznej ludzi młodych (dzieci i młodzież), absolwentów, osób o mniejszych szansach na rynku pracy (50+), seniorów.

Działania zaplanowane w LSR na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego oraz działania dedykowane seniorom w zakresie włączenia społecznego uwzględniają analizę obecnej sytuacji i mają kompleksowy charakter (np.

przedsięwzięcia nastawione na wsparcie wszelkiego rodzaju programów edukacyjnych, szkoleń i warsztatów dla dzieci, inicjatyw włączających rodziców w edukację swoich pociech, programy przeciwdziałające patologiom społecznym wśród dzieci i młodzieży i wszelkie inne działania wspomagające właściwy rozwój kompetencji młodego pokolenia, poprzez zajęcia realizowane w obszarze bezpośrednio związanym z tematem rozwijanych kompetencji umiejętności, uzdolnień i wiedzy; korepetycje, szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne i szkoleniowe, półkolonie tematyczne, wsparcie skierowane do osób starszych poprzez działania na rzecz zwiększenia ich zaangażowania w życie społeczności lokalnych, organizacja wydarzeń / wsparcie inicjatyw integrujących lokalną społeczność przede wszystkim osób młodych i seniorów).

Proces wdrażania poszczególnych przedsięwzięć przebiegał będzie następująco:

- dla przedsięwzięcia P.1.1 przewidziano do realizacji dwa nabory. Nabory będą zrealizowane w dwóch terminach, pierwszy w 2024 r., drugi w 2027 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 200 000,00 euro. Nabór adresowany do osób określonych w LSR jako osoby pozostające w niekorzystnej sytuacji tj. do osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, kobiet, poszukujących pracy bezrobotnych, młodzieży a także absolwentów szkół zawodowych, średnich i wyższych do 3 lat po ukończeniu szkoły, oraz osób 50+.
- dla przedsięwzięcia P.1.2 przewidziano do realizacji dwa nabory. Nabory będą zrealizowane w dwóch terminach, pierwszy w 2025 r., drugi w 2027 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 250 000,00 euro.
- dla przedsięwzięcia P.1.3 przewidziano do realizacji jeden nabór. Nabór będzie zrealizowany w jednym terminie, tj. w 2027r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 200 000,00 euro.
- dla przedsięwzięcia P.1.4 przewidziano do realizacji dwa nabory. Nabory będą zrealizowane w dwóch terminach, pierwszy w 2025 r., drugi w 2027 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 325 000,00 euro.
- dla przedsięwzięcia P.1.5 przewidziano do realizacji jeden nabór. Nabór będzie zrealizowany w jednym terminie, tj. w 2025 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 250 000,00 euro.
- dla przedsięwzięcia P.1.6 przewidziano do realizacji dwa nabory. Nabory będą zrealizowane w dwóch terminach, pierwszy w 2025 r., drugi w 2027 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 375 000,00 euro.
- dla przedsięwzięcia P.1.7 przewidziano do realizacji jeden nabór. Nabór będzie zrealizowany w jednym terminie, tj. w 2025 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 119 000,00 euro. Nabór adresowany do osób określonych w LSR jako osoby pozostające w niekorzystnej sytuacji tj. do kobiet, osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, młodzieży oraz absolwentów szkół zawodowych, średnich i wyższych do 3 lat po ukończeniu szkoły oraz osób 50+ i seniorów.
- dla przedsięwzięcia P.2.1 przewidziano do realizacji dwa nabory. Nabory będą zrealizowane w dwóch terminach, pierwszy w 2024 r., drugi w 2027 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 575 000,00 euro.
- dla przedsięwzięcia P.2.2 przewidziano do realizacji dwa nabory. Nabory będą zrealizowane w dwóch terminach, pierwszy w 2025 r., drugi w 2027 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 575 000,00 euro.
- dla przedsięwzięcia P.2.3 przewidziano do realizacji cztery nabory. Nabory będą zrealizowane w czterech terminach, pierwszy w 2024 r., drugi w 2025 r., trzeci w 2026 r., czwarty w 2027 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 740 733,00 euro. Nabór adresowany do osób określonych w LSR jako osoby pozostające w niekorzystnej sytuacji tj. do młodzieży.
- dla przedsięwzięcia P.2.4 przewidziano do realizacji jeden nabór. Nabór będzie zrealizowany w jednym terminie, tj. w 2026 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 86 800,00 euro. Nabór adresowany do osób określonych w LSR jako osoby pozostające w niekorzystnej sytuacji tj. do młodzieży.
- dla przedsięwzięcia P.2.5 przewidziano do realizacji jeden nabór. Nabór będzie zrealizowany w jednym terminie, tj. w 2026 r. Budżet przewidziany na przedsięwzięcie to 140 297,00 euro. Nabór adresowany do osób określonych w LSR jako osoby pozostające w niekorzystnej sytuacji tj. do seniorów.

Takie rozplanowanie naborów wniosków o dofinansowanie w ramach poszczególnych przedsięwzięć ma na celu zrównoważoną realizację LSR, uwzględniającą dbałość o płynność finansową LGD, która ma zapewnić realizację przedsięwzięć w ramach EFS+ (tj. uwzględniającą pokrycie wymaganego 5% wkładu własnego ze środków LGD), uniknięcie problemów organizacyjnych, dużej liczby protestów i problemów związanych z obsługą poszczególnych beneficjentów (w tym wniosków o dofinansowanie oraz wniosków o płatność).

Dodatkowo unikanie kumulacji działań umożliwi efektywną animację lokalną, również przygotowanie poszczególnych beneficjentów do realizacji ich projektów. Kolejnym pozytywnym efektem takiego planu działania jest możliwość rozłożenia w czasie promocji poszczególnych przedsięwzięć, w tym poszukiwanie komplementarnych

przedsięwzięć dla zaplanowanych działań. Kończąc omawianie planu działania należy wspomnieć, iż taka realizacja zaplanowanych w ramach LSR przedsięwzięć minimalizuje ryzyko związane z osiągnięciem wskaźników przyjętych jako miary sukcesu wdrażania LSR.

Szczegółowy Plan działania stanowi Załącznik nr 2 do LSR.

Rozdział IX. Plan finansowy LSR

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” jest strategią wielofundusową i będzie finansowana ze środków dwóch dostępnych funduszy EFSI tj.

- Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
- Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+).

Zestawienie celów ze źródłem finansowania zostało szczegółowo przedstawione w załączniku do LSR nr 2 Plan działania. Budżet LSR (załącznik do LSR nr 3) został opracowany z uwzględnieniem zasad finansowania wsparcia na *Wdrażanie LSR* (art. 34 ust 1 lit. b rozporządzenia 2021/1060) tj. kwota **2 750 000,00 EUR PS WPR, 1 086 830,00 EUR EFS+** oraz *Zarządzanie LSR* (art. 34 ust 1 lit. c rozporządzenia 2021/1060) tj. kwota **612 500,00 EUR PS WPR, 246 703,74 EUR EFS+**. Łącznie LSR **€ 4 696 033,74**. Wysokość planowanego wsparcia określona została w EUR i jest zgodna z kwotami określonymi w załączniku nr 4 do regulaminu. Szczegółowy podział Budżetu LSR uwzględniający źródła finansowania w ramach EFSI prezentuje Załącznik nr 3 - Budżet LSR.

Zastosowanie dostępnych funduszy w ramach RLKS pozwala na kompleksowe rozwiązywanie lokalnych problemów, bowiem daje unikalną możliwość realizacji przedsięwzięć / projektów o zróżnicowanym charakterze, które **wzajemnie się uzupełniają i dopełniają**. Ważnym aspektem wyboru operacji, jest ich dobór pod względem komplementarnego zaspokojenia lokalnych potrzeb oraz pod kątem zapotrzebowania na nie, co wynika z konsultacji społecznych LSR. Dwa cele główne LSR wykorzystując komplementarnie środki dostępnych funduszy: EFRROW oraz EFS+ w poszczególnych przedsięwzięciach, spójnie i kompleksowo odpowiedzą na wyzwania wskazane w diagnozie i analizie SWOT w obszarach wskazanych do realizacji: wsparcie mikroprzedsiębiorstw, startupów, osób w niekorzystnej sytuacji, a także przyczyni się do poprawy jakości życia przez realizację zadań związanych z kształtowaniem i tworzeniem przestrzeni publicznej, remonty, modernizację, wyposażenie obiektów publicznych, oraz wsparcie uczniów, szkół i realizację usług społecznych.

Mając na celu zapewnienie skutecznego wdrażania celów Strategii planuje się wykorzystanie dodatkowych źródeł finansowania. Decyzje w tej sprawie będą podejmowane na bieżąco z uwzględnieniem czasu, w którym będzie możliwość sięgnięcia po środki będące w zasięgu Lokalnej Grupy Działania. Dodatkowo planowane źródła finansowania przedsięwzięć wynikających z LSR wynikają ze stwierdzonych potrzeb lokalnych społeczności i zakresu wsparcia wskazanego w LSR. Planowanie rozwoju lokalnego z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania jest narzędziem służącym wzmocnieniu rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru w sposób bardziej **inkluzywny i zrównoważony**.

Inne potencjalne środki możliwe do zaangażowania na rzecz realizacji LSR obszaru Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” to:

- **Własne środki finansowe** jako uzupełnienie wkładu 5% w ramach projektów realizowanych z EFS+.
- **Środki krajowe** – realizacja zadań **publicznych** o charakterze pożytku publicznego w zakresie np. nauka, edukacja, oświata i wychowanie, kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i tradycji; ochrona i promocja zdrowia, ratownictwa i ochrona ludności oraz obronności oraz działania na rzecz osób niepełnosprawnych i osób starszych; pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób.

Budżet Lokalnej Grupy Działania przedstawia stronę finansową realizacji celów i przedsięwzięć przyjętych przez lokalną społeczność. Konstruowanie budżetu LSR Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” odbyło się w ramach partycypacyjnego charakteru - przy udziale mieszkańców, z uwzględnieniem dostrzeganych na obszarze problemów i dostrzeganych potrzeb społecznych. Zaplanowane do wydatkowania środki w najbliższych latach stanowią realną szansę dla lokalnych organizacji i osób fizycznych, osób prawnych, przedsiębiorców, rolników na dodatkowe wsparcie, na realizację ich celów.

Dużą rolę pełnić będzie LGD, która zachęcać będzie do aplikowania m.in. poprzez prowadzenie spotkań informacyjnych dotyczących możliwości aplikowania do poszczególnych działań, pomoc w rozwiązywaniu problemów wnioskodawców poprzez indywidualne konsultacje w biurze LGD (realizacja planu komunikacji). Taki sposób organizacji wdrażania programów PS WPR, EFS+ bez wątpienia przyczyni się do przełamania bierności oraz postaw roszczeniowych i jednocześnie pokaże, że jedynie aktywność społeczna i gospodarcza mieszkańców może przyczynić się do realnych zmian dotyczących jakości życia na obszarach wiejskich.

Zgodnie z założeniami RLKS w ramach LSR Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” przewidziano katalog projektów, które będą mogły realizować inwestycje istotne dla społeczności lokalnej z punktu widzenia rozwoju obszarów wiejskich (operacje konkursowe, projekty grantowe, animacja).

Budżet (załącznik nr 3 do LSR) w podziale na Fundusze EFSI wskazujący źródła finansowania oraz plan wykorzystania budżetu (załącznik nr 4 do LSR) są ze sobą bezpośrednio powiązane, a także powiązane są z celami i przedsięwzięciami zaplanowanymi do realizacji w LSR. W pierwszych latach wdrażania LSR tj. przede wszystkim w latach 2024- 2025 będą realizowane zadania dotyczące poprawy dostępu do małej infrastruktury społecznej, publicznej, oraz wsparcie mieszkańców, w tym grup w niekorzystnej sytuacji, do absolwentów szkół zawodowych, średnich i wyższych do 3 lat po ukończeniu szkoły i osób 50+. Podjęto takie decyzje ze względu na duże zapotrzebowanie mieszkańców w tym zakresie, braków w infrastrukturze, a także mając na uwadze zdefiniowane grupy w niekorzystnej sytuacji szczególnie pod względem rynku pracy na realizację projektów dotyczących podejmowania/rozwijania działalności gospodarczej specjalnie wyznaczono część budżetu LSR. Realizacja inwestycji w pierwszych latach 2024-2025 wdrażania i kolejnych w ramach PS WPR i EFS+ w oparciu o zrównoważone i komplementarne podejście przyczyni się do rozwiązania wielu problemów społecznych obszaru Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” .

W ramach celu ogólnego nr I przewidziano do realizacji przedsięwzięcia umożliwiające wsparcie finansowe mikroprzedsiębiorstw, startupów oraz osób fizycznych planujących podjąć działalność gospodarczą, ale także pozwalające na realizację programów podnoszących kwalifikacje osób dorosłych i seniorów.

W związku z przekrojowym podejściem do realizacji celu będzie on finansowany z dwóch Programów /Funduszy – **EFROW i EFS+**. Uzasadnieniem alokacji środków w zaplanowanych wartościach są wyniki konsultacji społecznych. Mając na uwadze rolę LGD we wspieraniu włączenia społecznego szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby zdiagnozowanych na obszarze objętych LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji. W ramach Wspólnej Polityki Rolnej podejście LEADER umożliwia rozwiązywanie problemów obszaru z uwzględnieniem jego specyfiki historycznej, przyrodniczej, kulturowej i społecznej. Partnerstwo, aktywizacja i integracja, usamodzielnienie i upodmiotowienie społeczności lokalnych, zintegrowanie i komplementarność względem finansowanych projektów w ramach PS WPR oraz EFS+. Dzięki zaawansowanym formom współpracy wszystkich interesariuszy zarówno publicznych, jak i prywatnych, może przynieść wartość dodaną w postaci realizacji projektów dokładnie dopasowanych do miejscowych potrzeb, a równocześnie wzmocnić kapitał społeczny.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach celu ogólnego nr II wpisują się w zakresy wsparcia PS WPR, jak również wpisują się w priorytety EFS+. Przeprowadzone konsultacje społeczne pokazują iż budowa potencjału społecznego obszaru poprzez tworzenie dogodnych warunków do życia i rozwoju jest istotnym aspektem wśród mieszkańców obszaru LGD, jak również kluczowe jest wspieranie umiejętności dzieci i młodzieży, osób zdolnych w kierunku pełnego wykorzystania ich talentów, które nie jest możliwe w standardowych formach pracy szkolnej. W ramach działania realizowane będą przedsięwzięcia mające na celu rozwijanie zdolności, nabywanie kompetencji i umiejętności uczniów z obszaru LGD, jak również wsparcie szkół na terenach wiejskich, a także realizacja usług społecznych powiązanych z edukacją nieformalną adresowaną na rzecz osób dorosłych i seniorów.

Poszczególne źródła finansowania posiadają odzwierciedlenie w celach LSR, które mają przyczynić się do osiągnięcia wszystkich zaplanowanych wskaźników, tym samym zrealizowania potrzeb mieszkańców obszaru LGD pod kątem jego rozwoju, określonego w partycypacyjnym procesie tworzenia założeń LSR. Przedsięwzięcia zaplanowane w ramach celów określonych w LSR odpowiadają warunkom wsparcia i zakresom PS WPR, jak również wpisują się w priorytety EFS+.

Rozdział X. Monitoring i ewaluacja

X.1. Monitoring.

W trakcie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na bieżąco będzie realizowana kontrola osiąganych wyników w odniesieniu do zawartych tam danych. Proces ten będzie objęty systematycznym zbieraniem informacji dotyczących zaangażowanych zasobów i uzyskiwanych efektów w ramach zrealizowanych działań.

Pod tym względem badany będzie poziom osiągniętych celów i rezultatów, jakość realizowanych działań oraz proces wydatkowania środków, przeznaczonych na poszczególne zamierzenia. Monitoring będzie realizował doraźne funkcje kontrolne pozwalające Zarządowi jak i organowi decyzyjnemu tj. Radzie podejmowanie najsłuszniejszych decyzji opartych na faktach.

System monitorowania działań Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania” będzie zawierać następujące elementy:

- analizę celów szczegółowych i przedsięwzięć wraz z oceną stopnia osiągnięcia wskaźników określonych w strategii (matryca logiczna),
- analizę wniosków o zmiany w Lokalnej Strategii Rozwoju zgodnie z przyjętą procedurą aktualizacji;
- monitoring skuteczności realizowanych działań doradczych,
- monitoring budżetu z informacją o wydatkowaniu zaplanowanych środków finansowych na poszczególne przedsięwzięcia;
- ocenę poprzez wizje lokalne, zgodności z zawartymi umowami wytypowanych przez Zarząd przedsięwzięć;

Na koniec każdego roku kalendarzowego w okresie funkcjonowania LGD, zostanie przygotowany pisemny raport z działalności LGD, który będzie zawierał:

- opis zrealizowanych zadań,
- opis zgodności działań z zakresami tematycznymi,
- opis osiągniętych wskaźników,
- dane dot. dofinansowania i poniesionych kosztów,
- opis występujących problemów, niezgodności odnośnie planów zawartych w LSR,

Analiza i ocena prowadzonej przez LGD działalności będzie się odbywać w czasie spotkań grupy zarządzającej LGD. Analiza realizowana będzie na podstawie w.w. raportu tj. szczegółowej analizy i oceny procesu wdrażania LSR, zawartej w raportach przygotowywanych przez biuro LGD.

Powyższy raport, zaakceptowany przez Zarząd LGD będzie udostępniany wszystkim zainteresowanym w.w. osobom, podmiotom, instytucjom. Ponadto prezentowany będzie na Walnym Zabraniu Członków zatwierdzającym sprawozdania merytoryczne i finansowe.

Opisany powyżej raport będzie uwzględniał także wszystkie postulaty, wnioski, artykuły i informacje podawane do publicznej wiadomości dotyczące wdrażania LSR. Dzięki temu działaniu możliwe będzie systematyczne monitorowanie występujących problemów i rozbieżności w realizacji planów i osiąganiu celów.

Na podstawie corocznej analizy działań LGD będą dokonywane ewentualne modyfikacje i zmiany w LSR. Zgodnie z przyjętą metodologią aktualizacji strategii.

Realizowane w zakresie monitoringu działania będą wykonywane przez specjalistę ds. wdrażania LSR. Osoba zatrudniona na tym stanowisku w sposób ciągły i na bieżąco poprzez kontrolę zgodności poszczególnych przedsięwzięć z założeniami zawartymi w strategii dokonywać będzie monitorowania realizowanych w ramach LSR czynności, raportując powyższe zgodnie z wytycznymi dla poszczególnych programów / funduszy.

XI.2. Ewaluacja.

Ewaluacja LSR realizowana będzie przez zewnętrznego eksperta lub podmiot zewnętrzny. Zakłada się, iż zgodnie z przyjętą metodologią realizacji dokumentów takich jak Lokalne Strategie Rozwoju – ewaluacja będzie realizowana cyklicznie w odstępach 12-sto miesięcznych jakie pokrywać się mogą z rokiem obrachunkowym LGD (taka praktyka była realizowana w perspektywie 2014 – 2020, a finalnym momentem zakończenia 12sto miesięcznego okresu wdrażania LSR, były tak zwane warsztaty refleksyjne otwarte dla wszystkich zainteresowanych osób).

Innym okresem dokonania ewaluacji, będzie okres kończący proces wdrażania strategii – będzie to okres, w którym zaangażowanie środków finansowych będzie wynosiło min. 85% wartości budżetu przewidzianego

na wdrażanie LSR. Głównym celem zaplanowanego do realizacji badania będzie identyfikacja i ocena efektów realizacji LSR. Jego osiągnięcie wymaga:

- odniesienia się do danych monitoringowych pokazujących stopień osiągnięcia celów LSR i wyjaśnienia ewentualnych odchyłeń od wartości zakładanych, a także oceny, na ile obserwowane wyniki można uznać za satysfakcjonujące;
- zweryfikowania, w jakim stopniu cele LSR odpowiadały na lokalne potrzeby i w jakim stopniu potrzeby te zostały zaspokojone;
- oszacowania wpływu realizacji LSR na rozwój lokalny i wyjaśnienia mechanizmów tego wpływu.

Ewaluacja będzie określać w jakim stopniu zaplanowane wskaźniki zostały osiągnięte, jak również może służyć wyjaśnieniu, dlaczego wartości wskaźników nie zostały zrealizowane, sprawdzić czy to co osiągnęliśmy i co pokazują wskaźniki, jest rzeczywiście tym, czego oczekiwali odbiorcy.

Ewaluacja zarówno ta przejściowa (realizowana rokrocznie) jak i końcowa pozwoli zidentyfikować inne pozytywne i negatywne efekty strategii, które nie były objęte wskaźnikami, ocenić wyniki i sprawdzić, czy problemy i wyzwania na które ukierunkowano strategię nadal są aktualne.

Realizowany proces ewaluacji ukierunkowany będzie na:

- potwierdzenie, czy wdrażane działania są uzasadnione, a środki są efektywnie alokowane,
- wskazanie, w jakim stopniu program osiągnął swoje cele, jak dobrze zostały wykorzystane środki i jakie było oddziaływanie interwencji,
- kontrolę sprawności wdrażania LSR tj. skuteczności wdrażania i zarządzania,
- interwencję umożliwiającą - o ile zachodzić będą takie przesłanki - poprawę i rozwój potencjału LGD.

Ocena procesu realizowania ewaluacji oraz realizacji wynikających z tego procesu rekomendacji odnosić się będzie do następujących elementów wynikających z założeń strategicznych:

- ukierunkowania na poprawę planowania procesu wdrażania LSR poprzez zagwarantowanie racjonalnego uzasadnienia dla realizowanej interwencji;
- wzmacniania partnerstwa i poczucia współwłasności przez realizowanie zasady empowerment, aktywizowanie i wzmacnianie powiązań, relacji, współpracy, interakcji między mieszkańcami obszaru i uczestnikami realizowanych działań;
- poprawa procesu wdrażania i kontroli jakości m.in. istniejącej struktury LGD, procedur i procesu zarządzania LSR.

Tabela 37. Elementy wdrażania LSR i funkcjonowania struktur LGD podlegające ewaluacji

Etap	Przedmiot badania	Realizator	Metodologia	Termin	Analiza i ocena pozyskanych informacji
Ewaluacja przed rozpoczęciem wdrażania (tworzenie LSR)	Lokalna Strategia Rozwoju 2023-2027 (ewaluacja nie podlegająca badaniu, efektem zrealizowanego działania będzie opracowana LSR, która zostanie poddana ocenie w procedurze konkursowej, działanie przeprowadzone zgodnie z informacjami zawartymi w rozdziale nr III);	- pracownicy biura (ocena własna); - zarząd (ocena własna);	Analiza dokumentów/danych zastanych - dokumentacja programowa, - dokumenty strategiczne (wspólnotowe, krajowe i regionalne), - wcześniejsza ewaluacja poprzedniej edycji programu (LSR 2014 - 2020); Źródło: dane własne, dane zawarte w LSR;	Termin realizacji – czas trwania konkursu i oceny LSR;	- logiczna spójność dokumentu; - oszacowane wartości początkowe wskaźników; - dokument posiada wszystkie niezbędne rozdziały, przygotowany zgodnie z wytyczną konkursową; - wszystkie niezbędne rozdziały LSR spełniają podstawowe kryteria ewaluacji;
Ewaluacja prowadzona na bieżąco	- cele określone w LSR; - stopień realizacji wskaźników; - harmonogram rzeczowo - finansowy LSR - budżet LSR; - plan działania; - jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur; - innowacyjność - kapitał społeczny; - efektywność pracy biura; - efektywność pracy organów LGD; - działalność komunikacyjna (plan działania);	- pracownicy biura (ocena własna); - zarząd (ocena własna); - niezależny ekspert;	Analiza przeprowadzona na podstawie: - wytycznych dla rocznych dokumentów sprawozdawczych w tym dokumentów dla programów; - ankiet realizowanych wśród mieszkańców obszaru LGD; - ankiet realizowanych wśród beneficjentów; Źródło: dane własne, dane z prowadzonych badań;	Termin realizacji: rokrocznie w miesiącach styczeń – luty począwszy od roku 2024;	- powszechność dokumentu na obszarze LGD - stopień realizacji poszczególnych celów i wskaźników; - stopień wykorzystania budżetu - zgodność z harmonogramem - opinia beneficjentów i społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji

Ewaluacja po zakończeniu wdrażania LSR	- cele określone w LSR; - stopień realizacji wskaźników; - harmonogram rzeczowo - finansowy LSR; - budżet LSR; - stopień oddziaływania na społeczeństwo wdrażania LSR; - jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur; - innowacyjność; - ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmian klimatu; - kapitał społeczny mieszkańców; - efektywność pracy biura; - efektywność pracy organów LGD; - działalność komunikacyjna (plan działania);	- niezależny ekspert / podmiot posiadający doświadczenie w realizacji badań ewaluacyjnych;	Analiza przeprowadzona na podstawie: - badań z pracownikami i przedstawicielami organów LGD; - ankiet wśród mieszkańców obszaru LGD; - wywiadów / ankiet wśród beneficjentów i wnioskodawców; - danych i dokumentów zastanych - ankiet lub rozmów z mieszkańcami, wpisy na portalach społecznościowych; - analiza dokumentów; Źródło: dane własne, dane GUS, dane z prowadzonych badań;	Termin realizacji: - 2026 rok lub innym wymagany m przez Instytucję Zarządzającą terminie;	- oddziaływanie LSR na obszar LGD; - stopień realizacji poszczególnych celów i wskaźników; - stopień wykorzystania budżetu; - zgodność z harmonogramem; - opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji - opinia pracowników i przedstawicieli organów LGD o skuteczności, jakości wdrażania LSR i realizowanych operacji, a także kryteriów wyboru; - ocena kapitału społecznego mieszkańców; - ocena procesu wdrażania LSR dokonana przez beneficjentów, mieszkańców, pracowników LGD i przedstawicieli organów LGD;
--	--	--	--	---	--

Tabela 38 Elementy wdrażania LSR i funkcjonowania struktur LGD podlegające monitoringowi

Etap	Przedmiot badania	Realizator	Metodologia	Termin	Analiza i ocena pozyskanych informacji
Monitoring bieżący	Cele szczegółowe i przedsięwzięcia wraz z oceną stopnia osiągnięcia wskaźników określonych w strategii (plan działania),	- pracownicy biura (specjalista ds. wdrażania LSR); - zarząd LGD;	- dane z bieżącej działalności LGD; - analiza posiadanych danych / informacji; Dodatkowo możliwe do wykorzystania: - sprawozdania beneficjentów; - ankiety beneficjentów; - wizje lokalne na miejscu realizacji operacji;	Na bieżąco;	- stopień realizacji wskaźników i celów;
	Budżet LGD – koszty bieżące, aktywizacji i wdrażanie LSR z informacją o wydatkowaniu zaplanowanych środków finansowych	- pracownicy biura (specjalista ds. wdrażania LSR);	- dane z bieżącej działalności LGD; - analiza posiadanych danych / informacji; - dane pozyskane z SW;	Na bieżąco;	- stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do poziomu realizacji LSR; - wysokość zakontraktowanych środków;

	na poszczególne przedsięwzięcia;	- zarząd LGD;			- wysokość wypłaconych środków;
	Monitoring realizacji operacji w zakresie zgodności z Planem Działania;	- pracownicy biura (specjalista ds. wdrażania LSR);	- dane z bieżącej działalności LGD; - analiza posiadanych danych / informacji;	Na bieżąco;	- poprawność realizacji harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu, - poziom realizacji wskaźników, przedsięwzięć
	Monitoring realizowanych operacji poprzez wizje lokalne;	- pracownicy biura (specjalista ds. wdrażania LSR); - zarząd LGD;	- analiza posiadanych danych / informacji; - wizje lokalne na miejscu realizacji operacji;	Na bieżąco;	- stopień i jakość realizacji operacji, - poprawność realizacji harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu, - poziom realizacji wskaźników, przedsięwzięć;
	Monitoring skuteczności realizowanych działań doradczych;	- pracownicy biura (specjalista ds. wdrażania LSR); - zarząd LGD;	- analiza posiadanych danych / informacji; - ankiety przeprowadzane wśród beneficjentów; - ankiety on-line;	Na bieżąco;	- jakość i skuteczność realizowanego doradztwa przez personel realizujący działanie; - liczba udzielonego doradztwa;
	Wnioski o zmiany w LSR złożone do biura LGD;	- pracownicy biura (specjalista ds. wdrażania LSR); - zarząd LGD;	- analiza posiadanych danych / informacji;	Na bieżąco;	- liczba złożonych wniosków o zmianę LSR; - liczba uznanych i wprowadzonych zmian w LSR; - liczba aneksów do umowy na realizację LSR zawartych z SW;
	Harmonogram ogłaszania konkursów;	- pracownicy biura (specjalista ds. wdrażania LSR);	- analiza posiadanych danych / informacji w tym wnioski składane do Samorządu Województwa o zmianę harmonogramu;	Na bieżąco;	- zgodność ogłaszanych konkursów z harmonogramem konkursów w całym okresie wdrażania LSR;
	Monitorowanie planu komunikacji;	- pracownicy biura (specjalista ds. wdrażania LSR);	- dane z bieżącej działalności LGD; - analiza posiadanych danych / informacji;	Na bieżąco;	- poprawność realizacji zaplanowanych celów i zadań komunikacyjnych, - efekty działań komunikacyjnych oraz stopień ich realizacji;

Literatura:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 26 czerwca 2021 r.
2. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.
3. Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.
4. Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030.
5. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego.
6. Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS).
7. Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FEnIKS) na lata 2021-2027.
8. Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027.
9. Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej na lata 2021-2027.
10. Umowa Partnerstwa Polski i Unii Europejskiej 2021-2027.
11. „Statystyczne Vademecum Samorządowca” - Urząd Statystyczny w Rzeszowie.
12. „Pomiar innowacyjności z perspektywy przedsiębiorstwa” – Paweł Łukasik Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Nowoczesne Systemy Zarządzania Instytut Organizacji i Zarządzania Zeszyt 12 (2017), nr 3 (lipiec-wrzesień) Wydział Cybernetyki ISSN 1896-9380, s. 83-94 Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie.
13. „Innowacyjność w sektorze MSP” - Dariusz J. Błaszczuk Akademia Finansów i Biznesu Vistula – Warszawa 2013.

Załącznik nr 1: Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Cel.1 Budowa potencjału gospodarczego obszaru LGD poprzez wsparcie finansowe mikroprzedsiębiorstw, startupów oraz realizację programów edukacyjnych podnoszących kwalifikacje zawodowe lub umożliwiające przekwalifikowanie się.	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
€ 200 000,00	P.1.1 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla nowo powstających mikroprzedsiębiorstw ukierunkowane na wsparcie grup określanych jako osoby będące w niekorzystnej sytuacji;	Mieszkańcy obszaru LGD; osoby w niekorzystnej sytuacji tj. osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie, kobiety, poszukujący pracy bezrobotni a także absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych do 3 lat po ukończeniu szkoły, oraz osoby 50+.	konkurs (PS WPR)
€ 250 000,00	P.1.2 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla nowo powstających mikroprzedsiębiorstw wdrażających projekty innowacyjne;	Mieszkańcy obszaru LGD - osoby fizyczne chcące założyć działalność gospodarczą.	konkurs (PS WPR)
€ 200 000,00	P.1.3 Działania na rzecz powstawania sektora usług na obszarze LGD;	Mieszkańcy obszaru LGD - osoby fizyczne chcące założyć działalność gospodarczą.	konkurs (PS WPR)
€ 325 000,00	P.1.4 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla istniejących mikroprzedsiębiorstw wdrażających projekty innowacyjne;	Podmioty gospodarcze posiadające, siedzibę lub oddział na obszarze Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”;	konkurs (PS WPR)
€ 250 000,00	P.1.5 Bezpośrednie dotacje inwestycyjne dla istniejących mikroprzedsiębiorstw świadczących usługi dla mieszkańców obszaru LGD;	Podmioty gospodarcze posiadające, siedzibę lub oddział na obszarze Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”;	konkurs (PS WPR)
€ 375 000,00	P.1.6 Inwestycje w odnawialne źródła energii umożliwiające dywersyfikację dochodów lub minimalizacji kosztów;	Podmioty gospodarcze posiadające, siedzibę lub oddział na obszarze Stowarzyszenia „Lasowiacka Grupa Działania”;	konkurs (PS WPR)
€ 119 000,00	P.1.7 Wsparcie osób dorosłych, poprzez realizację programów kształcenia ustawicznego.	Grupa docelowa pośrednia: zgodnie z FEP 2021 - 2027; Grupa docelowa bezpośrednia (wnioskodawcy): Organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.	projekt grantowy (EFS+)

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Cel 2. Budowa potencjału społecznego obszaru LGD poprzez tworzenie dogodnych warunków do życia i rozwoju.	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
€ 575 000,00	P.2.1 Kształtowanie i tworzenie przestrzeni publicznej, w tym np. deptaki, fontanny, ogrody, place zabaw, boiska rekreacyjne, altany, miejsca na ogniska, izby pamięci regionalnej, miejsca edukacji regionalnej, wioski tematyczne itp.;	Grupa docelowa pośrednia: mieszkańcy obszaru LGD; Grupa docelowa bezpośrednia (wnioskodawcy): Organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.	konkurs (PS WPR)
€ 575 000,00	P.2.2 Remonty, modernizacja, wyposażenie i doposażenie obiektów publicznych i społeczno – kulturowych, w tym m.in. świetlic wiejskich, bibliotek, szkół, przedszkoli, domów seniora itp.;	Grupa docelowa pośrednia: mieszkańcy obszaru LGD; Grupa docelowa bezpośrednia (wnioskodawcy): Organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.	konkurs (PS WPR)
€ 740 733,00	P.2.3 Wsparcie inicjatyw wzmacniających zdolności, kompetencje i umiejętności uczniów;	Grupa docelowa pośrednia: uczniowie szkół publicznych zamieszkujących obszar LGD uczniowie szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne. Grupa docelowa bezpośrednia (wnioskodawcy): Organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.	projekt grantowy (EFS+)
€ 86 800,00	P.2.4 Wsparcie szkół na terenach wiejskich umożliwiających realizację działań związanych z edukacją dzieci i młodzieży;	Grupa docelowa pośrednia: oświatowe jednostki budżetowe nieposiadające osobowości prawnej. Grupa docelowa bezpośrednia (wnioskodawcy): Organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.	projekt grantowy (EFS+)
€ 140 297,00	P.2.5 Realizacja usług społecznych związanych z edukacją nieformalną adresowanych na rzecz osób dorosłych i seniorów.	Grupa docelowa pośrednia: zgodnie z FEP 2021 - 2027;. Grupa docelowa bezpośrednia (wnioskodawcy): Organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.	projekt grantowy (EFS+)

Załącznik nr 2: Plan Działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1	Budowa potencjału gospodarczego obszaru LGD poprzez wsparcie finansowe mikroprzedsiębiorstw, startupów oraz realizację programów edukacyjnych podnoszących kwalifikacje zawodowe lub umożliwiające przekwalifikowanie się.													
P.1.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	4 szt.	50%	4 szt.	50%	4 szt.	50%	8 szt.	100%	8 szt.	100%	8 szt.	100%	PS WPR
P.1.2	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0 szt.	0%	5 szt.	50%	5 szt.	50%	10 szt.	100%	10 szt.	100%	10 szt.	100%	PS WPR
P.1.3	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w sektorze usług	0 szt.	0%	0 szt.	0%	0 szt.	0%	8 szt.	100%	8 szt.	100%	8 szt.	100%	PS WPR
P.1.4	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	0 szt.	0%	3 szt.	60%	3 szt.	60%	5 szt.	100%	5 szt.	100%	5 szt.	100%	PS WPR
P.1.5	Liczba wspartych mikroprzedsiębiorstw świadczących usługi dla mieszkańców obszaru LGD	0 szt.	0%	4 szt.	100%	4 szt.	100%	4 szt.	100%	4 szt.	100%	4 szt.	100%	PS WPR

P.1.6	Liczba wspartych podmiotów gospodarczych inwestujących w odnawialne źródła energii	0 szt.	0%	3 szt.	50%	3 szt.	50%	6 szt.	100%	6 szt.	100%	6 szt.	100%	PS WPR
P.1.7	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 szt.	0%	150 osób	100%	150 osób	100%	150 osób	100%	150 osób	100%	150 osób	100%	EFS+
	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	
<i>Wskaźnik rezultatu W.1.1</i>	<i>Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR</i>	4 szt.		19 szt.		19 szt.		41 szt.		41 szt.		41 szt.		PS WPR
<i>Wskaźnik rezultatu W.1.2</i>	<i>Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu</i>	0 osób		120 osób		120 osób		120 osób		120 osób		120 osób		EFS+

C.2	Budowa potencjału społecznego obszaru LGD poprzez tworzenie dogodnych warunków do życia i rozwoju.													
P.2.1	Liczba operacji zrealizowanych w oparciu o istniejącą infrastrukturę	9 szt.	56,25%	9 szt.	56,25%	9 szt.	56,25%	16 szt.	100%	16 szt.	100%	16 szt.	100%	PS WPR
P.2.2	Liczba wyremontowanych/zmodernizowanych/doposażonych obiektów publicznych i społeczno-kulturowych	0 szt.	0%	5 szt.	50%	5 szt.	50%	10 szt.	100%	10 szt.	100%	10 szt.	100%	PS WPR
P.2.3	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	90 osób	25%	180 osób	50%	270 osób	75%	360 osób	100%	360 osób	100%	360 osób	100%	EFS+
	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	
P.2.4	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	40 osób	100%	40 osób	100%	40 osób	100%	40 osób	100%	EFS+
	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	
P.2.5	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	50 osób	100%	50 osób	100%	50 osób	100%	50 osób	100%	EFS+

	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	1 szt.	100%	
Wskaźnik rezultatu W.2.1	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	900 osób		1400 osób		1400 osób		2600 osób		2600 osób		2600 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje lub kompetencje po opuszczeniu programu	85 osób		170 osób		225 osób		340 Osób		340 osób		340 osób		EFS+
Wskaźnik rezultatu W.2.3	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 osób		0 osób		35 osób		35 osób		35 osób		35 osób		EFS+
Wskaźnik rezultatu W.2.4	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	0 szt.		0 szt.		2 szt.		2 szt.		2 szt.		2 szt.		EFS+

Załącznik nr 3: Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFSD**	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	€ 2 750 000,00	€ 0,00	€ 1 086 830,00	€ 3 836 830,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	€ 612 500,00	€ 0,00	€ 246 703,74	€ 859 203,74
Razem	€ 3 362 500,00	€ 0,00	€ 1 333 533,74	€ 4 696 033,74
* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW. ** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSD, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.				

Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR.

FUNDUSZ	ŚRODKI ZAKONTRAKTOWANE (W EUR) DO:											
	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE +krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE +krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE +krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE +krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE +krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE +krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	€ 424 000,00	15,42%	€ 1 469 000,00	53,42%	€ 1 469 000,00	53,42%	€ 2 750 000,00	100,00%	€ 2 750 000,00	100,00%	€ 2 750 000,00	100,00%
EFS+	€ 190 000,00	17,48%	€ 499 000,00	45,91%			€ 1 086 830,00	100,00%	€ 1 086 830,00	100,00%	€ 1 086 830,00	100,00%
EFRR	€ 0,00	0,00%	€ 0,00	0,00%			€ 0,00	0,00%	€ 0,00	0,00%	€ 0,00	0,00%
RAZEM	€ 614 000,00	16,00%	€ 1 968 000,00	51,29%			€ 3 836 830,00	100,00%	€ 3 836 830,00	100,00%	€ 3 836 830,00	100,00%